

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2019

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 325 egz.

SPIS TREŚCI

	str.
Ważniejsze wydarzenia i rocznice 2019 roku.....	5
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ	
(Oprac. Andrzej Dudziak).....	10
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Lucyna Marzec – Renesans archiwów.....	21
Andrzej Dudziak – Walka o granice II Rzeczypospolitej 1918-1923	30
Marcin Radomski – Czarny region w granicach. Powstania Polaków na Górnym Śląsku w latach 1919-1921	39
Bibliografie osobowe: Ursula K. Le Guin	46
Barbara Wachowicz.....	49
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Anna Wawrzyniak – Wygrywając Polskę na fortepianie.....	56
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	66
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego ..	73
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	111
V. KRONIKA.....	115

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA I ROCZNICE 2019 ROKU

Rocznice 2019 ogłoszone przez Sejm RP:

Rok Gustawa Herlinga-Grudzińskiego

Rok Anny Walentynowicz

Rok Stanisława Moniuszki

Rok Unii Lubelskiej

Rok Powstań Śląskich

Rocznice 2019 ogłoszone przez Senat RP:

Rok Matematyki

Rok Ligi Morskiej i Rzecznej

Rocznice:

- 500. rocznica śmierci Leonarda da Vinci – maj
- 450. rocznica śmierci Mikołaja Reja – wrzesień
- 350. rocznica śmierci Rembrandta (Harmenszoona) van Rijn – październik
- 300. rocznica przybycia osadników z Bambergu do Poznania – sierpień
- 250. rocznica urodzin Iwana Kryłowa – luty
- 250. rocznica urodzin Napoleona Bonaparte – sierpień
- 200. rocznica urodzin Ryszarda Berwińskiego – luty
- 200. rocznica urodzin Stanisława Moniuszki – maj
- 200. rocznica urodzin Walta Whitmana – maj
- 200. rocznica śmierci Jamesa Watta – sierpień
- 175. rocznica urodzin Anatola France – kwiecień
- 150. rocznica urodzin Stanisława Wyspiańskiego – styczeń
- 150. rocznica urodzin Józefa Mehoffera – marzec
- 150. rocznica śmierci Hectora Berlioza – marzec
- 150. rocznica urodzin Marina Andersena Nexö – czerwiec
- 150. rocznica urodzin André'a Gide'a – listopad

- 125. rocznica śmierci Augusta Cieszkowskiego – marzec
- 125. rocznica urodzin Zygmunta Szweykowskiego – kwiecień
- 125. rocznica urodzin Izaaka Babla – lipiec
- 125. rocznica urodzin Arkadego Fiedlera – listopad

- 100. rocznica urodzin Jerome Davida Salingera – styczeń
- 100. rocznica urodzin Jana Józefa Szczepańskiego – styczeń
- 100. rocznica urodzin Stanisławy Fleszarowej-Muskat – styczeń
- 100. rocznica śmierci Wiktora Gomulickiego – luty
- 100. rocznica urodzin Nata „King” Cole’a – marzec
- 100. rocznica urodzin Leszka Proroka – kwiecień
- 100. rocznica urodzin Gustawa Herlinga-Grudzińskiego – maj
- 100. rocznica założenia Uniwersytetu Poznańskiego (obecnie Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) – maj
- 100. rocznica ustawy sejmowej o włączeniu Wielkopolski do państwa polskiego – sierpień
- 100. rocznica inauguracji działalności Opery Poznańskiej – sierpień
- 100. rocznica założenia Państwowej Wyższej Szkoły Budowy Maszyn w Poznaniu (od 1955 roku Politechnika Poznańska) – wrzesień

- 90. rocznica urodzin Martina Luthera Kinga – styczeń
- 90. rocznica Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu – maj
- 90. rocznica śmierci Juliana Fałata – lipiec
- 90. rocznica śmierci Jacka Malczewskiego – październik
- 90. rocznica urodzin Imre Kertésza – listopad
- 90. rocznica urodzin Johna Jamesa Osborne’a – grudzień

- 80. rocznica śmierci Zofii Urbanowskiej – styczeń
- 80. rocznica śmierci Romana Dmowskiego – styczeń
- 80. rocznica urodzin Czesława Niemena – luty
- 80. rocznica śmierci Antonio Machado – luty
- 80. rocznica napaści Niemiec hitlerowskich na Czechosłowację – marzec
- 80. rocznica urodzin Seamusa Heaney’a – kwiecień
- 80. rocznica śmierci Aleksandra Brücknera – maj
- 80. rocznica urodzin Ireneusza Iredyńskiego – czerwiec
- 80. rocznica śmierci Wojciecha Korfańtego – sierpień
- 80. rocznica kapitulacji Westerplatte – wrzesień
- 80. rocznica bitwy armii „Poznań” i „Pomorze” nad Bzurą – wrzesień
- 80. rocznica śmierci Józefa Czechowicza – wrzesień
- 80. rocznica śmierci Witkacego (Stanisława Ignacego Witkiewicza) – wrzesień

- 80. rocznica śmierci Tadeusza Dołęgi-Mostowicza – wrzesień
- 80. rocznica śmierci Zygmunta Freuda – wrzesień
- 80. rocznica najazdu wojsk ZSRR (Rosji Sowieckiej) na ziemię polskie – wrzesień
- 80. rocznica śmierci Wacława Gąsiorowskiego – październik
- 75. rocznica śmierci Edwarda Muncha – styczeń
- 75. rocznica urodzin Teresy Sławomiry Torańskiej – styczeń
- 75. rocznica śmierci Jeana Giraudoux – styczeń
- 75. rocznica śmierci Stefanii Sempołowskiej – styczeń
- 75. rocznica śmierci Floriana Marciniaka – luty
- 75. rocznica urodzin Igora Mitoraja – marzec
- 75. rocznica zdobycia Monte Cassino – maj
- 75. rocznica utworzenia Polskiej Agencji Prasowej – lipiec
- 75. rocznica śmierci Antoine'a de Saint-Exupéry'ego – lipiec
- 75. rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego – sierpień
- 75. rocznica śmierci Stefana Roweckiego „Grota” – sierpień
- 75. rocznica śmierci Krzysztofa Kamila Baczyńskiego – sierpień
- 75. rocznica śmierci Janusza Zeylanda – sierpień
- 75. rocznica śmierci Juliusza Kaden-Bandrowskiego – sierpień
- 75. rocznica śmierci Tadeusza Gajcy – sierpień
- 75. rocznica śmierci Lucjana Szenwalda – sierpień
- 75. rocznica śmierci Zenona Przesmyckiego „Miriamy” – październik
- 75. rocznica śmierci Karola Irzykowskiego – listopad
- 75. rocznica śmierci Marii Rodziewiczowej – listopad
- 75. rocznica śmierci Romaina Rollanda – grudzień
- 75. rocznica reaktywowania działalności Związku Harcerstwa Polskiego – grudzień
- 70. rocznica wydania ustawy o likwidacji analfabetyzmu – kwiecień
- 70. rocznica utworzenia Towarzystwa Przyjaciół Dzieci (TPD) – maj
- 70. rocznica śmierci Sigrid Undset – czerwiec
- 70. rocznica śmierci Margaret Mitchell – sierpień
- 60. rocznica śmierci Antoniego Kenara – luty
- 50. rocznica ukazania się Międzynarodowej Konwencji o Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej – styczeń
- 50. rocznica śmierci Grażyny Bacewicz – styczeń
- 50. rocznica śmierci Kazimierza Wierzyńskiego – luty
- 50. rocznica śmierci Anny Kowalskiej – marzec
- 50. rocznica śmierci Waldemara Babinicza – kwiecień

- 50. rocznica śmierci Krzysztofa Komedy – kwiecień
- 50. rocznica śmierci Marka Hłaski – maj
- 50. rocznica śmierci Bogumiła Kobieli – lipiec
- 50. rocznica śmierci Witolda Gombrowicza – lipiec
- 50. rocznica śmierci Leona Pasternaka – październik
- 50. rocznica śmierci Tadeusza Peipera – listopad

- 40. rocznica śmierci Włodzimierza Puchalskiego – styczeń
- 40. rocznica śmierci Antoniego Gołubiewa – czerwiec
- 40. rocznica śmierci Edwarda Stachury – lipiec
- 40. rocznica śmierci Stefana Wiecheckiego „Wiecha” – lipiec
- 40. rocznica śmierci Tadeusza Cypriana – sierpień
- 40. rocznica śmierci Mika Toimi Waltariego – sierpień
- 40. rocznica śmierci Jerzego Petersburskiego – październik
- 40. rocznica śmierci Józefa Chałasińskiego – grudzień

- 30. rocznica śmierci Salvadora Dali – styczeń
- 30. rocznica pierwszych demokratycznych wyborów parlamentarnych w Polsce – czerwiec
- 30. rocznica masakry studentów manifestujących na placu Tiananmen dokonana przez chińskie wojska rządowe – czerwiec
- 30. rocznica śmierci Artura Sandauera – lipiec
- 30. rocznica śmierci Marii Kuncewiczowej – lipiec
- 30. rocznica śmierci Irvinga Stone’a – sierpień
- 30. rocznica śmierci Stanisławy Fleszarowej-Muskat – październik
- 30. rocznica śmierci Jerzego Kukuczki – październik

- 25. rocznica śmierci Witolda Lutosławskiego – luty
- 25. rocznica śmierci Ryszarda Henryka Riedla – lipiec
- 25. rocznica śmierci Zbigniewa Nienackiego – wrzesień
- 25. rocznica śmierci Stanisława Władysława Maczka – grudzień

- 20. rocznica śmierci Jerzego Grotowskiego – styczeń
- 20. rocznica śmierci Jerzego Harasymowicza – sierpień
- 20. rocznica śmierci Jerzego Waldorffa – grudzień
- 20. rocznica śmierci Josepha Hellera – grudzień

- 15. rocznica śmierci Czesława Niemena – styczeń
- 15. rocznica śmierci Jacka Kaczmarskiego – kwiecień
- 15. rocznica śmierci Ronalda Wilsona Reagana – czerwiec
- 15. rocznica śmierci Francoise Sagan – wrzesień

- 10. rocznica śmierci Wincentego Różańskiego – styczeń

- 10. rocznica śmierci Johna Updike'a – styczeń
- 10. rocznica śmierci Jana Błońskiego – luty
- 10. rocznica śmierci Zbigniewa Zapasiewicza – lipiec
- 10. rocznica śmierci Leszka Kołakowskiego – lipiec
- 10. rocznica śmierci Jerzego Giżyckiego – wrzesień
- 10. rocznica śmierci Marka Edelmana – październik

- 5. rocznica śmierci Gabriela Garcii Marqueza – kwiecień
- 5. rocznica śmierci Tadeusza Różewicza – kwiecień
- 5. rocznica śmierci Marka Nowakowskiego – maj
- 5. rocznica śmierci Jana Berdyszaka – wrzesień
- 5. rocznica śmierci Igora Mitoraja – październik
- 5. rocznica śmierci Wandy Błęńskiej – listopad
- 5. rocznica śmierci Krzysztofa Krauzego – grudzień
- 5. rocznica śmierci Stanisława Barańczaka – grudzień

Dalsze szczegółowe daty rocznic zawierają kalendaria kwartalne „Poradnika Bibliograficzno-Metodycznego”.

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na I kwartał 2019 roku. Szerszy zestaw dat na I kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

S t y c z e ń

- 1 I – Dzień Domeny Publicznej – tego dnia wygasają prawa autorskie do twórczości autorów, którzy zmarli 70 lat temu
- 1 I – Światowy Dzień Pokoju proklamowany przez papieża Pawła VI, obchodzony od 1968 roku przez Kościół katolicki
- (100) 1 I 1919 – Ur. Jerome David Salinger, pisarz amerykański, autor powieści „Buszujący w zbożu” (zm. 27 I 2010)
- (90) 1 I 1929 – Ur. Zbigniew Nienacki, powieściopisarz, autor sztuk scenicznych, dziennikarz (zm. 23 IX 1994)
- (80) 1 I 1939 – Zm. Zofia Urbanowska, autorka powieści dla dzieci i młodzieży okresu pozytywizmu, związana z Wielkopolską (ur. 15 V 1849)
- (75) 1 I 1944 – Ur. Teresa Sławomira Torańska, dziennikarka i pisarka (zm. 1 I 2013)
- (80) 2 I 1939 – Zm. Roman Dmowski, polityk, działacz niepodległościowy i publicysta (ur. 9 VIII 1864)
- (5) 2 I 2014 – Zm. Elizabeth Jaine Howard, brytyjska pisarka i scenarzystka, w Polsce znana z „Sagi rodu Cazaletów”. (ur. 26 III 1923)
- 3 I – Dzień Pamięci Ofiar Reżimu Hitlerowskiego proklamowany przez prezydenta RFN Romana Herzoga 3 stycznia 1996 r.

- (10) 3 I 2009 – Zm. Wincenty Różański, poeta wielkopolski, nagrodzony w 2002 roku Nagrodą Artystyczną Miasta Poznania, laureat ogólnopolskiej nagrody Pierścień Mędrców Betlejemskich w 2006 roku (ur. 12 VII 1938)
- (210) 4 I 1809 – Ur. Ludwik Braille, francuski twórca alfabetu dla niewidomych (zm. 6 I 1852)
- (50) 4 I 1969 – Weszła w życie międzynarodowa konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej
- (15) 4 I 2004 – Zm. Dorota Terakowska, pisarka, dziennikarka (ur. 30 VIII 1938)
- (95) 6 I 1924 – W Warszawie ukazał się pierwszy numer „Wiadomości Literackich”
- (100) 7 I 1919 – Ur. Jerzy Giżycki, krytyki filmowy, współtwórca pism „Film” i „Kino” (zm. 27 IX 2009)
- (135) 8 I 1884 – Ur. Kornel Makuszyński, powieściopisarz, krytyk teatralny, poeta, felietonista i publicysta, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 31 VII 1953)
- (125) 8 I 1894 – Ur. Rajmund Maria Kolbe, znany jako o. Maksymilian, św. franciszkanin, w obozie koncentracyjnym Auschwitz ofiarował się na śmierć za współwięźnia, kanonizowany 10 października 1982 r. (zm. 14 VIII 1941)
- (100) 12 I 1919 – Ur. Jan Józef Szczepański, pisarz, reportażysta, scenarzysta filmowy, tłumacz (zm. 20 II 2003)
- (85) 14 I 1934 – Ur. Marek Hłasko, pisarz (zm. 14 VI 1969)
- (20) 14 I 1999 – Zm. Jerzy Grotowski, polski reżyser, teoretyk teatru, pedagog, reformator teatru XX w. (ur. 11 VIII 1933)
- (150) 15 I 1869 – Ur. Stanisław Wyspiański, dramaturg, poeta i malarz (zm. 28 XI 1907)
- (105) 15 I 1914 – Ur. Maria Jan Gisges, poeta, prozaik (zm. 17 XII 1983)
- (90) 15 I 1929 – Ur. Martin Luther King, przywódca Murzynów amerykańskich w walce o równouprawnienie, laureat Pokojowej Nagrody Nobla (zm. 4 IV 1968)

- (120) 16 I 1899 – Ur. Stanisław Czernik, poeta, prozaik, eseista związany z Wielkopolską (zm. 3 XII 1969)
- 17 I – Dzień Judaizmu, święto w polskim Kościele katolickim, ustanowione przez Konferencję Episkopatu Polski w 1997 roku, obchodzone corocznie
- (205) 17 I 1814 – Ur. Ludwik Mierosławski, dowódca powstań, działacz polityczny, pisarz, historyk wojskowości, wódz naczelny oddziałów powstańczych w Wielkopolsce w 1848 roku (zm. 22 XI 1878)
- (50) 17 I 1969 – Zm. Grażyna Bacewicz, kompozytorka i skrzypaczka (ur. 5 II 1909)
- (15) 17 I 2004 – Zm. Czesław Niemen (właśc. Czesław Juliusz Wydrzycki), kompozytor, piosenkarz, multiinstrumentalista (ur. 16 II 1939)
- (330) 18 I 1689 – Ur. Charles de Secondat Montesquieu, pisarz, filozof, polityk i prawnik francuski (zm. 10 II 1755)
- (170) 18 I 1849 – Ur. Aleksander Świętochowski, publicysta, prozaik i dramaturg (zm. 25 IV 1938)
- (210) 19 I 1809 – Ur. Edgar Allan Poe, amerykański poeta i nowelista, krytyk i redaktor (zm. 7 X 1849)
- (180) 19 I 1839 – Ur. Paul Cézanne, malarz francuski (zm. 22 X 1906)
- (40) 19 I 1979 – Zm. Włodzimierz Puchalski, przyrodnik, fotografik i filmowiec (ur. 6 III 1908)
- 20 I – Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy obchodzony przez Kościół katolicki
- 21 I – Dzień Babci
- (145) 21 I 1874 – Ur. Wincenty Witos, polityk, działacz ruchu ludowego, premier II RP (zm. 31 X 1945)
- (100) 21 I 1919 – Ur. Stanisława Fleszarowa-Muskat, powieściopisarka, poetka, publicystka i dramaturg (zm. 1 X 1989)
- 22 I – Dzień Dziadka

- (170) 22 I 1849 – Ur. August Strindberg, pisarz szwedzki, prekursor ekspresjonizmu (zm. 14 V 1912)
- (55) 22 I 1964 – Zm. Stanisław Piętaś, poeta, prozaik, eseista (ur. 3 VIII 1909)
- (130) 23 I 1889 – Zm. Ignacy Domeyko (właśc. Ignacy Domejko), geolog, etnograf, rektor uniwersytetu w Santiago (Chile), reformator chilijskiej nauki i oświaty (ur. 3 VIII 1802)
- (75) 23 I 1944 – Zm. Edward Munch, malarz norweski (ur. 12 XII 1863)
- (30) 23 I 1989 – Zm. Salvador Dali, hiszpański malarz surrealista (ur. 11 V 1904)
- 24 I – Dzień Środków Masowego (Społecznego) Przekazu (obchodzony przez Kościół katolicki w Polsce we wrześniu)
- (85) 24 I 1934 – Ur. Stanisław Grochowiak, poeta, dramaturg i prozaik (zm. 2 IX 1976)
- 25 I – Ogólnopolski Dzień Sekretarki i Asystentki ogłoszony w 1997 r. przez miesięcznik „Sekretariat” oraz Europejskie Stowarzyszenie Profesjonalnych Sekretarek – Polska
- (260) 25 I 1759 – Ur. Robert Burns, poeta szkocki (zm. 21 VII 1796)
- 26 I – Dzień Islamu obchodzony przez Kościół katolicki w Polsce
- (55) 26 I 1964 – Zm. Xsawery Dunikowski, rzeźbiarz (ur. 24 XI 1875)
- 27 I – Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holocautu ustanowiony przez ONZ w 2005 roku
- 27 I – Światowy Dzień Pomocy Chorym na Trąd obchodzony od 1954 roku w ostatnią niedzielę stycznia
- (10) 27 I 2009 – Zm. John Updike, amerykański pisarz (ur. 18 III 1932)
- 28 I – Dzień Ochrony Danych Osobowych
- 28 I – Międzynarodowy Dzień Mobilizacji przeciwko wojnie nuklearnej obchodzony od 1966 r. z inicjatywy Światowej Rady Pokoju

- (65) 28 I 1954 – Zm. Eugeniusz Romer, geograf, klimatolog, twórca nowoczesnej kartografii polskiej (ur. 3 II 1871)
- (170) 30 I 1849 – Ur. Piotr Wawrzyniak, ksiądz, działacz gospodarczy i społeczny w zaborze pruskim (zm. 9 XI 1910)
- (75) 31 I 1944 – Zm. Jean Giraudoux, pisarz i dramaturg francuski (ur. 29 X 1882)
- (75) 31 I 1944 – Zm. Stefania Sempołowska, pisarka, pedagog (ur. 1 X 1870)

L u t y

- 2 II – Dzień Handlowca
- (110) 2 II 1909 – Ur. Jerzy Młodziejowski, kompozytor, dyrygent, popularyzator muzyki (zm. 7 V 1985)
- (210) 3 II 1809 – Ur. Felix Mendelssohn-Bartholdy, niemiecki kompozytor, pianista, organista i dyrygent (zm. 4 XI 1847)
- (120) 3 II 1899 – Zm. Juliusz Kossak, malarz (ur. 15 XII 1824)
- (110) 5 II 1909 – Ur. Grażyna Bacewicz, kompozytorka i skrzypaczka (zm. 17 I 1969)
- (455) 6 II 1564 – Ur. Christopher Marlowe, dramaturg i poeta angielski (zm. 30 V 1593); *data urodzin przyjęta od daty chrztu*
- (25) 7 II 1994 – Zm. Witold Lutosławski, kompozytor i dyrygent (ur. 25 I 1913)
- (185) 8 II 1834 – Ur. Dmitrij Mendelejew, chemik rosyjski, twórca okresowego układu pierwiastków chemicznych (zm. 2 II 1907)
- (110) 8 II 1909 – Zm. Mieczysław Karłowicz, kompozytor, taternik (ur. 11 XII 1876)
- (95) 10 II 1924 – Otwarcie pierwszej polskiej szkoły lotniczej w Poznaniu

- (10) 10 II 2009 – Zm. Jan Błoński, polski historyk literatury, krytyk literacki, eseista, tłumacz, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego (ur. 15 I 1931)
- 11 II – Światowy Dzień Chorego obchodzony w dniu Matki Boskiej z Lourdes (ustanowiony 13 V 1992 roku przez papieża Jana Pawła II)
- 11 II – Europejski Dzień Numeru 112 ogłoszony przez Unię Europejską
- (190) 11 II 1829 – Zm. Aleksander Gribojedow, dramaturg rosyjski (ur. 15 I 1795)
- (215) 12 II 1804 – Zm. Immanuel Kant, filozof niemiecki (ur. 22 IV 1724)
- (210) 12 II 1809 – Ur. Karol Darwin (właśc. Charles Robert Darwin), biolog angielski, twórca teorii ewolucji (zm. 19 IV 1882)
- (35) 12 II 1984 – Zm. Julio Cortazar (właśc. Julio Denis), pisarz argentyński, tłumacz (ur. 26 VIII 1914)
- 13 II – Światowy Dzień Radia
- 13 II – Światowy Dzień Małżeństwa
- (250) 13 II 1769 – Ur. Iwan Kryłow, rosyjski poeta, satyryk i komediopisarz (zm. 21 XI 1844)
- (50) 13 II 1969 – Zm. Kazimierz Wierzyński, poeta, prozaik, publicysta (ur. 27 VIII 1894)
- 14 II – Dzień Patronów Europy, św. Cyryla, mnicha i św. Metodego, biskupa
- (100) 14 II 1919 – Zm. Wiktor Gomulicki (pseud. Fantazy), poeta, prozaik, badacz dziejów Warszawy (ur. 17 X 1848)
- (95) 14 II 1924 – Ur. Stanisława Platówna, prozaik, autorka powieści dla młodzieży (zm. 14 XII 1975)
- (455) 15 II 1564 – Ur. Galileusz (właśc. Galileo Galilei), włoski astronom, fizyk i filozof (zm. 8 I 1642)
- (80) 16 II 1939 – Ur. Czesław Niemen (właśc. Czesław Juliusz Wydrzycki), kompozytor, piosenkarz, multiinstrumentalista (zm. 17 I 2004)

- 17 II – Światowy Dzień Kota
- (115) 17 II 1904 – Ur. Józef Chałasiński, socjolog kultury i myśli społecznej (zm. 5 XII 1979)
- (455) 18 II 1564 – Zm. Anioł Michał (właśc. Michelangelo Buonarroti), malarz i rzeźbiarz włoski (ur. 6 III 1475)
- (60) 19 II 1959 – Zm. Antoni Kenar, rzeźbiarz, pedagog i taternik (ur. 23 X 1906)
- (125) 20 II 1894 – Ur. Jarosław Iwaszkiewicz, prozaik, poeta, eseista, tłumacz (zm. 2 III 1980)
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Walki z Kolonializmem
- (75) 21 II 1944 – Zm. Florian Marciniak, działacz harcerski (ur. 4 V 1915)
- (35) 21 II 1984 – Zm. Michał Szołochow, pisarz radziecki, laureat Nagrody Nobla w 1965 r. (ur. 24 V 1905)
- 22 II – Dzień Myśli Braterskiej obchodzony przez organizacje skautowe całego świata
- (205) 22 II 1814 – Ur. Oskar Kolberg, kompozytor i etnograf (zm. 3 VI 1890)
- (80) 22 II 1939 – Zm. Antonio Machado (właśc. Antonio Machado y Ruiz), poeta hiszpański (ur. 26 VII 1875)
- (160) 23 II 1859 – Zm. Zygmunt Krasiński, poeta, dramaturg (ur. 19 II 1812)
- (120) 23 II 1899 – Ur. Erich Kästner, poeta, prozaik i satyryk niemiecki (zm. 29 VII 1974)
- (115) 27 II 1904 – Ur. Jalu Kurek (właśc. Franciszek Kurek), poeta, prozaik, eseista, tłumacz, dziennikarz (zm. 10 XI 1983)
- (200) 28 II 1819 – Ur. Ryszard Berwiński, poeta, związany z Poznaniem (zm. 19 XI 1879)

M a r z e c

- 1 III – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” ustanowiony z inicjatywy prezydenta Lecha Kaczyńskiego dla uczczenia żołnierzy niepodległościowego podziemia
- 1 III – Międzynarodowy Dzień Walki przeciwko Zbrojeniom Atomowym, obchodzony w rocznicę wybuchu amerykańskiej bomby wodorowej na atolu Bikini w 1954 roku
- (50) 1 III 1969 – Zm. Anna Kowalska, pisarka (ur. 26 IV 1903)
- (195) 2 III 1824 – Ur. Bedřich Smetana, kompozytor czeski (zm. 12 V 1884)
- (100) 2 III 1919 – Utworzenie III Międzynarodówki (w Moskwie)
- 3 III – Międzynarodowy Dzień Pisarzy ustanowiony przez Międzynarodowy PEN-Club w 1984 r.
- (85) 3 III 1934 – Ur. Jacek Kuroń, jeden z przywódców opozycji demokratycznej w PRL, działacz społeczny i polityczny, pedagog, historyk (zm. 17 VI 2004)
- (15) 4 III 2004 – Zm. Jeremi Przybora, satyryk, reżyser, współtwórca „Kabaretu Starszych Panów” (ur. 12 XII 1915)
- 6 III – Europejski Dzień Pamięci o Sprawiedliwych ustanowiony przez Parlament Europejski w 2012 roku
- (110) 6 III 1909 – Ur. Stanisław Jerzy Lec, poeta i satyryk (zm. 7 V 1966)
- (180) 7 III 1839 – Ur. Adolf Dygasiński, pisarz, nowelista (zm. 3 VI 1902)
- (95) 7 III 1924 – Ur. Kobo Abe (Abe Kimifusa), pisarz japoński (zm. 22 I 1993)
- 8 III – Dzień Kobiet święto ustanowione na II Międzynarodowym Zjeździe Kobiet Socjalistek w Kopenhadze w 1910 r.
- (150) 8 III 1869 – Zm. Hector Berlioz, kompozytor francuski (ur. 11 XII 1803)

- (205) 9 III 1814 – Ur. Taras Szewczenko, poeta ukraiński, malarz (zm. 10 III 1861)
- (85) 9 III 1934 – Ur. Jurij Gagarin, pierwszy kosmonauta świata (zm. 27 III 1968)
- (475) 11 III 1544 – Ur. Torquato Tasso, poeta włoski (zm. 25 IV 1595)
- (125) 12 III 1894 – Zm. August Cieszkowski, filozof, ekonomista, działacz polityczny i społeczny, związany z Wielkopolską (ur. 12 IX 1814)
- (110) 13 III 1909 – Ur. Lucjan Szenwald, poeta (zm. 22 VIII 1944)
- 14 III – Światowy Dzień Nerek obchodzony w drugi czwartek marca
- (225) 14 III 1794 – Ur. Józef Bem, generał wojsk polskich, węgierskich i tureckich (zm. 24 II 1850)
- (215) 14 III 1804 – Ur. Johann (ojciec) Strauss, austriacki kompozytor okresu romantyzmu (zm. 25 IX 1849)
- (140) 14 III 1879 – Ur. Albert Einstein, fizyk amerykański pochodzenia niemieckiego, twórca teorii względności, laureat Nagrody Nobla w 1921 r. (zm. 18 IV 1955)
- (95) 14 III 1924 – Liga Narodów przyznaje Polsce półwysp Westerplatte jako miejsce wyładunku dla materiałów wojennych w Wolnym Mieście Gdańsku
- 15 III – Światowy Dzień Konsumenta
- 15 III – Światowy Tydzień Mózgu
- (80) 15 III 1939 – Napaść Niemiec hitlerowskich na Czechosłowację
- 17 III – Światowy Dzień Morza obchodzony na wniosek Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej IMCO w rocznicę wejścia w życie konwencji o powołaniu tej organizacji w 1958 r.
- (120) 17 III 1899 – Ur. Stefan Balicki, powieściopisarz, krytyk literacki, publicysta poznański (zm. 29 III 1943)

- (100) 17 III 1919 – Ur. Nat „King” Cole (właśc. Nathaniel Adams Coles), amerykański pianista, muzyk jazzowy i piosenkarz (zm. 15 II 1965)
- 18 III – Europejski Dzień Mózgu obchodzony w Polsce od 1998 roku z inicjatywy Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Krzewienia Wiedzy o Mózgu
- 19 III – Światowy Dzień Inwalidy
- (150) 19 III 1869 – Ur. Józef Mehoffer, malarz (zm. 8 VII 1946)
- (20) 19 III 1999 – Zm. Jaime Sabines, poeta meksykański (ur. 25 III 1926)
- 21 III – Światowy Dzień Poezji ustanowiony przez UNESCO na Konferencji Generalnej w listopadzie 1998 roku
- 21 III – Międzynarodowy Dzień Walki z Dyskryminacją Rasową obchodzony od 1967 r. na wniosek ONZ
- 21 III – Światowy Dzień Zespołu Downa ustanowiony w 2005 roku z inicjatywy Europejskiego Stowarzyszenia Zespołu Downa; od 2012 roku pod patronatem Organizacji Narodów Zjednoczonych
- 21 III – Dzień Ziemi obchodzony w dniu wiosennego przesilenia, ogłoszony z inicjatywy sekretarza generalnego ONZ w 1971 r.
- (180) 21 III 1839 – Ur. Modest Musorgski, kompozytor rosyjski (zm. 28 III 1881)
- (110) 21 III 1909 – Ur. Zdzisław Skowroński, dramaturg, scenarzysta filmowy (zm. 24 XI 1969)
- 22 III – Dzień Ochrony Bałtyku ustanowiony przez Komisję Helsińską w 1997 r.
- 22 III – Światowy Dzień Wody obchodzony od 1993 r., ustanowiony podczas Szczytu Ziemi (konferencji ONZ) w Rio de Janeiro w 1992 r.
- (195) 22 III 1824 – Ur. Kazimierz Kantak, działacz polityczny, poseł do sejmu pruskiego, propagator turystyki tatrzańskiej, związany z Wielkopolską (zm. 28 XII 1886)

- (155) 22 III 1864 – Uchwalenie Konwencji Genewskiej w sprawie polepszenia losu rannych i chorych w armiach walczących oraz utworzenie Międzynarodowego Czerwonego Krzyża
- 23 III – Światowy Dzień Meteorologii
- (195) 23 III 1824 – Ur. Teodor Tomasz Jeż (właśc. Zygmunt Miłkowski), powieściopisarz, działacz polityczny (zm. 11 I 1915)
- 24 III – Narodowy Dzień Życia ustanowiony uchwałą Sejmu RP 27 sierpnia 2004 roku
- 24 III – Narodowy Dzień Pamięci Polaków Ratujących Żydów
- (225) 24 III 1794 – Początek powstania kościuszkowskiego. Przysięga Tadeusza Kościuszki na Rynku w Krakowie
- 25 III – Dzień Świętości Życia wprowadzony przez Kościół katolicki w Polsce na apel Jana Pawła II
- (65) 25 III 1954 – Zm. Leon Schiller, inscenizator i reżyser polski (ur. 14 III 1887)
- (75) 26 III 1944 – Ur. Igor Mitoraj, polski rzeźbiarz, tworzący poza granicami kraju (od 1968 – Francja, Włochy) (zm. 6 X 2014)
- 27 III – Międzynarodowy Dzień Teatru obchodzony w rocznicę otwarcia sezonu Teatru Narodów w Paryżu, ogłoszony w czerwcu 1961 r. z inicjatywy Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI-UNESCO)
- (140) 27 III 1879 – Zm. Dezydery Chłapowski, generał, wielkopolski działacz gospodarczy (ur. 23 V 1788)
- (175) 30 III 1844 – Ur. Paul Maria Verlaine, poeta francuski (zm. 8 I 1896)
- (35) 30 III 1984 – Zm. Aleksander Wojciechowski, poeta poznański (ur. 24 I 1930)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Lucyna Marzec

RENEZANS ARCHIWÓW

Renesans archiwów ma dwa oblicza: teoretyczny i praktyczny, a obydwa są ze sobą ściśle związane. Powrót do archiwum stał się (na zachodzie od lat 80.) pojemną (i pojemnikową) metaforą, która objęła działania artystyczne (filmowe, teatralne, literackie, multimedialne), akademickie (przede wszystkim filozoficzne, estetyczne i literaturoznawcze) oraz kwestie rozrastania się Internetu i wirtualnych baz danych. Archiwum – miejsce dosyć zaniedbane przez większość artystów i teoretyków w drugiej połowie XX wieku, zajmujących się głównie ostatecznym dziełem/tekstem kultury i jego relacjami wobec innych dzieł/tekstów kultury – okazało się atrakcyjne z kilku powodów, które trudno rozdzielić, choć można wskazać na kierunki, z których płynęły najważniejsze impulsy do zmian.

Historia podejrzliwości

W nauce najpierw była to filozofia historii, której po przewartościowaniu relacji prywatne/publiczne szkoły Annales – wstrząsającej lekcji narratywizmu Haydena White'a oraz nakłaniającej do podejrzliwości i tworzenia przeciw-historii filozofii idei Michela Foucaulta – dostało się jeszcze twierdzeniami Francisa Fukuyamy o końcu historii.

Gdyby jednak nie te przedwczesne obrządki pogrzebowe, obok których pojawiły się tak silne konstruktywistyczne głosy, jak Jeana Baudrillarda, mówiącego, że nawet śledzone „na naszych oczach” wydarzenia historyczne są symulakrum, sztucznym konstruktem medialnym, to archiwum pozostałoby tym, czym było do tej pory – przestrzenią mrówczej, czasochłonnej i wymagającej ogromnej cierpliwości pracy historyków-archiwistów, pojmowanej jako swoista przed-akcja do właściwej pracy historiografów, twórców narracji historycznych, o których kształt warto się spierać.

Dyskusje wokół modeli oraz zasadności uprawiania historiografii, w których podejrzliwość wobec narracji historycznych wiązała się z podważeniem mitu „prawdy” i „źródła”, ostatecznie doprowadziły właśnie tam, gdzie „źródła” się wytwarza, czyli do archiwów. Nowe metody badania archiwów pozwalały na nie spojrzeć jako na repozytoria dokumentów wykluczeń, protokołów zniszczeń (strat, wypartego), ślady fałszerstw (tych słynnych, jak edykt Konstantyna i mniej znanych). Z jednej strony po to, by im się raz jeszcze przypatrzeć z nową świadomością.

mością filozoficzną (generalnie określić ją można dekonstrukcyjno-rewizjonistyczną), po to, by pisać historię na nowo: z perspektywy feministycznej, postkolonialnej, mniejszościowej (etnicznie, seksualnie, klasowo, wyznaniowo...). W ten sposób stabilnym i monolitycznym wielkim narracjom historycznym (Fukuyama) zostały przeciwstawione mnogie, wzajemnie niezgodne, zdywersyfikowane małe historie, herstorie (feminizm), mikrohistorie (termin Ewy Domańskiej), przeciw-historie (Foucault). Miały one (i mają nadal) zdecydowanie emancypacyjny charakter i polityczne cele.

Z drugiej strony po to, by zbadać archiwa same w sobie, jako konkretne historyczne miejsca oraz jako idee-instytucje. W ten sposób teoretycznym, historycznym i kulturowym analizom podlegały sprawy, które wydawały się subdziedziną nauk historycznych, „naukami pomocniczymi” i czy nawet technikaliami, a więc: sposób gromadzenia danych i związane z tym technologie (zmienne w czasie i przestrzeni), podział na archiwa prywatne i publiczne, polityka gromadzenia zbiorów (związki archiwów z politykami państw i związek archiwów z innymi instytucjami, jak muzeum, sądownictwo).

Uhistorycznienie instytucji archiwum doprowadziło do tego, że o archiwum nie można było już dłużej myśleć jako o czymś neutralnym i niewinnym. Nie można było też twierdzić, że w archiwach znajduje się czyste źródło poznania historycznego i dostęp do przeszłości. Podejrzliwość wobec narracji przełożyła się na podejrzliwość wobec archiwów, zaś archiwum ujawniło swój nienaukowy status fetyszu, którym dla wielu było: miejscem nie tyle zdeponowanych materiałów, z których daje się odczytać informacje o przeszłości (dokumentów), zrekonstruować ją (z mniejszym lub większym sukcesem), ale też przestrzenią duchowych uniesień „obcowania z przeszłością”. Sakralizacja archiwum była mocno krytykowana – podobnie jak wiarygodność archiwum.

Zainteresowanie afektami (i emocjami), cielesnością i materialnością (studia o rzeczach) współczesnej humanistyki przesunęły akcenty doświadczenia archiwum – coraz częściej zaczęto pisać o fizycznym doświadczeniu (często trudnym, nieprzyjemnym, zagrażającym zdrowiu) obcowania z archiwami i pracy w archiwach – zarówno instytucjach społecznych/państwowych, jak i tworzeniu osobistego czy rodzinnego archiwum. Nowo powstałe studia nad pamięcią (*memory studies*, pamięciologia) dzieliły z namysłem nad archiwami przekonanie o istotnej roli zapomnienia w procesach kulturowych. Archiwum stało się miejscem nie tylko systematyzującym obiekty/dokumenty ze stojącym za nim systemem wiedzy/przekonań na temat świata i poznania, ale też systemem niszczenia, usuwania, zapominania, skazywania na niebyt artefaktów kulturowych.

Derrida: Gorączka archiwum

Nade wszystko przestało być tylko miejscem pracy historyka. Okazało się metaforą kultury, dlatego zainteresowało socjologów, filozofów i kulturoznawców. Najbardziej wpływowym tekstem, który poruszył archiwistyczną wyobraźnię, okazał się esej Jacques'a Derridy, *Gorączka archiwum. Impresja freudowska* z 1994 roku, w którym filozof zainspirowany archiwum ojca psychoanalizy, Zygmunta Freuda, mieszczącego się w jego ostatnim domu, wziął na warsztat książkę Yosefa Hayima Yerushalmiego *Mojżesz Freuda. Judaizm skończony i nieskończony*, pytającą o żydowskość Freuda i nauki Freuda. Derrida jednocześnie dekonstruuje zarówno roztrząsania Yerushalmiego, jak i pojęcia Freudowskie, wskazując, że ich postawą była pewna koncepcja archiwum – archiwum, które jest miejscem ukrytej prawdy, którą można wydobyć. W przypadku Yerushalmiego to przekonanie, że ofiarowana dorosłemu Freudowi (ateiście) przez ojca Biblia – z obszerną dedykacją – stanowi klucz do jego psychoanalizy, że jest ukrytym źródłem jego myśli. W przypadku Freuda chodzi o wizję przestrzennej (piętrowej) budowy ludzkiej psychiki: ego, nadbudowanego nad nim superego i ukrytego nieświadomego (id) oraz dwóch skłinczowanych popędów: życia i śmierci. Freud – pokazuje Derrida – ukazał działanie psychiki jako miejsca deponowania wspomnień, lęków, pragnień, często nieświadomych i niezrozumiałych dla jednostki, które na różne sposoby wydobywają się zeń (od snów przez nerwowe tiki po skomplikowane czynności nieświadome) i prowadzą życiem jednostki w nie do końca kontrolowany przez nią sposób.

Psychika jednak nie stanowi archiwum – archiwum to zewnętrzny wobec psychiki, pamięci (i niepamięci) twór związany z technologią pisma i druku – artefakt, będący protezą pamięci i życia psychicznego. To możliwość zapisania, powtórzenia, zreprodukowania, odzyskania śladów psychiki, zapisanych na „cudownej tabliczce” (*Wunderblock*). Archiwum jest nie tylko zewnętrzne i związane z technologiami (jak tabliczka – medium pisma), ale jest modelem myślenia o psychice i pamięci, która potrzebuje technologii (zapisu) i bycia na zewnątrz, tak jak dziennik jest zewnętrzny wobec osoby opisującej swój dzień. „Archiwum to instytucja protezy wnętrza”, pisze Derrida. Archiwum zatem zawsze łączyć się będzie z zewnętrżnością oraz zawsze będzie ukierunkowane w stronę przyszłości: archiwizuje się (swoje życie w opowieści, zrealizowane czeki, bilety do muzeów, wycinki z gazet) po to, by w przyszłości „wrócić do tematu”, czyli zakładając, że archiwizowanie do czegoś się przyda i że stanowić będzie doskonalsze niż pamięć narzędzie dostępu do przeszłości.

Wszystko to komplikuje fakt, że równoczesnemu dążeniu do zarchiwizowania towarzyszy również silny destrukcyjny akt niszczenia – popęd życia (i wychylenia ku przyszłości) podważany zostaje przez popęd śmierci, zgodnie

z myślą Freuda, który powiązał te dwa popędy ze sobą: gdzie występuje jeden, tam działa i drugi, nawet gdy nie ujawnia się wprost. Tym jest właśnie tytułowa *Gorączka archiwum*: paradoksalnym działaniem na rzecz nieskończonego archiwum oraz działaniem w imię całkowitego zniszczenia archiwum: zapomnienia, nieistnienia. Gorączka to zarazem stan chorobowy, jak stan podniecenia, ekscytacji.

Ogromne znaczenie eseju Derridy dla myślenia o archiwum polega nie tylko na tym, że w atrakcyjny sposób ujawnił on Janusowe oblicze tego tworu i stworzył kilka nośnych oraz pojemnych znaczeniowo metafor myślenia o archiwum, ale przede wszystkim na tym, że ukazał archiwum jako podstawową instytucję śródziemnomorskiej kultury (gromadzącej i niszczącej) oraz filozofii polityki. Pierwsze archiwum powstało w starożytnej i demokratycznej Grecji w domu urzędnika miejskiego – archonta, który miał za zadanie gromadzić, klasyfikować i nadawać znaczenie (konsygnować) dokumentom miejskim. Miał je także strzec – chronić – i mógł używać do tego przemocy. Przemoc, władza archonta, to władza nadawania znaczeń, ochrony i ujawniania danych. Gorączka archiwum (fr. *mal de archive*) to także zło archiwum. Jesteśmy twórcami okrutnych instytucji, na dobrych chęciach zbudowanych, sugeruje Derrida. Dobre chęci to zarówno poszukiwanie „źródła” i „prawdy”, jak i pragnienie „powrotu do samego siebie” z przeszłości: do tego wszak zbudowaliśmy archiwa. A jednak – gdyby nie te zgubne dobre chęci, nie chcielibyśmy rozmawiać ze zmarłymi, nie szukalibyśmy sekretów archiwów i zamieszkujących je widm o niejasnym statusie ontologicznym.

Kurz i proch: Carolyn Steedman

Esej Derridy – cytowany obszernie i często w pracach, które traktowały archiwum jako metaforę albo symbol, ale nie miejsce pracy i generatora znaczeń (źródło wiedzy), pozwala myśleć o archiwum nawet tym, którzy nigdy w nim nie pracowali. Sam Derrida ani nie przeprowadzał kwerendy, ani nie poznał codzienności archiwisty, co stało się jednym z mocniejszych zarzutów wobec jego roztrząsań – jako całkowicie oderwanych od doświadczenia archiwum. Konstruktywną i wnoszącą całkowicie odmienne od Derridy przemyślenia na temat archiwów była krytyka *Gorączki...* przeprowadzona przez Carolyn Steedman, która w swojej książce *Dust. The Archive and Cultural History* udowadnia, że „wdychanie prochów (ang. *dust*) zmarłych”, którym „chce się oddać sprawiedliwość”, nie jest tylko metaforą pracy w archiwum, ale jej realnością: każdy, kto był w archiwum, cieleśnie doświadczył obcowania z kurzem (ang. *dust*), przedziwną substancją, która w perspektywie Steedman nie jest odpadem, ale jego przeciwieństwem, naddatkiem, który także można analizować z perspektywy historycznej i kulturowej. Steedman to właśnie czyni,

wśród kurzu archiwum analizując doniesienia dotyczące chorób robotników z przełomu XIX i XX wieku: alergii na kurze, pyłki, garbniki, choroby skórne i śmiertelne nawet powikłania związane z pracą w ciężkich warunkach. Metafizyczne doświadczenie Micheleta, słynnego historyka rewolucji francuskiej, który pragnął wskrzeszać zmarłych i oddawać im sprawiedliwość poprzez pracę w archiwum – przekłada Steedman na intelektualną pracę współczesnej historyczki, która poszukuje w archiwum wiedzy skrytej pod warstwą kurzu, ale niezbędnej do zrozumienia procesów historycznych i takich wydarzeń, jak rewolucje robotnicze.

Wobec uwiedzenia (w) archiwum: Arlette Farge

Podstawowe pytanie pozostaje jedno: jak nadal tworzyć archiwa i korzystać z archiwów? Przewodnikiem może być książka *Allure of Archives* Arlette Farge, historyczki o imponującym dorobku naukowym, specjalizującej się w XVIII-wiecznym Paryżu i przez to przeszukującej archiwa sądownicze miasta z całego wieku. Farge odkrywa swój warsztat badawczy: pisze wprost, w jaki sposób badała kryminalną historię Paryża, a jednocześnie w konfesyjnym tonie opowiada o swoim własnym doświadczeniu archiwum – o tym, jak przeżywa i doświadcza niedogodności i dogodności pracy. Rozkosz i koszmar archiwów to: nauka wypełniania rewersów, przyzwyczajenie do pracy w czyteln i jej hałasów, zapachów, obecności innych czytelniczek i czytelników; znużenie monotonią ksiąg, radość z przypadkowego znaleziska, poczucie dobrze spełnionego obowiązku, poczucie fragmentaryczności wiedzy i niekończącej się pracy... Farge nie idealizuje, ale też nie odejmuje wagi pracy w archiwum, przede wszystkim sugeruje, że archiwum należy dać się uwieść, by z niego skutecznie skorzystać. Obojętność wobec badanego materiału nie przyniesie sukcesu. Zarazem jednak przestrzega przed niebezpieczeństwami archiwum: trzema obszarami, które przyniosą pracy w archiwum zgubę.

Po pierwsze jest to zagrożenie wynikające z przytłoczenia materiałem i całkowitym zaabsorbowaniem archiwum, polegające na przepisywaniu archiwów do tekstów historycznych bez selekcji i wyboru. Akumulacja jest cechą archiwum, ale nie powinna przenosić się na pracę badawczą, w której nie chodzi wszak o kopiowanie archiwum: konieczne jest zatem stawianie konkretnych pytań i celów badawczych oraz umiejętność oporu wobec materiału, choćby wydawał się w danej chwili arcyciekawy. Archiwa bowiem są zarazem niekompletne oraz nieprzebrane – dlatego tak łatwo w nich się zagubić.

Drugą niewralgiczną kwestią jest utożsamienie z tematem/bohaterem/bohaterką naszych poszukiwań i symbioza, która nie pozwala na krytyczną analizę i objawia się nieumiejętnością oceny wagi znaleziska. Farge uczyła na to, że sama radość z odkrycia nie znaczy wiele – każde znalezisko potrzebuje

interpretacji i osadzenia w kontekście historycznym oraz wymaga dystansu poznawczego. Silne poczucie obcości wobec badanego tematu jest warunkiem koniecznym, by nie nakładać kategorii współczesnych (zarówno kulturowych, jak egzystencjalnych) na przeszłość i nie dokonywać bezpodstawnych założeń, które prowadzą do przekłamań i uproszczeń.

Trzecie zagrożenie czyha w kształtowaniu narracji historycznej, opowieści o badanym temacie. Farge pisze wprost, że stwierdzenie, iż dawniej było tak, a nie inaczej, ponieważ właśnie tak zostało to opisane w znalezionych w archiwum dokumentach – jest stopniem zerowym pracy historycznej, a cytowanie materiału z archiwum bynajmniej nie ma znaczenia dowodu czy konkluzji badawczej. Podobnie się ma z anegdotami, które ubarwiają opowieść, ale nie stanowią analizy, oraz z wszystkim tym, co nietypowe, niezwykle i dziwaczne – może i atrakcyjne i wyróżniające się z masy „zwyuczajnych” danych, ale zarazem niewiele mówiące o rzeczywistości.

Przekonana o tym, że i narracja historyczna, i archiwum jako instytucja są konstruktami kulturowymi, Farge udziela konkretnych porad dotyczących pracy archiwistycznej, łącząc teorię archiwów z empirią, a jej praca przywraca nadwątloną wiarę w twórcze poszukiwania archiwistyczne.

Krótki przewodnik po najważniejszych publikacjach i projektach w Polsce

Renesans archiwum trwa także w Polsce, o czym świadczą liczne publikacje, konferencje i projekty naukowe skupione na instytucji/idei archiwum oraz oparte na pracy archiwistycznej.

Badania kulturowe inspirują wielu autorów wydawanego od 2005 roku w Toruniu pisma „Archiwa – Kancelarie – Zbiory”, którego redaktorem naczelnym jest Waldemar Chorążyczewski, historyk i archiwista. Pismo, przeznaczone przede wszystkim dla archiwistów i historyków pracujących w archiwum, zapoznaje z dorobkiem myśli filozoficznej skupionej wokół archiwów i nowatorskim modelem pracy w archiwum – zarówno dla tych, którzy je tworzą, jak dla tych, którzy z niego korzystają. Antropologiczny model uprawiania archiwistyki ujawnia się nie tylko jako metodologia prac publikowanych w piśmie, ale jest jednoznacznie promowana w manifestach redakcji, dla których praca archiwisty ma charakter wyboru tożsamościowego, wykracza zatem poza ramy obowiązków, staje się sposobem myślenia i bycia w świecie.

Jednym z ważniejszych wydawnictw, zapoznających ze zjawiskiem szeroko rozumianego archiwum, jest trzytomowa (i dwujęzyczna, polsko-angielska) publikacja „Tytuł roboczy: archiwum” (2008-2009) pod redakcją Magdaleny Ziółkowskiej i Andrzeja Leśniaka. Oscylująca między efemerycznym czasopismem a albumem sztuki, publikacja była częścią większego projektu naukowo-artystycznego o międzynarodowym charakterze pt. „Sztuka ma zawsze

swoje konsekwencje”. Obok kwestii archiwum jako idei i instytucji (w piśmie pojawiły się teksty teoretyczne Arlette Farge, Carolyn Steedman, Pierre’a Nory) pismo rejestrowało działania w ramach projektu: warsztaty, wystawy, seminaria, laboratoria związane z zaangażowaną społecznie sztuką. Archiwa stały się – na długi czas przed teoretycznym zainteresowaniem badaczy – inspiracją dla sztuki, zwłaszcza sztuki zaangażowanej, dlatego też najintensywniej tą tematyką zajmują się właściwie artyści i ich krytycy/historycy. Organizatorka seminarium „Archiwalna gorączka. Archiwa współczesnej historii i sztuki w Polsce po 1989 r.”, które odbyło się w Warszawie 13 i 14 listopada 2009, Luiza Nader, w kilku miejscach przypatrywała się archiwistycznym gestom duetu Kwiekułik. Krzysztof Pijarski jest redaktorem dwujęzycznej i wieloautorskiej publikacji *Projekt archiwum* (2011), która zbiera wiedzę o znaczeniu fotografii dla i wobec archiwum oraz odwrotnie – archiwum dla i wobec fotografii. Wydawczyni Projektu archiwum, Fundacja Archeologia Fotografii, publikuje w serii „Żywe Archiwa” albumy prezentujące archiwa fotografii i fotografie archiwów artystów (głównie polskich). Archiwami fotograficznymi zajmuje się także Magdalena Wróblewska.

Odrodzenie archiwów obok „tradycyjnych” projektów z zakresu sztuki i historii sztuki, jest wzmacniane dzięki powstaniu licznych – państwowych, społecznych i prywatnych archiwów cyfrowych. Ogromną popularnością cieszy się działający od 2013 roku Narodowy Instytut Audiowizualny, którego portal (Ninateka) prezentuje bogactwo dorobku kulturowego polskich artystek i artystów. NIA wraz z wydawnictwem słowo/obraz terytoria wydało „Leksykon archiwum afektywnego” (2015) – zbierający głosy artystek i artystów pochodzących z różnych zakątków świata – na temat cielesnego i emocjonalnego doświadczenia archiwum w ich sztuce czy sztuce bliskich im twórców. Publikacja ukazuje, że archiwum, zwłaszcza to prywatne, stanowi nie tylko inspirację do działań artystycznych, ale jest swego rodzaju rewersem archiwum publicznego i dlatego też może stanowić przestrzeń doświadczenia afektywnego, wyzwolonego od precyzji naukowej i użyteczności publicznej. Archiwum prywatne jest tematem przewodnim numeru „Czasu Kultury” (2/2017), prezentującego szereg artykułów dotyczących technik kolekcjonowania/magazynowania, nadawania znaczenia i doświadczenia niezinstytucjonalizowanego archiwum.

Cielesne, afektywne i intelektualne aspekty archiwum były tematem ogólnopolskiej konferencji „Doświadczenie archiwum: pismo, ciało, pamięć”, która miała miejsce 6-7.12.2017 roku na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i zgromadziła badaczki i badaczy różnych dyscyplin oraz metodologii. Tydzień wcześniej w Warszawie obydła się międzynarodowa konferencja *Convention and Revolution. Life writing by women in the 1800s and 1900s: archives, critiques and methods* (29.11-1.12.2017) zorganizowana przez zespół imponującego

rozmachem projektu naukowego „Archiwa kobiet: piszące” pod opieką naukową Moniki Rudaś-Grodzkiej z IBL PAN. Projekt ten jest przykładem nowoczesnego i krytycznego myślenia o pracy w archiwum, a jego celem jest zgromadzenie w ogólnodostępnej bazie danych (portalu internetowym) wiedzy dotyczącej zawartości archiwów kobiet – pisarek, działaczek, artystek, intelektualistek, dotychczas marginalizowanych.

Żadna chyba dziedzina nauki nie odświeżyła się dzięki namysłowi nad archiwami tak twórczo i intensywnie jak literaturoznawstwo: świadczy o tym cała seria wydawnicza „Filologia XXI” IBL PAN, też związana szerzej z konferencjami, seminariami i działalnością Ośrodka Badań Filologicznych i Edytorstwa Naukowego. Nowa filologia powraca do badań nad rękopisami, brulionami, notatkami, zapiskami znajdującymi się w archiwach, by krzyżowo stosując zdobycze genetyki tekstu i poetyki kulturowej, analizować proces twórczy, materialność tekstu oraz pracę edytorską i archiwistyczną jako współtworzące znaczenia „tekstów finalnych”. Najnowsza publikacja w serii (stanowiąca owoc konferencji z 2016 roku) jest zatytułowana właśnie „Archiwa i bruliony pisarzy. Odkrywanie” (2017). Tytułowe odkrywanie archiwów można uczynić hasłem rozpoznawczym dla szeroko zakrojonych praktyk polskiej humanistyki: dzięki nowemu rozumieniu archiwów powstają rewizjonistyczne biografie, monografie twórczości, przekroje historyczne, analizy przypadków czy pojedynczych tekstów kultury oraz projekty artystyczne (literackie, filmowe, teatralne), które świadczą o wciąż inspirującej mocy archiwum.

Bibliografia

a. Pozycje zwarte

1. Aleksandrowicz A., *Izabela Czartoryska: polskość i europejskość*, Lublin 1998.
2. *Archiwum jako projekt*, red. K. Pijarski, Warszawa 2011.
3. Assman A., *Kanon i archiwum*, w: tejże, *Między historią a pamięcią. Antologia*, red. M. Saryusz-Wolska, przeł. A. Konarzewska, Warszawa 2013
4. Cvetkovich A., *Archive of Feelings*, Durham 2003.
5. Daszewska E., *Dada, Iłwa. Kika. Listy z komody*, Katowice 2016.
6. Farge A., *Allure of the Archives*, przeł. T. Scott-Railton, New Haven, London 2013.
7. Foucault M., *Archeologia wiedzy*, przeł. A. Siemek, Warszawa 2002.
8. *(Kon)teksty pamięci. Antologia*, red. K. Kończal, Warszawa 2014.

9. *Kultura afektu – afekty w kulturze. Humanistyka po zwrocie afektywnym*, red. R. Nycz, A. Łebkowska, A. Dauksza, Warszawa 2015.
10. *Leksykon archiwum afektywnego*, red. G. Palladini, M. Pustianaz, K. Tórz, Gdańsk – Warszawa 2015.
11. Marchewka A., *Ślady nieobecności. Poszukiwanie Ireny Szelburg*, Kraków 2014.
12. Roszak S., *Archiwa sarmackiej pamięci. Funkcje i znaczenia rękopiśmiennych silva rerum w kulturze Rzeczypospolitej XVIII wieku*, Toruń 2004.
13. Sakowska D., *Nekroperformans. Kulturowa rekonstrukcja teatru wielkiej wojny*, Warszawa 2016.
14. Sekula A., *Spoleczne użycia fotografii*, przeł. K. Pijarski, Warszawa 2010.
15. *The Intimate Archive: journeys through private papers*, red. M. Deys, S. Naman, A. Vickery, Sydney 2009.
16. *Znikanie. Instrukcja obsługi*, red. K. Chmielewska, Warszawa 2009.

b. Artykuły

1. [Archiwum prywatne], w: „Czas Kultury” 2/2017, (temat numeru).
2. Bradley H., *The seductions of the archive: voices lost and found*, w: *History of the Human Sciences* 2(12)/1999.
3. Chorążyczewski W., *Archiwista na wakacjach*, w: „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 2(6)/2013.
4. Chorążyczewski W., Rosa A., Bewicz P., *Manifest albo dekalog twórcy archiwum prywatnego*, w: „Archiwa – Kancelarie – Zbiory” 4(6)/2013.
5. Cook T., *We are what we keep: we keep what we are: Archival Appraisal Past. Present and Future*, w: „Journal of the Society of Archivists” 2(32)/2011.
6. Kaplan A.Y., *Working in the Archive*, w: „Yale French Studies: Reading the Archive: On Texts and Institutions” 77/1990.
7. Marzec L., *Piraci – archiwiści i innowatorzy*, w: *Czas Kultury* 179, 14-26 (2014).
8. „Yale French Studies: Reading the Archive: On texts and Institutions” 77/1990.

c. Netografia

Nader L., *O czym zapominają archiwa? Pamięć i historie „Z archiwum Kwieku-lik”*, Zofia Kulik, http://www.kulikzofia.pl/polski/ok2/ok2_nader.html#w30 (21.06.2017).

Tytuł roboczy: archiwum” nr 1-3. Muzeum Sztuki w Łodzi; publikacja online.

nr 1: <https://msl.org.pl/wydarzeniams/publikacje/tytul-roboczy-archiwum-1,1237.html>

nr2: <https://msl.org.pl/wydarzeniams/publikacje/tytul-roboczy-archiwum-2,337.html>

nr3: <https://msl.org.pl/wydarzeniams/publikacje/tytul-roboczy-archiwum-3,1238.html>

Lucyna Marzec – dr; adiunkt w Zakładzie Literatury XX wieku, Teorii Literatury i Sztuki Przekładu; p.o. dyrektora w jednostce Interdyscyplinarne Centrum Badań Płci Kulturowej i Tożsamości. Zainteresowania: literatura XX i XXI wieku, teoria literatury i kultury, gender studies i krytyka feministyczna, archiwa, biografistyka.

Andrzej Dudziak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

W A L K A O G R A N I C E I I R Z E C Z Y P O S P O L I T E J

1 9 1 8 - 1 9 2 3

Zmagania o granice II Rzeczypospolitej przebiegały dwutorowo. Polscy dyplomaci prowadzili długie rokowania z najbardziej wpływowymi politykami ówczesnego świata, a równocześnie toczono zacięte walki na wielu frontach.

Zmagania dyplomatyczne o Polskę rozpoczęły się wraz z utworzeniem 15 maja 1917 roku w Lozannie Komitetu Narodowego Polskiego (KNP – przeniesiony wkrótce do Paryża) z Romanem Dmowskim na czele. Współpracę z KNP podjął również Ignacy Jan Paderewski, światowej sławy wirtuoz fortepianu. To dzięki jego popularności w USA udało się „rzecznikom polskiej niepodległości”, przedstawić „sprawę polską” prezydentowi T.W. Wilsonowi i uzyskać jego życzliwe poparcie. Było to szczególnie ważne, gdyż na konferencji pokojowej w Paryżu, ścierały się poglądy brytyjskie i francuskie. Brytyjczycy byli zwolennikami silnych Niemiec z Wielkopolską w granicach Rzeszy Niemieckiej, a Fran-

cuzi dążyli do maksymalnego osłabienia Niemiec. W praktyce głos decydujący należał do prezydenta USA.

Wybuch Powstania Wielkopolskiego 27 grudnia 1918 roku i wyzwolenie prawie całej Wielkopolski w czasie działań zbrojnych pokrzyżowało brytyjskie koncepcje. Francja natomiast uznała zaprzestanie działań wojennych w Wielkopolsce za jeden z warunków podpisania rozejmu w Trewirze (16 lutego 1919 roku) między koalicją a Republiką Weimarską. Uchroniło to Polaków przed walką ze 100-tysięczną armią niemiecką.

Na Pomorzu powstanie nie wybuchło. Dzielnica ta była mocno zgermanizowana, a została przekazana Polsce na podstawie traktatu wersalskiego. W 1920 roku wkroczyło tam Wojsko Polskie pod dowództwem gen. Józefa Hallera i stopniowo wprowadzano polską administrację. Na mocy tego samego traktatu Gdańsk ogłoszono Wolnym Miastem.

Granica na Śląsku została ustalona na skutek decyzji politycznych, plebiscytu i powstań śląskich. Trzecie powstanie śląskie (1921) było reakcją na niekorzystne dla Polski rozwiązania terytorialne.

Warmia i Mazury w wyniku plebiscytu przeprowadzonego w wyjątkowo niefortunnym dla Polski okresie (lipiec 1920 – nacierająca armia bolszewicka) pozostały w Niemczech.

O granicę z Czechami toczyła się walka polityczna i zbrojna przez okres dwóch lat. Przedmiotem sporu był Śląsk Cieszyński. Ostatecznie przebieg tej granicy ustalono na konferencji w belgijskim Spa w lipcu 1920 roku.

Najcięższe walki toczyły się o granicę wschodnią. Wpierw z Ukraińcami (1918/1919) o Lwów i Galicję Wschodnią. W 1919 roku rozpoczęła się wojna polsko-bolszewicka, zagrażająca bytowi ledwo powstałego państwa polskiego, zakończona traktatem ryskim z marca 1921 roku.

Stosunkowo łatwo ustalono granicę z Łotwą. Wpływ na to miał przebieg działań wojennych. Wojsko Polskie w pogoni za bolszewikami nie przekroczyło linii wojsk łotewskich i nie zajęło ponownie Dyneburga.

W tym okresie bardzo źle przedstawiały się relacje polsko-litewskie. Wkroczenie przez wojsko polskie na terytorium Litwy w czasie wojny z bolszewikami, spór o zamieszkałe przez Polaków Wilno i Litwę Środkową oraz rzekomy „bunt gen. Lucjana Żeligowskiego” i zbrojne zajęcie a później wcielenie tej ziemi do II Rzeczypospolitej, spowodowały wieloletnią wrogość Litwinów. Wcześniej na tych terenach toczyły się polsko-litewskie walki etniczne.

Polska graniczyła również z Rumunią i Królestwem Węgier. Jedynie te granice nie były przedmiotem sporów.

O ostatecznym kształcie granic II Rzeczypospolitej decydowały zapisy traktatu wersalskiego z 28 czerwca 1919 roku, układy dwustronne oraz decyzja Rady Ambasadorów z 14 marca 1923 roku – zatwierdzająca wschodnie granice

i przyznająca Polsce Galicję Wschodnią na 25 lat – włączona 15 marca tegoż roku jako aneks do traktatu wersalskiego.

Poniższe zestawienie bibliograficzne obrazuje w jak trudnych warunkach prowadzono wieloletnie zmagania o kształt granic II Rzeczypospolitej. Szczęśliwe zakończenie tej walki było owocem żmudnej pracy, wieloletniego racjonalnego wysiłku i niezłomnej woli odzyskania wolnej ojczyzny przez kolejne pokolenia Polaków. Potwierdzeniem tego jest wybór pozycji zwartych (od 1990 roku) oraz artykułów (od 2000 roku).

Czytelnikom polecamy również artykuł „Traktat wersalski – targi o kształt granic II Rzeczypospolitej” zamieszczony w PBM 2018/3.

a. Pozycje zwarte

1. DROGI Polaków do niepodległości : w 150. rocznicę powstania styczniowego / red. Wiesław Caban, Lidia Michalska-Bracha, Wiktoria Śliwowska ; Towarzystwo Miłośników Historii. – Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2015. – 592 s.
Zawiera: „Terytorium z piętnem politycznej konieczności” : polscy geografowie w walce o granice / Maciej Górny ; Instytut Historii PAN w Warszawie, s. 579-592.
2. DWUDZIESTOLECIE międzywojenne. T. 5, Walka o granice / Sławomir Koper. – Warszawa : Edipresse Polska : Bellona, 2013. – 131 s. : il.
3. GRANICA państwowa Rzeczypospolitej Polskiej i jej ochrona w świetle regulacji prawnoadministracyjnych / Bolesław Kurzępa. – Rzeszów : Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, 2016. – 300 s.
Bibliogr., wykaz aktów prawnych s. 277-300.
4. GRANICA polsko-niemiecka na Górnym Śląsku w polityce Polski i mocarstw zachodnioeuropejskich w 1921 roku / [wybór i oprac.] Marek Masnyk ; Uniwersytet Opolski. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2005. – 273 s.
5. GRANICE Rzeczypospolitej i konflikt polsko-bolszewicki w amerykańskich raportach dyplomatycznych i wojskowych (1919-1921) / Janusz Cisek. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2012. – 324 s. : il. – (Societas – Księgarnia Akademicka ; 39)
Bibliogr. s. 293-307.
6. KREŚLARZE ojczyzn : geografowie i granice międzywojennej Europy / Maciej Górny. – Warszawa : Instytut Historii PAN, 2017. – 264 s. : il., mapy. – (Metamorfozy Społeczne ; 11)
Bibliogr. s. 237-255.

7. KSZTAŁTOWANIE zachodniej granicy odrodzonego Państwa Polskiego na przykładzie Wielkopolski / Wojewoda Wielkopolski, Marszałek Województwa Wielkopolskiego. – Poznań : Stowarzyszenie Geodetów Polskich. Oddział Wielkopolski, 2009. – 44 s. : il.
8. LUDZIE, władza, narody, religie : Lubelszczyzna, Polska, Europa / red. nauk. Agnieszka Kidzińska-Król. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2015. – 522 s. : il.
Zawiera: Problem kształtu granic Ukrainy w czasie trwania rokowań pokojowych w Brześciu / Vasył Maliukh ; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, s. 151-160; Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” o granicach Polski w latach 1918-1922 / Henryk Cimek ; Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor w Pułtusku, s. 203-214.
9. MIĘDZYMORZE : nadzieje i ograniczenia w polityce II Rzeczypospolitej / pod redakcją Elżbiety Znamierowskiej-Rakk ; [tłumaczenia na język angielski Bolesław Jaworski]. – Warszawa : Studium Europy Wschodniej. Uniwersytet Warszawski, 2016. – 496 s. : il. , mapa. – (Bibliotheca Europae Orientalis. Studia ; 4), (Bibliotheca Europae Orientalis ; 46)
Zawiera: Wspólna pamięć Intermarium : określenie przebiegu granic i nawiązanie stosunków dyplomatycznych między Rumunią a Polską po I wojnie światowej : România Mare oraz Polonia Restituta / Florin Anghel, s. 297-312
10. NIEPODLEGŁOŚĆ i granice Polski 1914-1922 / Piotr Rozwadowski, Aneta Ignatowicz. – Warszawa : Bellona, 2015. – 104 s. : il.
Bibliogr. s. 104.
11. O POLSCE w Wersalu / Lech Wyszczelski. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. – 151 s.
Bibliogr. s. 149-151.
12. OD WOJNY do wojny : granica wschodnia II Rzeczypospolitej po traktacie ryskim / Andrzej Antoni Wawryniuk. – Lublin ; Chełm : Multiprof Krzysztof Kowalczyk, 2017. – 315 s. : il., mapy.
Bibliogr. s.303-315.
13. ODRODZONA Rzeczpospolita 1918 : od powołania Legionów do wojen z sąsiadami : walka o granice, postawa mocarstw, usuwanie okupantów / Lech Wyszczelski. – Warszawa : Bellona Spółka Akcyjna, 2013. – 348 s.
Bibliogr. s. 347-[349].
14. PARYŻ 1919 : sześć miesięcy, które zmieniły świat : konferencja pokojowa w Paryżu w 1919 roku i próba zakończenia wojny / Margaret MacMillan ; [tłumaczenie Miłosz Młynarz]. – Oświęcim : Wydawnictwo Napoleon V, 2018. – 497 s.
Bibliogr. s. 471-493.

15. POLSKIE Wojska Lotnicze w okresie walk o granice państwa polskiego (1918-1921). T. 2, Walka i demobilizacja / Mariusz Niestrawski. – Oświęcim : Wydawnictwo Napoleon V, 2017. – 393 s. : il.
Bibliogr. s. 365-370.
16. POWRÓT na mapę – walka o granice państwa polskiego po I wojnie światowej / Przemysław Hauser. – Poznań : Instytut Historii UAM, 2010. – 38 s. – (Wykłady Inauguracyjne Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza ; semestr zimy 2009/2010, 3)
17. PRAWNOMIĘDZYNARODOWE aspekty włączenia Ziemi Wileńskiej w skład II RP / Karol Karski, Jacek Klimek. – Warszawa : Centrum Badań Wschodnich Uniwersytetu Warszawskiego, 2000. – 52 s. – (Studia i Materiały CBW ; 83)
18. PRZESTRZEŃ kulturowa Słowian. T. 3 / [red. nauk. Agnieszka Lenart, Monika Sidor] ; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Nauk Humanistycznych. Koło Naukowe Studentów Filologii Słowiańskiej KUL. – Lublin : Wydawnictwo KUL, 2015. – 316 s.
Zawiera: PSL „Piast” wobec wschodniej granicy Polski / Bogusław Szelest ; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, s. 57-68.
19. ROLA i znaczenie granicy polsko-niemieckiej na odcinku chojnickim w II RP / pod red. Jacka Knopka. – Chojnice : Przedsiębiorstwo Marketingowe „Logo” : na zlec. Europejskiego Stowarzyszenia „Pomerania”, 2007. – 109 s. : il.
20. ROMAN Dmowski – współtwórca Niepodległej / Jan Engelgard ; redakcja naukowa Tadeusz Skoczek. – Warszawa : Muzeum Niepodległości, 2017. – 91 s. : il. – (Twórcy Państwowości Polskiej)
Bibliografia na stronach 87-[92].
21. SPRAWA granic Polski na konferencji pokojowej w Paryżu : z 2-ma mapami / Stanisław Kozicki. – Warszawa : nakł. Muzeum Niepodległości, 2009. – 176 s. : il.
22. W OCZEKIWANIU na przełom : na drodze od odrodzenia do załamania państwa polskiego : listopad 1918 – czerwiec 1920 / Kazimierz Badziak. – Łódź : „Ibidem”, 2004. – 626 s. : il.
Bibliogr. s. 587-609.
23. WALKA Józefa Piłsudskiego o nowy kształt polityczny Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1918-1921 / Antoni Czubiński. – Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 2002. – 443 s. : mapy.
Bibliogr.
24. WALKA o granice państwa polskiego po I wojnie światowej / Przemysław Hauser. – Warszawa : Kancelaria Sejmu : Wydawnictwo Sejmowe, 2009. – [32] s. tabl. : il. kolor.

25. WOJNA o Kresy Wschodnie 1918-1921 / Lech Wyszczelski. – Warszawa : Bellona, 2011. – 490 s. : il. – (Wojny i Kampanie)
Bibliogr. s. 483-488.
26. WOJNA o polskie Kresy 1918-1921 : walki z czerwoną Rosją, Ukraińcami i Litwinami / Lech Wyszczelski. – Warszawa : Bellona, 2013. – 490 s. : il. – (Historia – Bellona)
Bibliogr. s. 483-488.

b. Artykuły

1. APETYTY Chruszczowa / Marek A. Koprowski. W: *Najwyższy Czas!* – 2017, nr 22, s. XLVI-XLIX
2. „BANDA polska precz do Polski” / Marek A. Koprowski. W: *Najwyższy Czas!* – 2015, nr 45/46, s. L-LII
3. BEZPIECZEŃSTWO odradzającej się Rzeczypospolitej : zbrojne i dyplomatyczne zmagania Polaków o granice wschodnie po zakończeniu I wojny światowej / Henryk Lisiak. W: *Przegląd Naukowo-Methodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa.* – 2010, nr 1, s. 142-149
4. BRAMY powitalne, msze dziękczynne i Dzwon Zygmunta / Barbara Szmatloch. W: *Śląsk.* – 2012, nr 6, s. 18-22
5. CZEGO rada chce od Gdańska / Wiktor Ferfecki. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2017, nr 42, s. A5
6. DROGA ku wojnie / Tomasz Panfil. W: *Gaz. Polska.* – 2017, nr 35, s. 84-86
7. DZIAŁALNOŚĆ Misji Międzysojuszniczej w Polsce w 1919 r. / Stanisław Sierpowski ; Instytut Historyczny Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W: *Dzieje Najnowsze.* – 2013, nr 3, s. 3-24
8. DZIELENIE Śląska : jak wyznaczano granicę na Górnym Śląsku z lat 1922-1939 / Piotr Greiner. W: *Śląsk.* – 2012, nr 6, s. 12-16
9. DZIEŁO Józefa Piłsudskiego / Tymoteusz Pawłowski. W: *Gaz. Polska.* – 2010, nr 45, s. 17
10. FRANCJA wobec wojny i pokoju Polski z bolszewikami (1919-1921) / Małgorzata Gmurczyk-Wrońska ; Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. W: *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne.* – 2015, [t.] 142, z. 4, s. 573-590
11. GRANIE granicami / Adam Krzemiński. W: *Polityka.* – 2015, nr 48, s. 56-58
12. GRANICA polsko-rumuńska / Andrzej Zamięcki. W: *Płaj.* – 2014, t. 48, s. 151-168

13. GRANICE państwa polskiego : (szkic prawno międzynarodowy) / Lech Antonowicz ; Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie. W: Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL. – 2012/2013, t. 8/9, z. 1, s. 25-37
14. GRANICA zachodnia przyszłej Rzeczypospolitej w koncepcjach Józefa Piłsudskiego i jego zwolenników w latach 1914-1919 / Agnieszka Rogozińska. W: Niepodległość. – 2016, t. 65, s. 21-37
15. KONCEPCJE granic państwa polskiego u progu odzyskania niepodległości / Piotr Eberhardt. W: Studia z Geografii Politycznej i Historycznej. – 2015, t. 4, s. 9-35
16. KONFERENCJA naukowa „O Niepodległą i Granice”: organizator: Ośrodek Badań Historii Wojskowej Muzeum Wojska w Białymstoku / Marek Gajewski. W: Zeszyt Naukowy / Muzeum Wojska w Białymstoku. – 2004, z. 17, s. 237-241
17. KWESTIA białoruska i wschodnia granica Polski w polityce rządu syberyjskiego admirała Aleksandra Kołczaka w latach 1918-1920 / Jan Wiśniewski. W: Białoruskie Zeszyty Historyczne. – 2013, z. 40, s. 109-132
18. LEWIS Namier a kwestia „linii Curzona” i kształtowania się polskiej granicy wschodniej po I wojnie światowej / Bartłomiej Rusin. W: Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej. – 2013, t. 48, s. 95-116
19. LITWA w polityce Komitetu Narodowego Polskiego w latach 1917-1919 / Jan Engelgard. W: Niepodległość i Pamięć. – 2010, nr 1, s. 57-64
20. MOCARSTWA zachodnie wobec polsko-niemieckiego konfliktu na Górnym Śląsku po I wojnie światowej / Miłosz Skrzypek ; Instytut Historii UŚ w Katowicach. W: Śląski Almanach Powstańczy. – 2015, t. 1, s. 49-56
21. NAPRAWIANIE krzywd / Leszek Masierak. W: Tyg. Solidarność. – 2018, nr 9, s. 20-21
22. POLSCY geografowie na Kongresie Pokojowym w Paryżu w 1919 r. / Barbara Przyłuska. W: Geografia w Szkole. – 2009, nr 1, s. 51-56
23. POMNIKI rozdartej pamięci / Grzegorz Sztoler. W: Śląsk. – 2012, nr 6, s. 38-42
24. POŻYTKI z Jałty / Jan Czula. W: Przegląd. – 2015, nr 13, s. 51-53
25. PRASA polska wobec bitwy o granice w latach 1918-1921 / Elżbieta Wojtas-Ciborska. W: Niepodległość i Pamięć. – 2015, nr 1, s. 103-120

26. PRZEZ wersalskie granice / Jerzy Kochanowski. W: *Mówią Wieki*. – 2015, nr 1, s. 49-53
27. RAPORT Władysława Grabskiego z konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 roku : przyczynek do ekonomiczno-finansowych postanowień traktatu wersalskiego wobec Polski / [opracował] Krzysztof Kloc ; Katedra Historii Najnowszej w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Warszawie. W: *Polski Przegląd Dyplomatyczny*. – 2017, nr 1, s. 135-154
28. ROLA Józefa Piłsudskiego w walce o granice wschodnie odradzającej się Rzeczypospolitej w latach 1918-1920 / Henryk Lisiak. W: *Poznańskie Zeszyty Humanistyczne*. – 2009, t. 12, s. 79-83
29. ROMAN Dmowski a kwestia granic Polski w 1919 roku / Benjamin Conrad. W: *Polski Przegląd Dyplomatyczny*. – 2017, nr 1, s. 126-134
30. RYSKIM targiem : środy z historią / Anna Zechenter. W: *Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze)*. – 2017, nr 68, s. 15
31. SPRAWA polsko-niemieckiej granicy zachodniej i północnej po pierwszej wojnie światowej w ocenie niemieckiego historyka / Józef Buszko. W: *Studia Historyczne*. – 2002, z. 1, s. 79-84
Omówienie książki Rolanda Gehrke „Der polnische Westgedanke bis zur Wiedererrichtung des polnischen Staates nach Ende des Ersten Weltkrieges”.
32. SPRAWA zajęcia Wilna przez generała Żeligowskiego w październiku 1920 roku w świetle „Kurieria Poznańskiego” / Ewelina Czapska. W: *Poznańskie Zeszyty Humanistyczne*. – 2013, t. 20, s. 157-167
33. STOSUNKI polsko-ukraińskie i polsko-radzieckie w latach 1918-1920 / Tadeusz Kmiecik. W: *Nauka, Gospodarka, Społeczeństwo*. – 2010, nr 1, s. 165-200
34. SYSTEM wersalski i jego rozkład / Tomasz Schramm ; Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. W: *Studia Maritima*. – 2016, vol. 29, s. 115-125
35. ŚLĄSK podzielony / Jan Dziadul. W: *Polityka*. – 2012, nr 24, s. 62-65
36. TAKA była potęgą polskiej dyplomacji / Paweł Stachowiak. W: *Przewodnik Katolicki*. – 2018, nr 31, s. 51-53
37. TATRZAŃSKI spór o granicę / Bartłomiej Kuraś. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2014, nr 31, s. 6-7
38. TERYTORIALNE postanowienia układu Piłsudski – Petlura / Adam Janusz Mielcarek. W: *Wiadomości Historyczne*. – 2010, nr 4, s. 39-44

39. TRAKTAT ryski jako główny akt prawny kształtujący Kresy Północno-Wschodnie II Rzeczypospolitej i jego odbiór przez polską scenę polityczną / Piotr Bojarski ; Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. W: *Zapiski z Pogranicza*. – 2015, z. 1, s. 83-95
40. TRAKTAT wersalski wobec kwestii niepodległości Polski / Grzegorz Szopa. W: *Przemyskie Zapiski Historyczne*. – 2006/2009, s. 146-154
Materiały z konferencji „Kształtowanie się Państwa Polskiego 1918-1921”, Przemyśl.
41. UDZIAŁ sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacji przejmowania ziem dawnych Prus Królewskich i Prus Książęcych przyznanych jej na mocy Traktatu w Wersalu (styczeń-luty 1920 r.) / Aleksander Smoliński. W: *Rocznik Grudziądzki*. – 2011, t. 19, s. 57-127
42. UWARUNKOWANIA polityczne powstania i wcielenia do II Rzeczypospolitej Litwy Środkowej / Marta Mackiewicz ; Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii. Uniwersytet Wrocławski. W: *Imponderabilia*. – 2013, nr 5, s. 58-70
43. UZASADNIENIE przez dowództwo Grenzschutzu decyzji o rezygnacji z walki z Polską w 1919 r. / oprac. Jarosław Centek. W: *Europa Orientalis*. – 2015, [t.] 6, s. 241-245
44. WALKA o granice. W: *Dziennik Gaz. Prawna*. – 2018, nr 218/219, s. A.18-A22
Zawiera teksty z różnych publikacji.
45. WICEKRÓL, który dzielił narody / Tomasz Targański. W: *Polityka*. – 2015, nr 34, s. 63-65
46. WIELKI eksperyment górnośląski, czyli Konwencja genewska z 1922 roku / Edward Długajczyk. W: *Śląsk*. – 2012, nr 6, s. 34-37
47. WILSON powiedział, sprawa skończona? / Paweł Stachowiak. W: *Przewodnik Katolicki*. - 2018, nr 36, s.48-50
48. WOODROW Wilson w Wersalu, Franklin Delano Roosevelt w Jałcie : czynnik biologiczny w podejmowaniu decyzji w polityce zagranicznej / Jerzy Ciechański. W: *Stosunki Międzynarodowe*. – 2014, nr 2, s. 263-278
49. ZACIĘTA walka o granice i ziemie Niepodległej Polski / Anna Pawelczyk. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 189, s. 29
50. ZMAGANIA o terytorium / Piotr Skwieciński. W: *Sieci*. – 2018, nr 45, s. 46-47
51. ZAŚLUBINY Polski z Morzem – Puck 10 luty 1920 roku / Andrzej Koteczki. W: *Niepodległość i Pamięć*. – 2010, nr 1, s. 71-75

52. ŻELIGIADA / Roman Andrzejewski. W: Świat Inflan t. – 2015, nr 5, s. 6-8

c. Netografia

https://ngoteka.pl/bitstream/handle/item/291/Walka_o_granice-AN.pdf?sequence=10

https://pl.wikipedia.org/wiki/Kszta%C5%82towanie_si%C4%99_granic_II_Rzeczypospolitej

<https://dzieje.pl/aktualnosci/walki-o-granice-ii-rp>

http://www.historion.pl/historia/xx_wiek/art/walka_o_granice_ii_rp_1918_1923.html

<http://www.szkolasen.com/kcfinder/upload/files/Walka%20o%20granice%20IRP.pdf>

<https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/historia/%E2%80%9Ecudzego-nie-chcemy-swego-nie-oddamy%E2%80%9D-tak-wygl%C4%85da%C5%82a-walka-o-granice-odrodzonej-polski-mapy-dokumenty/ar-BBPCtnS>

Marcin Radomski

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

CZARNY REGION W GRANICACH.
POWSTANIA POLAKÓW NA GÓRNYM ŚLĄSKU
W LATACH 1919-1921

W 2019 roku decyzją Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej patronem – obok Unii Lubelskiej – ustanowiono także Powstania Śląskie. Zrywy niepodległościowe na Górnym Śląsku będą celebrowane przez naród jako: „wdzięczność za wkład pokoleń ludu śląskiego w walkę o niepodległość Rzeczypospolitej, a potem jej odbudowę, oraz za wywarcie istotnego wpływu na kształt granic odrodzonego i niepodległego państwa polskiego”. W sierpniu 2019 roku minie przecież 100. rocznica pierwszej z trzech batalii podjętych o przynależność Górnego Śląska do odrodzonej II Rzeczypospolitej. Przy tej okazji warto pochylić się nad tym okresem złożonej historii *Silesii* rozdartej przez wieki między wpływy sąsiadujących ze sobą państw – Czech, Niemiec i Polski.

Koniec I wojny światowej (1914-1918) umożliwił europejskim społeczeństwom odbudowę własnych gospodarek i normalizację życia społecznego. Natomiast wiadomo było, że powojenna rzeczywistość zostanie poddana diametralnym zmianom. Interesy zwycięzców Wielkiej Brytanii, Francji oraz walczących po ich stronie Stanów Zjednoczonych wysunęły się na pierwszy plan. W Rosji toczyła się wojna domowa między bolszewikami a antyrewolucyjnymi armiami „białych” co spowodowało, że niedawni sojusznicy wypadli z gry. Państwa pokonane jak Niemcy czy Austro-Węgry nie miały prawa głosu. Większość decyzji dotyczących powojennego porządku zapadła podczas paryskiej konferencji pokojowej trwającej od stycznia 1919 do stycznia 1920 roku. Jej kulminacyjnym punktem było podpisanie traktatu wersalskiego z 28 czerwca 1919 roku, na mocy którego wyznaczono – między innymi – część granic „nowej” Europy. Upadły wielowiekowe monarchie, a międzynarodowy ład uległ przekształceniom. Część narodów wybiła się na niepodległość, uzyskując własne państwa. Wśród nich jak feniks z popiołów – Rzeczpospolita.

Po ponad wieku niebytu państwowego Polacy świętowali to doniosłe wydarzenie w listopadzie 1918 roku. nierozwiązana pozostawała jeszcze kwestia kształtu państwa, którego powołanie w granicach przedrozbiorowych było po prostu niemożliwe. Przedstawiciele Komitetu Narodowego Polskiego nie decydowali przy konferencyjnym stole o podziale ówczesnego świata. Trzeba było dokonać wszelkich starań na polu dyplomatycznym w celu uzyskania jak najkorzystniejszych rozwiązań dla kraju. Ponadto niezłomny naród polski podjął jeszcze wysiłek walki o przyszły kształt odzyskanej ojczyzny. W konsekwencji zmaganiach militarnych udało się osiągnąć kluczowe zwycięstwa na odcinku wschodnim przeciwko Zachodnioukraińskiej Republice Ludowej (1918-1919) i podczas wojny polsko-bolszewickiej (1919-1921) oraz zachodnim w trakcie Powstania Wielkopolskiego (1918-1919). Triumfy zbrojne na wschodnich rubieżach i w Wielkopolsce zdecydowały o korzystnym wyznaczeniu granic za pomocą metody faktów dokonanych.

Kwestia przynależności Górnego Śląska po Wielkiej Wojnie pozostawała otwarta. Ten atrakcyjny przemysłowo region zyskał status priorytetowy dla strony polskiej. Powojenny potencjał zakładów przemysłowych macierzy był w ponad 80 procentach zniszczony, a infrastruktura uległa dewastacji. Niemcy, mimo że przegrali wojnę zamierzali utrzymać status quo na obszarze górnośląskim. Pomyślnie dla interesów odrodzonego kraju region zamieszkiwał duży odsetek ludności narodowości polskiej. Społeczność ta mimo polityki germanizacyjnej zachowała kulturę i świadomość narodową. W odróżnieniu od mieszkańców Warmii i Mazur, gdzie niepowodzenie plebiscytowe potwierdziło utratę spójności ogólnonarodowej na tych terenach. Postanowienia europejskich decydentów dotyczące Górnego Śląska zakładały przeprowadzenie plebiscytu, którego wy-

nik określiłby przynależność państwową adekwatną do składu narodowościowego. Tymczasową pieczę nad przedsięwzięciem miała sprawować Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa na Górnym Śląsku, w skład której wchodził przedstawiciel Francji, Wielkiej Brytanii i Włoch. Jej prerogatywy zakładały przeprowadzenie referendum oraz przeciwdziałanie ewentualnej eskalacji konfliktu na pograniczu polsko-niemieckim. Gwarantem spokoju miały być wydzielone kontyngenty wojskowe sprzymierzonych.

Taki stan rzeczy powodował ożywione działania zantagonizowanych stron. Od początku 1919 roku rozpoczął się wyścig kto szybciej i skuteczniej przygotuje się do nadchodzących wydarzeń. Niemcy zaostrzyli kurs wojskowy wobec Górnego Śląska. Polscy mieszkańcy byli inwigilowani, a w razie jakichkolwiek podejrzeń aresztowani. Podlegali zakazowi gromadzenia się i przeprowadzania wieców. Strona polska powołała zakonspirowaną Polską Organizację Wojskową Górnego Śląska, nosząc się z zamiarem przeprowadzenia akcji zbrojnych. W sierpniu 1919 roku manifestacja ekonomiczna górników i ich rodzin w kopalni „Mysłowice” została spacyfikowana ostrzałem z broni palnej, w wyniku którego zginęli ludzie. Pokłosiem tych wydarzeń był wybuch I Powstania Śląskiego pod dowództwem Alfonsa Zgrzebnika. Słabo przygotowane i bez odpowiedniego wyposażenia zakończyło się porażką, a represje niemieckie spowodowały ucieczkę części ludności na sąsiednie tereny należące już do państwa polskiego. W okresie ofensywy wojsk bolszewickich na Warszawę Niemcy nasilili akty przemocy wobec śląskich Polaków oraz działaczy plebiscytowych. W sierpniu 1920 roku decyzją dowództwa POW Górnego Śląska i przywódcy politycznego Wojciecha Korfantego wybuchło II Powstanie Śląskie, które podobnie jak poprzednie szybko zostało przerwane. Tym razem jednak powodem było rozwiązanie przez Międzysojuszniczną Komisję Rządzącą i Plebiscytową cieszącej się wśród Polaków złą sławą niemieckiej Policji Bezpieczeństwa (Sicherheitspolizei – Sipo), a w jej miejsce powołanie parytetowej Policji Plebiscytowej (Abstimmungspolizei – APO). Był to niewątpliwie sukces powstańców.

Tymczasem 20 marca 1921 roku przeprowadzono plebiscyt na Górnym Śląsku, którego wynik miał dać odpowiedź do jakiego państwa zostanie przyłączony region. Przedmiotem sporu był obszar obejmujący 11 tysięcy km², który zamieszkiwało około 2 milionów mieszkańców. Wybór stanowiły karty do głosowania z czytelnymi napisami w dwóch językach deklarującymi przekonania narodowe. Wynik okazał się korzystny dla Republiki Weimarskiej, za którą głosowało ponad 700 tysięcy Niemców. Za przynależnością do Polski opowiedziało się 479 tysięcy uprawnionych do oddania głosu. Stosunkiem 59,5 do 40,4 procent plebiscyt narodowościowy wygrali Niemcy. Następnie Międzynarodowa Komisja Plebiscytowa rozważyła podział według koncepcji francuskiej bądź angielsko-włoskiej. Żadne z proponowanych rozwiązań nie zostało zrealizowane

z powodu wybuchu III Powstania Śląskiego w maju 1921 roku. W historiografii istotną rolę przypisuje się zaciętym walkom w rejonie Góry Świętej Anny stanowiącej strategiczną pozycję wyjściową dla dalszych planów operacyjnych. Niemieckim celem było opanowanie całego terytorium Górnego Śląska. Dalsze starcia między stronami przerwała interwencja mocarstw sojuszniczych. Ostatecznie rozporządzeniem Rady Ambasadorów strona polska otrzymała 29 procent spornego obszaru plebiscytowego z 46 procentami ludności oraz węglowym bogactwem naturalnym i rozwiniętym okręgiem przemysłowym. Powstanie przyniosło wymierny efekt w postaci korzystniejszego wyznaczenia granicy na Górnym Śląsku. Większość tak potrzebnych kopalń i hut przypadła odrodzonego państwu polskiemu.

Prezentowane poniżej zestawienie zbiera pozycje omawiające wydarzenia historyczne związane z powstaniami śląskimi przeplecionymi plebiscytem oraz końcem wieńczącym dzieło w postaci przyłączenia części Górnego Śląska do Polski w 1922 roku. Czytelnik znajdzie poniżej publikacje dotyczące przebiegu zmagania polsko-niemieckich o sporne pogranicze, akcje propagandowe oraz międzynarodowe zabiegi dyplomatyczne, a także sylwetki postaci decydujących o końcowym wyniku. Przybliżamy także finał konfliktu rozstrzygający o zachodnim kształcie kraju, dając polskim władzom możliwość przeprowadzenia ponownego procesu państwowotwórczego w oparciu o wartościowe przemysłowe tereny. W zebranych materiale (wybór najnowszych pozycji zwartych od 2000 i artykułów, także od 2000 roku) wyszczególniono dwie części: opracowania ogólne oraz biografie.

I. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. 1921 [TYSIĄC dziewięćset dwudziesty pierwszy] III Powstanie Śląskie / Lech Wyszczelski. – Warszawa : Bellona, 2015. – 89 s. : il. – (Zwycięskie bitwy Polaków ; t. 48)
2. II POWSTANIE śląskie w Katowicach : szkic / Michał Cieślak. – Katowice : Muzeum Historii Katowic, 2010. – 28 s. : il.
3. III POWSTANIE Śląskie jako działanie planowane i inspirowane = III Ślōnski Aufsztad robota podug plana a ze sztychym / Ewald Stefan Pollok. – Zabrze : Narodowa Oficyna Śląska, 2012. – 77 s. : il.
4. ARCHIWUM Powstań Śląskich. Seria 1, Okres pierwszego powstania 1919 roku. T. 1 / Edward Długajczyk, Paweł Parys. – Katowice : Muzeum Śląskie, 2017. – 1106 s.

5. DRUGA i trzecia niepodległość: dwa polskie dwudziestolecia 1918-1939, 1989-2009 / red. nauk. Radosław Domke. – Zielona Góra : Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2011. – 495 s. : il.
6. HISTORIA Polski 1918-1945 / Czesław Brzoza. – Kraków : Wydaw. Literackie, 2006. – 754 s. : il.
7. KORFANTY w anegdocie / Jadwiga Lipońska-Sajdak. – Katowice : Muzeum Historii Katowic, 2009. – 64 s. : il.
Bibliogr. s. 25-26.
8. OD NIEPODLEGŁOŚCI do niepodległości : historia Polski 1918-1989 / Adam Dziurok. – Wyd. 3 – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2014. – 509 s. : il.
9. PIERWSZE powstanie śląskie 1919 rok / Jan Przewłocki. – Katowice : MŚ, 1989. – 55 s. – (Wszelchnica Muzeum Śląskiego)
Bibliogr. s. 53.
10. PIERWSZE powstanie śląskie 1919 roku w zarysie / Józef Grzegorzek. – Katowice : Stowarzyszenie Powstania Śląskie 90, 2010. – 255 s. : il. – (Biblioteka Powstań Śląskich i Plebiscytu ; t. 1)
11. POCZET wybitnych powstańców śląskich / Maciej Fic. – Bielsko-Biała : Wydawnictwo „Cum Laude”, 2011. – 110 s.
Bibliogr. s. 103-110 i przy biogramach.
12. POLSKA w czasach niepodległości i II wojny światowej (1918-1945) / Czesław Brzoza. – Kraków : Fogra, 2001. – 423 s. : il. – (Wielka historia Polski ; t. 9)
Bibliogr. s. 399-402.
13. POWSTANIA śląskie : 1919-1920-1921 / Grzegorz Grześkowiak, – Warszawa : Agencja Wydawnicza „Cinderella Books” Andrzej Zasięczny, 2013. – 143 s. : il.
Bibliogr. s. 136-141.
14. POWSTANIA śląskie a Wojciech Korfanty / Ludwik Wawryszyn. – Opole : PZ Solpress, 2002. – 94 s.
Bibliogr. s. 94.
15. POWSTANIA śląskie i plebiscyt z perspektywy osiemdziesięciolecia / pod red. Marka Masnyka. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2003. – 133 s.
16. TRAGICZNA niepodległość Polski 1918-1947 / Jerzy Krasuski. – Toruń : Adam Marszałek, 2012. – 213 s.
17. TWOI antenaci : Radlin, Obszary i kop. „Emma”, Głozyny, Biertułtowy przed i podczas III Powstania Śląskiego / Eryk Holona. – Radlin : Radlińskie Towarzystwo Kulturalne, 2016. – 167 s. : il.

Bibliogr. s. 120-122

18. W KWATERZE Korfantego : reportaż „Kuriera Warszawskiego” z maja 1921 roku. – Katowice : Biblioteka Śląska, 2009. – 14 s.
19. WIELKOPOLANIE pod bronią 1768-1921 : udział mieszkańców regionu w powstaniach narodowych / Marek Rezler. – Poznań : Dom Wydawniczy REBIS, 2011. – 387 s
20. WIELKOPOLANIE w walce o niepodległość 1918-1920 / Kazimierz Nowik. – Zielona Góra : Wydawnictwo Organon, 2000. – 95 s. : il.
21. WIĘCEJ niż niepodległość : polska myśl polityczna : 1918-1939 / red. nauk. Jan Jachymek. – Wyd. 2 – Lublin : Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2005. – 406 s.

Bibliogr. s. 357-379.

22. WOJNA papierowa : powstania śląskie 1919-1921 / Józef Krzyk.– Warszawa : Agora, 2014. – 93 s. : il.

Bibliogr. s. [94].

b. Artykuły

1. 95. [DZIEWIĘĆDZIESIĄTA piąta] rocznica III powstania śląskiego : jak Górny Śląsk walczył o powrót do Polski / Anna Knaś. W: Dialogi Biblioteczne. – 2016, nr 1, s. 25-26
2. II POWSTANIE śląskie : sprowokowany zryw Ślązaków / Andrzej Krzystyniak. W: Myśl.pl. – 2015, nr 2, s. 93-94
3. ALFONS Zgrzebniok (1891-1937) / Zdzisław Janeczek. W: Śląsk. – 2007, nr 11, s. 63
4. DYKTATOR III Powstania Śląskiego : Powstania Śląskie / Sebastian Rosenbaum. W: Nasz Dziennik. – 2018, nr 105, dod. Dodatek historyczny IPN „Moja Niepodległa”, s. III
5. DZIAŁANIA bojowe trzeciego powstania śląskiego 3 maja – 5 czerwca 1921 r. / Mieczysław Wrzosek. W: Studia Podlaskie. – 2003, t. 13, s. 23-55
6. KAZIMIERZ Zenkteler „Warwas” – zapomniany dowódca III powstania śląskiego / Andrzej Rożanowicz. W: Kronika Katowic. – 2005, T. 10, s. 38-43
7. KORFANTY na ekranie / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2014, nr 8, s. 36-37
8. KORFANTY wobec autonomii / Jan F. Lewandowski. W: Śląsk. – 2013, nr 4, s. 50-52
9. LEKARKI batalionowe w trzecim powstaniu śląskim w 1921 r. / Krzysztof Brożek. W: Śląsk. – 2012, nr 11, s. 14-17

10. NIE tylko śląscy wojacy : bohaterowie powstania / Józef Krzyk. W: *Ale Historia*. – 2016, nr 17, s. 6-7
11. NIM wybuchło pierwsze powstanie śląskie 1919 roku / Edward Długajczyk. W: *Zaranie Śląskie*. – 2017, nr 3, s. 83-100
12. OBRAZ powstań śląskich i plebiscytu w szkolnej edukacji historycznej / Maciej Fic. W: *Śląski Almanach Powstańczy*. – 2015, t. 1, s. 99-127
13. ODSIECZ Freikorpsów : przeciwnicy powstańców śląskich / Bartosz T. Wieliński. W: *Ale Historia*. – 2016, nr 17, s. 8-9
14. POCIĄG pancerny „Kabciz” i jego dowódca / Janusz Niemczuk. W: *Śląsk*. – 2013 nr 5, s. 14-15
15. POLACY, Niemcy, Francuzi / Maciej Fic. W: *Tyg. Powszechny*. – 2011, nr 21, dod. Krwią i blizną, s. VIII
16. POLSKA i niemiecka propaganda w drukach i plakatach czasów powstań śląskich i plebiscytu : „Wojna papierowa : powstania śląskie 1919-1921” / Józef Krzyk. W: *Śląski Almanach Powstańczy*. – 2015, t. 1, s. 83-98
17. POWSTANIE Ślązaków : 95. rocznica III powstania śląskiego / Józef Krzyk. W: *Ale Historia*. – 2016, nr 17, s. 3-5
18. POWSTAŃCZE miscellanea / Paweł Parys. W: *Szkice Archiwalno-Historyczne*. – 2011, nr 8, s. 237-254
19. ROBERT Oszek (1895-1938) / Zdzisław Janeczek. W: *Śląsk*. – 2007, nr 8, s. 63
20. „SZPITAL jest do dyspozycji władz powstańczych” : służby sanitarno-medyczne na terenach opanowanych przez wojska powstańcze w 1921 roku / Zbigniew Gołasz. W: *Czasypismo*. – 2017, nr 1, s. 14-23
21. SZWADRON jazdy kozackiej w III Powstaniu Śląskim / Piotr Pałys. W: *Grot*. – 2009, nr 29, s. 88-91
22. TEMIDA w III powstaniu śląskim / Józef Musioł. W: *Śląsk*. – 2011, nr 7, s. 22-25
23. TRZECIE powstanie śląskie : zwycięski remis / Witold Iwaszkiewicz. W: *Mówią Wieki*. – 2018, nr 11, s. 20-23
24. WOJCIECH Korfanty – a stan badań / Michał Lubina. W: *Śląsk*. – 2010, nr 3, s. 50-51
25. WOJCIECH Korfanty / August Scholtis. W: *Zeszyty Edukacji Kulturalnej*. – 2011, nr 71, s. 138-143
26. WOJCIECH Korfanty o sobie / oprac. Jan F. Lewandowski. W: *Śląsk*. – 2009, nr 2, s. 38-41
27. WOJCIECH Korfanty w Sejmie Śląskim / Witold Marcoń. W: *Kronika Katowic*. – 2010, t.11, s. 41-76

28. WOJCIECH Korfanty w zbiorowej pamięci historycznej / Zygmunt Woźniczka. W: *Szkice Archiwalno-Historyczne*. – 2011, nr 8, s. 107-125
29. WSPOMNIENIE o pułkowniku Kazimierzu Zenkterze / Zdzisław Kościński. W: *Kronika Wielkop.* – 2002, nr 2, s. 160-164
30. WSPOMNIENIE z wymarszu górali na III Powstanie Śląskie z Zakopanego w dniu 3 maja 1921 roku / Franciszek Łojas-Kośla. W: *Almanach Nowotarski*. – 2017, nr 21, s. 119-120
31. ŻANDARMERIA Wojsk Powstańczych w okresie III powstania śląskiego / Zbigniew Gołasz. W: *Czasypismo*. – 2015, nr 2, s. 132-138

II. Biografie

1. MICHAŁ Grażyński (1890-1965) : sylwetka polityka / Jan Łączewski. – Częstochowa : Wydaw. WSP [Wyższej Szkoły Pedagogicznej], 2000. – 240 s. : il.
Bibliogr.
2. WOJCIECH Korfanty – współtwórca Niepodległej / Grzegorz Bębik. – Warszawa : Muzeum Niepodległości, 2017. – 123 s.
Bibliografia na stronie 123.
3. WOJCIECH Korfanty / Jan F. Lewandowski. – Warszawa : Wydawnictwo Państwowy Instytut Wydawniczy, 2013. – 256 s.
4. WOJCIECH Korfanty / Miłosz Skrzypek. – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe. Kancelaria Sejmu, 2009. – 32 s. : il.
5. WOJCIECH Korfanty : myśl katolicko-społeczna i działalność / Edward Balawajder. – Katowice : Księgarnia Św. Jacka, 2001. – 360 s. : il.
Bibliogr.

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Ursula K. Le Guin
(1929-2018)

Ursula Kroeber Le Guin – ur. 21.10.1929 r., zm. 22.01.2018 r. – amerykańska autorka literatury fantastycznej, znana także z gatunku science-fiction. Urodziła się w Berkeley w Kalifornii jako córka antropologa Alfreda L. Kroebera i wywodzącej się z polskiej rodziny Krakowów badaczki indiańskiego folkloru

i pisarki Theodore Kroeber. Pradziadkiem Ursuli Le Guin był Ludwik Stanisław Kraków, który wyemigrował do Stanów Zjednoczonych po powstaniu styczniowym. W 1951 Le Guin ukończyła College w Radcliffe, a w 1952 uzyskała dyplom magistra na Uniwersytecie Columbia. Później studiowała we Francji. Tam poznała męża, historyka Charlesa Le Guina. Pobrali się w 1953 roku. Od 1958 mieszkała w Portland w stanie Oregon, gdzie zmarła. Miała troje dzieci i czworo wnucząt.

Wyniesiona z domu znajomość rytuałów, obrzędów i szamańskich praktyk, a także zainteresowanie i szacunek dla kulturowej odmienności i różnorodności wywarły duży wpływ na pisarstwo Le Guin. W jej twórczości wyraźne jest zainteresowanie antropologią kulturową. Tworzyła zarówno poezję, jak i prozę, sięgając po najrozmaitsze gatunki: od wspomnianej już fantastyki, przez teksty piosenek, aż po książki dla dzieci i młodzieży. Spod jej pióra wyszła wielka liczba esejów oraz kilka scenariuszy. W dorobku ma siedem zbiorów poezji, dwadzieścia dwie powieści i ponad sto krótszych form. Popularność zyskała po opublikowaniu „Lewej ręki ciemności” (1969 r.), która przyniosła pisarce prestiżowe nagrody Hugo oraz Nebuli. Stworzyła cykle „Ziemiomorze” i „Ekumena”. Od lat 60. powoli rosło zainteresowanie autorki feminizmem. Coraz częściej znaczącą rolę w jej powieściach odgrywały kobiety. W wielu pracach poruszała zagadnienia dotyczące ekologii, anarchizmu, buddyzmu i taoizmu.

W Polsce ukazało się wiele jej powieści i zbiorów opowiadań: „Jesteśmy snem” (The Lathe of Heaven, 1971, pol. 1991); „Słowo las znaczy świat” (The Word for World is Forest, 1972, pol. 1991); „Wydziedziczeni” (The Dispossed, 1974, pol. 1993); „Wszystkie strony świata” (The Wind’s Twelve Quarters, 1975, pol. 1980); „Nowa Atlantyda” (The New Atlantis, 1975, pol. 1993); „Zawsząd bardzo daleko” (Very far Away from Anywhere Else, 1976, pol. 1983); „Oko czapli” (The Eye of the Heron, 1978, pol. 1992); „Miejsce początku” (The Beginning Place, 1980, pol. 1987); „Planeta wygnania” (Planet of Exile, 1994, pol. 1998); „Urodziny świata” (The Birthday of the World, 2001, pol. 2003); „Inny wiatr” (The Other Wind, 2001, pol. 2003), a także zbiór wierszy i opowiadań „Dziewczyny Buffalo oraz inne zwierzęce obecności” (Buffalo Bill and Other Animal Presences, 1987, pol. 1993).

a. Pozycje zwarte

1. DOBRA czarownica Zachodu : wątki antropologiczne w twórczości Ursuli K. Le Guin / Aleksandra Wierucka – Łask : Oficyna Wydawnicza Leksem, 2008 – 205 s.

Bibliografia.

2. MIT i magia : Ursula K. Le Guin / Milena Bianga, Mariusz Stawicki – Gdańsk : Gdański Klub Fantastyki, 1997. – 151 s.

3. SZTUKA powieści : wywiady z pisarkami z „The Paris Review” / Łukasz Buchalski ; [pomysł i wybór tekstów Krzysztof Cieślak, Grzegorz Krzymianowski]. – Wrocław : Książkowe Klimaty, 2017. – 535 s.

b. Artykuły

1. BABKA jako mistrzyni dziewczęcej inicjacji : od baśni do „literatury pasa przejściowego” / Grażyna Lasoń-Kochańska. W : Filoteknos. – 2017, vol. 7, s. 64-72
2. DROGA Misiu : korespondencja pomiędzy Ursulą K. Le Guin a Jamesem Tiptree’em jr. / [oprac.] Julie Phillips. W: Fantasy & Science Fiction. – 2010, nr 4, s. 164-176
3. „DZIEWCZYNY Buffalo, wyjdźcie dzisiejszej nocy...” : Ursuli K. Le Guin – wejście w zwierzęcą obecność / Janina Jagielska. W: Literatura Ludowa – 2006, nr 1, s. 11-17
4. FANTASTYKA lepszego sortu / Bartosz Czartoryski. W: Wprost. – 2018, nr 6, s. 92-93
5. KRAINY wyobraźni / Zofia Beszczyńska. W: Guliwer – 1999, nr 6, s. 20-22
6. KRÓLOWA fantastyki nie żyje / Natalia Szostak W: Gaz. Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 20, s. 15
7. KU LITERACKIEJ rubieży / Julie Phillips. W: Fantasy & Science Fiction. – 2010, nr 4, s. 164-176
8. MAGIA czy kapusta : profile / Wit Szostak. W: Tyg. Powszechny. – 2011, nr 6, dod. Książki w Tygodniku, s. 10-11
9. ODEJŚCIE mocy / Wit Szostak. W: Tyg. Powszechny. – 2018, nr 6, s. 60-63
10. POŻEGNANIE królowej Ekumeny / Marek Oramus. W: Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 28, s. 22-23
11. TYLKO to, co konieczne / Ursula K. Le Guin ; rozm. przepr. Konrad Walewski. W: Fantasy & Science Fiction. – 2010, nr 4, s. 129-148
12. URSULA Le Guin – garść kluczy i reminiscencji / Joanna Kułakowska. W: Nowa Fantastyka. – 2018, nr 3, s. 4-6
13. WIELKA pisarka nie z tej ziemi / Paulina Wilk. W: Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 278, s. A12

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ursula_K._Le_Guin
https://pl.wikiquote.org/wiki/Ursula_K._Le_Guin

<http://www.obliczakultury.pl/publicystyka-74210/biografie/1223-ursula-k-le-guin-biografia1.html>
https://www.proszynski.pl/Ursula_K_Le_Guin-mfc-2154-.html
<https://kulturaliberalna.pl/2018/02/27/jedrzej-burszta-biografia-ursula-le-guin/>
<http://katedra.nast.pl/artikul/7408/Kreator-swiatow-w-spodnicy-%E2%80%93-krotka-opowiesc-o-Ursuli-K-Le-Guin/>
http://encyklopediafantastyki.pl/index.php/Ursula_K_Le_Guin
<https://www.rp.pl/Literatura/311289932-Ursula-K-Le-Guin-Wielka-pisarka-nie-z-tej-ziemi.html>
<https://wielkibuk.com/2018/01/25/ursula-k-le-guin-zycie-i-tworczosc/>

Barbara Wachowicz
(1937-2018)

Barbara Wachowicz była osobistością polskiej kultury. Trudno ją opisać w krótkim biogramie – jej działalność była wszechstronna i bogata. Ponadto – nikt nie dorówna kunsztowi wypowiedzi Mistrzyni Mowy Polskiej.

Sama przedstawiała się jako „autorka książek, wystaw, spektakli, programów telewizyjnych i radiowych, opowieści”. Barbara Marta Wachowicz urodziła się 18 maja 1937 roku w Warszawie, ale to Podlasie uważała za „ojczyznę swej duszy”. Wzrastała w dworku Krzymosze-Bajki w patriotycznej aurze: babunia Anna oraz dziad Konstanty Wachowicz uczyli ją miłości do języka polskiego „na świetlistych strofach o Soplicowie”, bogactwie Trylogii oraz prozie Żeromskiego, a „wiecznie nieobecni rodzice”, żołnierze podlaskiej AK, zaszczepili jej idee Armii Krajowej. Nowe granice powojennej Polski wymusiły opuszczenie rodzinnych stron, jednak dla „Basi z Podlasia” *Kraj lat dziecińczych* na zawsze pozostał (wzorem wieszczka Adama) *Święty i czysty jak pierwsze kochanie*.

Barbara studiowała dziennikarstwo na Wydziale Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego do 1962 roku. Edukację kontynuowała w Studium Historii i Teorii Filmu Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej w Łodzi (1963). Jeszcze w czasie studiów podjęła współpracę z czasopiśmie „Ekran” (1959-1972), pisząc recenzje oraz przeprowadzając wywiady z aktorami (m.in. z Shirley MacLaine czy Kirkiem Douglasem). Współpracowała też z innymi periodykami; najdłużej, bo ponad 30 lat, z tygodnikiem „Przekrój” (1962-1993).

Pierwszą książką w dorobku dziennikarki, reportażystki i publicystki była w 1971 roku reporterska opowieść z planu filmowego „Pana Wołodyjowskiego” pod tytułem *Filmowe przygody małego rycerza*. Sienkiewiczowskie zaintereso-

wania przywiodły Barbarę Wachowicz także do Poznania. Tutaj poznała Ignacego Mosia, wówczas jeszcze mało znanego kolekcjonera pamiątek po Henryku Sienkiewiczu. Nie tylko zdobyła unikatowe materiały do następnej książki o twórcy Trylogii pt. *Marie jego życia* (1972), ale także opisała obszernie w „Przekroju” *Sienkiewiczowskie szaleństwo Ignacego Mosia*. A kiedy kolekcjonerowi udało się – z pomocą władz miasta – utworzyć w 1978 roku Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza przy poznańskim Starym Rynku, wtedy Barbara Wachowicz stworzyła „sztandarową” broszurę tej placówki pt. *Syn Polski*.

Wachowicz była „wędrującą” pisarką – podążała szlakami Wielkich Polaków. *Malwy na lewadach* z 1972 roku to zapis jej podróży śladami nie tylko polskich pisarzy do Wielkiej Brytanii, Norwegii, Włoch i Szwajcarii oraz na Litwę. Wędrowki tropem Stefana Żeromskiego m.in. po Kielecczyźnie uwieczniła w książce pod tytułem *Ciebie jedną kocham*, a kontynuowała je w *Ogrodzie młodości* (1990). Następnie skierowała swoje kroki na Kujawy, *ścieżkami Kasprowicza*, by w 1989 roku nastąpił *Czas nasturcji*. W latach 90. XX wieku pisarka udała się *Szlakiem Mickiewicza, Słowackiego, Chopina, Sienkiewicza*, ale również *Orzeszkowej, Reymonta, Żeromskiego, Wańkowicza*; tak powstał album oraz wystawa „*W ojczyźnie serce me zostało*”. Wystawy, z fotografiami przede wszystkim swojego autorstwa, to kolejna dziedzina aktywności Barbary Wachowicz. W swoim dorobku ma ekspozycje np. o Tadeuszu Kościuszcze (później powstała też książka *Nazwę Cię Kościuszeko – Szlakiem bitewnym Naczelnika w Ameryce*), o Sienkiewiczu (*Dla pokrzepienia serc*), Norwidzie czy Żeromskim.

Pisała także następne książki: „*Ty jesteś jak zdrowie*” (czyli *Z Mickiewiczem nad Wilią, Niemnem i Świtezianą. Ze Słowackim w Krzemieńcu. Z Orzeszkową nad Niemnem*) oraz *Dom Sienkiewicza*, gdzie wiele miejsca poświęciła fundacjom Igo Mosia. Po 1989 roku Basia z Podlasia mogła bez cenzury opisywać historie harcerzy Szarych Szeregów i żołnierzy AK. Pojawiły się książki-gawędy z serii „*Wierna rzeka harcerstwa*”: o twórcach Harcerstwa Polskiego, Oldze i Andrzeju Małkowskich; *Kamyk na szańcu – o druhu Aleksandrze Kamińskim w stulecie urodzin*, o bohaterach „*Kamieni na szaniec*” – Rudym, Alku i Zośce, jak również dwie części *To „Zośki” wiara!* o harcerskim Batalionie AK.

Barbara Wachowicz tworzyła też scenariusze dla radia i telewizji, stąd jej kolejna profesja – scenarzystki. Pod koniec lat 90. powstał scenariusz „widowiska scenicznego”, które kilkanaście lat gościło na scenie Teatru Wielkiego w Poznaniu – *Wigilie Polskie*. Autorka obsadziła siebie w roli prowadzącej i przez ponad 3 godziny opowiadała o polskich tradycjach wigilijnych oraz o Wigiliach Wielkich Polaków (w 1998 roku, w 80. rocznicę, uczciła także Powstanie Wielkopolskie). Spektakl stał się kanwą kolejnej książki – *Wigilie Polskie. Adam Mickiewicz*, bił też rekordy frekwencji, w znacznej mierze przyczyniając się do nadania Barbarze Wachowicz miana Mistrzyni Mowy Polskiej Vox Populi oraz

przyznania jej przez wojewodę wielkopolskiego medalu *Ad perpetuam rei memoriam* (*Na wieczną rzecz pamiątkę*).

„Pisarka losu polskiego” napisała jeszcze: w 2013 roku o *Siedzibach wielkich Polaków* (w dwóch tomach: *Od Reja do Kraszewskiego* i *Od Konopnickiej do Iwaszkiewicza* oraz kompendium *Od Reja do Iwaszkiewicza*), w następnych latach o *Bohaterkach Powstańczej Warszawy*, o *Ułanie Batalionu „Zośka” – Janku Rodowiczu „Anodzie”* oraz o *Matkach wielkich Polaków*. W roku 2017 uczciła 200. rocznicę śmierci naczelnika książką *Tadeusz Kościuszko w Ojczyźnie, Ameryce, Szwajcarii. Łączmy serca!* Oficyna Wydawnicza „RYTM” opublikowała jej nową wersję *Mały na lewadach (Wielcy Polacy w Ojczyźnie, Szkocji, Italii, Szwajcarii. Fryderyk Chopin w Ojczyźnie i Szkocji, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, Cyprian Kamil Norwid, Stefan Żeromski w Italii i Szwajcarii)*. W roku 100-lecia niepodległości zdążyła jeszcze opowiedzieć o *Dwóch Naczelnikach: Kościuszcze i Piłsudskim* (w Poznaniu 11 kwietnia 2018). Pisała niemal do ostatnich chwil – biografię Fryderyka Chopina *Sercem Polak* oraz wywiad-rzekę dla wydawnictwa „Iskry”.

Nie sposób wymienić wszystkich odznaczeń, orderów, nagród i tytułów członkini Stowarzyszenia Pisarzy Polskich oraz ZAiKS. Oto tylko niektóre z nich (oprócz ww.): Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski Polonia Restituta, Złoty Krzyż Zasługi dla Harcerstwa Polskiego, Srebrny As Literatury Polskiej, Order Uśmiechu.

Barbara Wachowicz, po mężu Napiórkowska (Józef Napiórkowski, 1942-2000, scenograf teatralny i telewizyjny), Honorowa Obywatelka Warszawy, zmarła w stolicy 7 czerwca 2018 roku; pochowana została na Cmentarzu Wojskowym na warszawskich Powązkach.

Książki Barbary Wachowicz (chronologicznie, wg Wikipedii):

1. *Filmowe przygody małego rycerza*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe (1971, 1973)
2. *Marie jego życia*, Wydawnictwo Literackie (1972, 1973) Wydawnictwa Radia i Telewizji (1985, 1986), Świat Książki (1994), Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2001, 2008)
3. *Mały na lewadach*, Państwowe Wydawnictwo „Iskry”, (1972); Wydawnictwa Radia i Telewizji (1983, 1985), Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2000); zmieniona część książki jako: *Wielcy Polacy w Ojczyźnie, Szkocji, Italii, Szwajcarii. Fryderyk Chopin w Ojczyźnie i Szkocji, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, Cyprian Kamil Norwid*,

- Stefan Żeromski w Italii i Szwajcarii. Malwy na Lewadach 1: Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2017)*
4. *Ziemia uroczą Stefana Żeromskiego*, Wojewódzki Oddział Informacji Turystycznej Kielce (1975)
  5. *Syn Polski* (wydanie z okazji otwarcia Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza w Poznaniu; Miejska Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego – Wielkopolskie Towarzystwo Przyjaciół Książki (1978)
  6. *Ciebie jedną kocham*, Państwowe Wydawnictwo „Iskry” (1979); Wydawnictwa Radia i Telewizji (1988); jako: *Ciebie jedną kocham. Tropami Stefana Żeromskiego w „najściślejszej ojczyźnie”*: Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2008)
  7. *Czas naturcji. Ścieżkami Kasprowicza*, „Sport i Turystyka,” (1989)
  8. *Ogród młodości*, Wydawnictwa Radia i Telewizji (1990)
  9. *„W ojczyźnie serce me zostało” Szlakiem Mickiewicza, Słowackiego, Chopina, Sienkiewicza, Orzeszkowej, Reymonta, Żeromskiego, Wańkowicza* (album – katalog wystawy), Interpress (1991)
  10. *„Ty jesteś jak zdrowie.” Z Mickiewiczem nad Wilią, Niemnem i Świteział. Ze Słowackim w Krzemieńcu. Z Orzeszkową nad Niemnem*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (1993, 1994, 1995, 1998); jako: *„Ty jesteś jak zdrowie.” Z Mickiewiczem nad Wilią, Niemnem i Świteział*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2007)
  11. *Druhu Oleńko! Druhu Andrzeju! Gawęda o twórcach Harcerstwa Polskiego, Oldze i Andrzeju Małkowskich*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (1995, 2000, 2008, 2010); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 1”
  12. *Dom Sienkiewicza*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2000, 2005, 2008)
  13. *„Nazwę Cię – Kościuszko!” Szlakiem bitewnym Naczelnika w Ameryce*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2000, 2008)
  14. *Wigilie Polskie. Adam Mickiewicz*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2001, 2007, 2011, 2016)
  15. *Kamyk na szańcu. Gawęda o druhu Aleksandrze Kamińskim w stulecie urodzin*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2002, 2012); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 2”
  16. *Rudy, Alek, Zośka. Gawęda o bohaterach „Kamieni na szaniec”*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2003, 2007, 2011); jako *Rudy, Alek, Zośka. Prawda o bohaterach „Kamieni na szaniec”*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2014, 2016); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 3”
  17. *To „Zośki” wiara! Gawęda o Harcerskim Batalionie Armii Krajowej „Zośka”. Cz. 1*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2005); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 4”

18. *To „Zośki” wiara! Gawęda o Harcerskim Batalionie Armii Krajowej „Zośka”*. Cz. 2, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2005, 2010); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 4”
19. *Siedziby wielkich Polaków. Od Reja do Kraszewskiego*, Świat Książki (2013)
20. *Siedziby wielkich Polaków. Od Konopnickiej do Iwaszkiewicza*, Świat Książki (2013)
21. *Bohaterki Powstańczej Warszawy. My musimy być mocne i jasne* (Wydawnictwo MUZA S.A. 2014)
22. *Siedziby wielkich Polaków. Od Reja do Iwaszkiewicza* – łączne wydanie książek: *Siedziby wielkich Polaków. Od Reja do Kraszewskiego* i *Siedziby wielkich Polaków. Od Konopnickiej do Iwaszkiewicza*; Świat Książki (2015)
23. *Ułan Batalionu „Zośka”. Gawęda o Janku Rodowiczu „Anodzie”*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2015); seria: „Wierna rzeka harcerstwa t. 5”
24. *Henryk Sienkiewicz (1846-1916). Ku pokrzepieniu serc* (katalog wystawy; wstęp i redakcja Tadeusz Skoczek; współautorzy: Lech Ludorowski, Tadeusz Skoczek; Wydawnictwo Muzeum Niepodległości (2016)
25. *Matki wielkich Polaków. „Serce mojej ojczyzny – mamol”*, Sport i Turystyka – Wydawnictwo MUZA S.A. (2016)
26. *Tadeusz Kościuszko w Ojczyźnie, Ameryce, Szwajcarii. Łączmy serca!*, Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2017)
27. *Wielcy Polacy w Ojczyźnie, Szkocji, Italii, Szwajcarii. Fryderyk Chopin w Ojczyźnie i Szkocji, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, Cyprian Kamil Norwid, Stefan Żeromski w Italii i Szwajcarii. Malwy na Lewadach 1* (zmieniona część książki *Malwy na lewadach*; Oficyna Wydawnicza „Rytm” (2017)

a. Pozycje zwarte

1. W ZWIERCADLE biografii : współczesna polska biografia literacka na przykładzie utworów Joanny Siedleckiej, Agaty Tuszyńskiej, Barbary Wachowicz / Renata Jochymek. – Warszawa : RYTM, 2004. – 476 s.

b. Artykuły

1. A TO Polska właśnie / Marcin Wolski W: *Gaz. Polska.* – 2014, nr 45, s. 31
2. BARBARA Wachowicz : 1937-2018 / Aleksander Nawrocki. W: *Poezja Dzisiaj.* – 2018, nr 129/130, s. 146

3. BARBARA Wachowicz-Napiórkowska (18 maja 1937 – 7 czerwca 2018) : pożegnanie / Witold Sadowy. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 142, dod. *Gaz. Stołeczna*, s. 7
4. BLISCY proszą o datki zamiast „badyli” / Tomasz Urzykowski. W: *Gaz. Wyborcza*. – 2018, nr 135, dod. *Gaz. Stołeczna*, s. 2
5. CHOPIN jeszcze gra... / Milena Kindziuk. W: *Niedziela*. – 2006, nr 46, s. 16-17
6. DOM Barbary Wachowicz / Kazimierz Nowosielski. W: *Nasz Dziennik*. – 2014, nr 53, s. 19
7. GNIAZDA polskości / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2013, nr 43/44, s. 14-15
8. MODLITEWNE świadectwa wojny i niewoli / Joanna Drozd ; Filologiczne Studium Doktoranckie UG. W: *Język, Szkoła, Religia : księga referatów z konferencji w Pelplinie*. – 2013. T. 8, nr 1, s. 121-132
9. NA ŚMIERĆ Barbary Wachowicz / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2018, nr 25/26, s. 3
10. „NAZWĘ Cię – Wierna!” : postacie kultury polskiej / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2001, nr 11, dod. s. IV
11. ODWIEDZINY u wielkich twórców naszej kultury. [Cz.] 1 / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2016, nr 47/48, s. 10-11
12. ODWIEDZINY u wielkich twórców naszej kultury. [Cz.] 2 / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2016, nr 49/50, s. 14-15
13. ODWIEDZINY u wielkich twórców naszej kultury. [Cz.] 3 / Jędrzej Dmowski. W: *Myśl Polska*. – 2016, nr 51/52, s. 14-15
14. PISAŁA sercem / Małgorzata Rutkowska. W: *Nasz Dziennik*. – 2018, nr 130, s. 1, 4
15. RAZEM z pacierzem uczyła się inwokacji / Milena Kindziuk. W: *Niedziela*. – 2004, nr 31, s. 15
16. REPREZENTANT Polski godnej szacunku. Cz. 1-2 / Jędrzej Dmowski. *Nowa Myśl Polska*. – 2002, nr 38, s. 13, nr 39 s. 13
17. SIŁA wierności i pamięci / Barbara Wachowicz ; rozm. Anna Makowska. W: *Poezja*. – 1998, nr 1, s. 68-72
18. WZRSTAŁAM w domu, który modlił się strofami poetów / Barbara Wachowicz ; rozm. Piotr Czartoryski-Sziler. W: *Nasz Dziennik*. – 2009, nr 301, s. 28-29
19. ŻEGNAMY giganta ducha / Lech Ludorowski ; rozm. Małgorzata Rutkowska. W: *Nasz Dziennik (Wyd. zasadnicze)*. – 2018, nr 136, s.16-17

c. Netografia

https://jastrzabpost.pl/newsy/barbara-wachowicz-nie-zyje-jaka-przyczyna-smierci-na-co-chorowala_661202.html#galeria0

<http://www.barbara-wachowicz.pl/>

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Anna Wawrzyniak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

WYGRYWAJĄC POLSKĘ NA FORTEPIANIE

Scenariusz imprezy bibliotecznej

Wielki pianista, zdolny kompozytor, patriota, polityk i wreszcie premier. Ulubieniec tłumów, szczególnie płci pięknej. Nazywano go czarodziejem klawiatury, królem pianistów, a jego amerykańskie tournée przypominały występy gwiazd rocka – były rozhisteryzowane tłumy fanek i gwiazdorskie stawki koncertowe. Celebryta swoich czasów – rozumiał znaczenie mediów i potrafił z nimi współpracować. Wszystkie te cechy charakteryzują jedną osobę – Ignacego Jana Paderewskiego i wiążą się z wydarzeniami początku XX wieku. Ignacy Jan Paderewski był wówczas najbardziej znanym Polakiem na świecie i jak się okazuje wiedział jak wykorzystać swoją sławę. Z jego biografii wyłania się przede wszystkim wielki filantrop i aktywista na rzecz przywrócenia Polsce niepodległości. Jest jednym z głównych architektów budzącej się do życia po 123 latach niewoli Rzeczypospolitej.

O działalności niepodległościowej i politycznej Paderewskiego, a także wpływie tej aktywności na sytuację Polski nie mówi się za wiele, a warto przy okazji mijającej 100. rocznicy odzyskania niepodległości ją przypomnieć.

„Wygrywając Polskę na fortepianie” jest propozycją zajęć dla bibliotekarzy, nauczycieli, adresowaną do uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej. Celem jest poznanie biografii Ignacego Jana Paderewskiego na tle wydarzeń historycznych. Zwłaszcza wydarzeń związanych z momentem odzyskiwania przez Polskę niepodległości, czyli lat 1917-1919. Ignacy Jan Paderewski był barwną postacią, odgrywającą ważną rolę w polityce zagranicznej, a jego życiorys naznaczony pracą, uporem, talentem, może stanowić ciekawy punkt wyjścia do zrozumienia szerszego kontekstu wydarzeń i ludzi żyjących na początku XX wieku.

Proponowane zajęcia będą mieć formę konferencji prasowej z Paderewskim, a pretekstem do jej zwołania będzie przedstawienie przez Paderewskiego – delegata ze strony polskiej – ustaleń konferencji pokojowej w Paryżu i postanowień traktatu wersalskiego podpisanego 28 czerwca 1919 r. przez Niemcy i państwa Ententy. Decyzje traktatu wprowadzały nowy ład polityczny

po I wojnie światowej i ustalały wiele granic międzypaństwowych w Europie, w tym m.in. Polski.

Osoba korzystająca ze scenariusza „Wygrywając Polskę na fortepianie”, będzie musiała co najmniej 2 tygodnie przed zaplanowanymi zajęciami wybrać 5 uczniów i przydzielić im role oraz tekst postaci, jakie będą odgrywać podczas konferencji prasowej. Konferencję poprowadzi bibliotekarz, a uczniowie wcielą się w następujące osoby: Ignacego Jana Paderewskiego i 4 dziennikarzy. Dla wzbogacenia i nadania tempa konferencji mogą to być dziennikarze reprezentujący różne tytuły prasowe np. polityczne, społeczne, muzyczne, związane z życiem towarzyskim, tak by zadawane przez nich pytania odpowiadały charakterem i treścią do reprezentowanych przez nich redakcji.

Motywy przewodnim dla scenariusza stały się pamiętniki Ignacego Jana Paderewskiego spisane przez Mary Lawton. Znaczna część tekstu zawierać będzie cytaty z w/w pozycji.

Aby zajęcia były ciekawe dla młodzieży, ważne jest by wszystkie osoby biorące udział w konferencji przebrane były w stroje z epoki, zwłaszcza osoba grająca Paderewskiego, a pomieszczenie, stół konferencyjny odpowiednio zaaranżowane, tak by w atmosferze fleszy aparatów trzymany przez przygotowanych dziennikarzy, siedzących pomiędzy uczniami zaintrygować wszystkich tematem zajęć.

Czas: 1 godzina lekcyjna

„Wygrywając Polskę na fortepianie”

Sala, z przodu – na scenie stół konferencyjny, przy którym siedzą moderator – prowadzący konferencję i uczeń ucharakteryzowany na Ignacego Jana Paderewskiego, pozostała część sali – krzesła dla uczniów i osób grających dziennikarzy.

Moderator:

Dzień dobry Panie Premierze, dzień dobry Państwu, spotykamy się dzisiaj w związku z wielkim, historycznym wydarzeniem jakie miało miejsce w Wersalu, 28 czerwca 1919 r. Otóż podpisano traktat pokojowy między państwami zwycięskiej Ententy a pokonanymi Niemcami. Przy tej okazji, proszę Państwa, co najważniejsze, została uznana niepodległość Polski oraz określona granica polsko-niemiecka.

Paderewski:

„Ojczyzna nasza wolna nareszcie! Traktat pokojowy, podpisany przez Niemców, uznał niepodległość Polski, głównie sprzymierzone i stowarzyszone mocarstwa stwierdziły ją uroczyście. Jeśli plebiscyt na Warmii, w Prusach Książęcych i na Górnym Śląsku na naszą wypadnie korzyść, to odzyskamy znaczny szmat macierzystej ziemi [...]. Czekają nas wielkie przeciwieństwa i ciężkie trudy. Od dalszego układu pokojowego, a poniekąd od szybkiego zwycięstwa polskiego oręża losy kresów wschodnich i wielkość Polski zależec będzie. Powiedzmy sobie jednak śmiało i otwarcie, że siła, zdrowie i trwałość Rzeczpospolitej tylko od nas samych zależą.”

(szmer, flesze aparatów)

Dziennikarz I:

Panie Premierze, czy rzeczywiście mamy powód do świętowania? Przecież o przynależności państwowej Warmii, Mazur oraz Górnego Śląska mają rozstrzygnąć plebiscyty, a Gdańsk otrzymał status wolnego Miasta, traktat nie reguluje również statusu Rosji, Białorusi, Ukrainy i Litwy.

Paderewski:

Dopóki Polacy musieli żyć na ziemiach rozdzielonych między trzy mocarstwa, spory, które toczyli ze sobą, dotyczyły głównie kwestii dróg do odzyskania własnego państwa. Gdy ta sztuka wreszcie się udała, szybko okazało się, że ostateczny kształt odrodzonej Polski jest bardzo dyskusyjną kwestią. Przyjmując propozycję stanowiska premiera i ministra spraw zagranicznych od Józefa Piłsudskiego jasno powiedziałem: „Nie przyszedłem po dostojęstwa, sławę i zaszczyty, lecz aby służyć, ale nie jakiemuś stronnictwu. Stronnictwo powinno być jedno: Polska i temu jednemu służyć będę do śmierci. Żadne stronnictwo z osobna nie odbuduje Ojczyzny – odbudują ją wszyscy. Niech żyją wszystkie stany w narodzie zjednoczone i silne wzajemną zgodą i miłością”. Będąc jednym z delegatów ze strony polskiej na konferencji paryskiej, długo i zaciekle walczyłem o jak najkorzystniejszy kształt granic Polski i „podpisanie tych historycznych dokumentów nie przyszło nam łatwo”. „Osobiste, przyjazne stosunki moje z kilku możliwymi tego świata usunęły sporo trudności. Przyznane nam granice nie wszystkich zapewne zadowolą [...], ale cóż na to poradzić? Więcej uzyskać się nie dało”.

Moderator:

Proszę Państwa, warto w tym miejscu zacytować słowa amerykańskiego sekretarza stanu, Roberta Lansinga, który tak skomentował obecność Ignacego

Paderewskiego na konferencji: „Ignacy Paderewski był mężem stanu większej miary niż muzykiem, był zdolnym i taktownym przywódcą swoich rodaków i mądrym dyplomatą. Prawie wszystko, co mówił i czynił, wydawało się słuszne. Popępiał niewiele błędów i zdawało się, że nigdy nie ma wątpliwości co do linii, jaką powinien obrać. Miał ogromną inwencję i najwyraźniej instynktowne wyczuwanie tego, co możliwe i wykonalne. Trzymał na wodzy uczucia i wyobraźnię. Nie dawał się ponieść przesadnym nadziejom lub marzeniom nie do spełnienia. Jego poglądy były w zasadzie rozsądne i logiczne”.

Dziennikarz II:

Właśnie Stany Zjednoczone, w jaki sposób nasze interesy narodowe stały się przedmiotem zainteresowania przywódcy USA prezydenta Woodrowa Wilsona, który w orędziu do amerykańskiego Kongresu 8 stycznia 1918 r. przedstawił program pokojowy w formie Czternastu punktów, a punkt 13 brzmiał:

„Należy stworzyć niezawisłe państwo polskie, które winno obejmować terytoria zamieszkałe przez ludność niezaprzeczalnie polską, któremu należy zapewnić dostęp do morza i którego niezawisłość polityczną i gospodarczą oraz integralność terytorialną należy zagwarantować paktem międzynarodowym”.

Paderewski:

„Wojna w 1914 r. została wypowiedziana. Przyszłość Europy, a może i całego świata zagrożona, a z nią zagrożona cała ludzkość. Nowy świat, nowa era rozpoczynały się. Także i dla mnie zaczynała się nowa epoka – epoka innej, nieprzewidzianej, a jednak przeznaczonej mi kariery”. Choć przyszłość mnie przerażała, widziałem szansę dla sprawy polskiej i przystąpiłem do działania. W latach 1915-1918 dałem w samych Stanach Zjednoczonych ponad trzysta koncertów i przemówień. Właściwie każdy recital poprzedzałem co najmniej półgodzinnym przemówieniem, w którym poruszałem kwestie odzyskania niepodległości przez Polskę, po czym siadałem do fortepianu i grałem muzykę polską. Wszędzie, gdzie to możliwe dawałem darmowe koncerty, zbierałem fundusze na pomoc charytatywną dla ofiar wojny na ziemiach polskich i niestrudzenie szerzyłem wiedzę o potrzebie odbudowy państwa polskiego. Wykorzystywałem całą swoją charyzmę kierując się wprost do emocji słuchaczy, mówiąc m.in. do Amerykanów:

„Proszę was: mówcie o Polsce waszym życzliwym dobrym przyjaciołom [...] – Powiedźcie im, że hen daleko od waszego kwitającego kraju, zasobnego, szczęśliwego kraju, żyje w ogromnej nędzy wielki naród. Zgnębiony biedą, a jego cierpienia przekroczyły wszelkie granice ludzkiej wytrzymałości. Powiedźcie im, że ten właśnie naród, gdy oni byli w potrzebie, posłał im Kościuszkę i ofiarował Pułaskiego”.

Moderator:

To właśnie Paderewski nawiązał kontakt z płk. Housem, najbliższym przyjacielem i doradcą prezydenta Wilsona, który w swoim dzienniku, 18 listopada 1915 r. zanotował:

„Obiecałem Paderewskiemu, że nie ustane w wysiłkach o poprawę losu Polski, aż do momentu, gdy nie będę mógł posunąć się dalej lub gdy osiągnę sukces. Wziął obie moje dłonie w swoje i powiedział: „Niech Bóg Pana błogosławi”, a do oczu napłynęły mu łzy”

Dzięki tej protekcji Paderewski trafił do Białego Domu, miał okazję grać dla prezydenta i rozmawiać z nim.

Paderewski:

„Jaki wdzięczny jestem losowi, że dał mi podczas mych niezliczonych podróży możliwość poznania aż tylu wielkich mężów stanów [...] stosunki z mężami stanu miały dla mnie dużą wartość, gdyż w głębi serca marzyłem zawsze o możliwości przysłużenia się ojczyźnie, a przyjaźń z tymi mądrymi ludźmi wzbogacała moją wiedzę o polityce”. Koncertując w Stanach Zjednoczonych poznałem osobiście prezydentów tego państwa, z których najmilej wspominam Grovera Clevelanda, Williama H. Tafta, Alvina Coolidge’a, Woodrowa Wilsona oraz oczywiście Theodore’a Roosevelta. Kiedy Wilson wygrał kolejne wybory, jego doradca, House, powierzył mi opracowanie memorandum na temat kwestii polskiej, a później relacjonował mi, że: „Prezydent był bardzo zadowolony z pana memorandum. Teraz musi się pan przygotować. Niedługo padnie pierwszy strzał”. Ten „pierwszy strzał”, który ze względu na jego znaczenie dla sprawy polskiej można by nawet uznać za strzał z armaty, padł 22 stycznia 1917 r., kiedy prezydent, w swoim przemówieniu, na temat warunków pokoju w Europie, wygłoszonym w senacie, powiedział: „Żaden pokój nie może być trwały, nie powinien być trwały, który nie uzna i nie przyjmuje zasady, iż rządy czerpią swą władzę ze zgody rządzonych [...]. Uważam to za rzecz pewną, że mężowie stanu wszędzie są zgodni co do tego, iż powinna powstać zjednoczona, niepodległa i samodzielna Polska”.

Dziennikarz III:

Panie Premierze, był to rzeczywiście miły krok na drodze do niepodległości naszego kraju, choć tak naprawdę amerykański prezydent ani nie rozwiązał kwestii polskiej państwowości, ani też nie zobowiązywał do tego żadnego z mocarstw europejskich. Pana oratorski wysiłek bez wątpienia wpłynął na zainteresowanie House’a i Wilsona Polską oraz przyczynił się do uświadomienia im, jak bardzo wsparcie polskiej sprawy odpowiada ogólnemu kierunkowi ówczesnej polityki USA. Właśnie politycy różnego formatu często wspominają Pana czar

osobisty, wysoce rozwinięte zdolności oratorskie. Wielki pianista, artysta muzyk czy jednak polityk z krwi i kości?

Paderewski:

„W karierze artystycznej miałem raczej życzliwie usposobionych słuchaczy, takich, którzy na przykład są nastawieni przychylnie i oczekują przyjemnych doznań. Natomiast podczas wystąpień politycznych nierzadko natrafiamy na atmosferę całkiem nieprzychylną. Jeśli nie można kogoś przekonać, to trzeba podzielić czyjeś zdanie. Jeśli nie zadowala to słuchaczy, bo o to właśnie chodzi, trzeba czasami zmusić ich do przyjęcia własnego punktu widzenia, argumentów i zamierzeń. Często przekonywałem się, że przemawianie jest bardziej podniecające od gry. A teraz wydaje mi się, że najbardziej interesujące jest mieć za sobą oba te doświadczenia.”

Dziennikarz IV:

Z jednej strony liczne podróże, występy, owacje, sława, entuzjazm setek tysięcy wielbicielek nazwanych przez prasę „Paderewski's girls”, cukierki z Pana nazwiskiem, z drugiej strony działalność charytatywna, koncerty dobroczynne, pomoc dla biednych rodaków, niezamożnych uczniów, młodych artystów, duże datki na szpitale dziecięce, czytelnie, towarzystwa opieki nad najuboższymi, wydawnictwa ludowe i cały czas ma się wrażenie, że dla Pana to za mało, w końcu, w 1910 r. funduje Pan narodowi polskiemu pomnik w Krakowie, z okazji upamiętnienia 500-setnej rocznicy bitwy pod Grunwaldem, potem bierze Pan udział w uroczystościach z okazji 100-lecia urodzin Chopina. Niekończące się przemówienia, dające nadzieję i siłę przetrwania umocniły Pana autorytet wśród Polaków. Kiedy doszedł Pan do wniosku, że kariera polityczna jest Panu pisana?

Paderewski:

„Gdy dziś spoglądam wstecz uświadamiam sobie jasno, że wtedy już otwały się nieco przede mną podwoje prowadzące do odrębnego świata. Zdaję sobie wyraźnie sprawę, jak krok za krokiem ku temu zmierzałem. Kiedy wystąpiłem z patriotycznym zamiarem wystawienia pomnika, po raz pierwszy wydałem się niektórym kimś w rodzaju wodza. Nie było to moim celem ani nie zdawałem sobie z tego sprawy, tak jednak było. Pewna ilość osób w Polsce potrafiła zaskarbić sobie szacunek i zaufanie rodaków, a między nimi i ja się znalazłem. Był to mój pierwszy, może nie decydujący, ale znaczny krok w kierunku kariery politycznej, a moje przemówienie o Chopinie wrażenie to spotęgowało”.

Dziennikarz II:

No dobrze, ale kto Panu zaszczerpił ten patriotyzm?

Paderewski:

Przyszedłem na świat 18 listopada 1860 r. w Kuryłówce na Podolu. Matka umarła wkrótce po moim urodzeniu i odtąd wychowywał mnie ojciec. Już jako trzyletni chłopiec byłem świadkiem brutalnego aresztowania mojego ojca za działalność niepodległościową, brał udział w powstaniu styczniowym co przyplacił rocznym pobylem w kijowskim więzieniu. „Od szóstego roku życia miałem głowę pełną planów i marzeń o Polsce: pragnąłem czynami wyswobodzić ojczyznę [...]. Patriotyzm mój był stale podsycany przez ojca i nauczycieli. Nikt w domu nie protestował przeciwko naszym zabawom. Patriotyzm i muzyka były ze sobą ciasno splecione. Tak było od zarania mego życia”

Dziennikarz III:

Właśnie muzyka!

Paderewski:

„Muzyka jest ozdobą życia, muzyka nie jest czynem. [...] Wszystko to, co mi jako zasługę przypisujecie było tylko prostym spełnieniem obowiązku, w imię naturalnych z mej strony uczuć i zrozumienie tego, com winien krajowi. Bo jeśli los uczynił mnie od wielu z Was bogatszym, to jednak sercem i poczuciem obowiązku nie jestem od żadnego uboższym.”

Dziennikarz III:

Ależ Panie Paderewski bez muzyki, bez talentu, nie stałby się Pan obywatelem świata. Po debiucie w Paryżu w 1888 r. gazety okrzyknęły Pana „sensacją Paryża”, „lwem Paryża”, „drugim Chopinem”, a przecież niektórzy z pana profesorów uważali, że brak Panu talentu, ktoś zaproponował nawet, by porzucił Pan fortepian na rzecz puzonu. A Pan nie zniechęcił się i dalej podjął naukę w Wiedniu, gdzie uczył się Pan właściwie od podstaw, od korekty złych nawyków i wkrótce był Pan gotów do podbicia świata. Sama Helena Modrzejewska w 1892 r. po koncercie w Nowym Jorku zanotowała: „Paderewski gra tu z olbrzymim sukcesem. Kobiety szaleją za nim, krytycy chwają go bez granic. Jedyne co krytykują, to jego wykonanie Beethovena i zbyt wielką szopę włosów. Ktoś z moich przyjaciół nazywa go chryzantemą, co bardzo trafnie określa jego głowę. Byłam na jednym z jego koncertów, naprawdę gra jak anioł. Prosto, wyraziście”. Jaka jest Pana recepta na sukces?

Paderewski:

„Powodzenie moje zawdzięczam w jednym procencie talentowi, w dziewięciu procentach szczęściu, a w dziewięćdziesięciu procentach pracy. Praca, praca i jeszcze raz praca: oto największa tajemnica powodzenia”. Pod koniec 1891 r. rozpocząłem trasę koncertową po Ameryce, trasę, która była dla mnie jednocześnie „udręką i ekstazą”. Musiałem przystać na twarde warunki kontraktu zaproponowanego przez Williama Steinwaya, właściciela fabryki słynnych fortepianów. „W Europie w ciągu całego sezonu nie miałym sposobności grać aż 6 koncertów. Byłoby to niezwykle. Tu żądano, abym zagrał je wszystkie w ciągu jednego tygodnia [...] Byłem bliski obłędu [...] W owym czasie zdarzało mi się pracować po 17 godzin na dobę. Jedną godzinę przeznaczałem na posiłki, a sześć na sen. Była to ciężka praca, a skutki tych nadludzkich wysiłków odczuwałem nie tylko wtedy, ale i kilkadziesiąt lat później [...]. Sukcesy pochlebiali mi i zachęcały do dalszej pracy, ale [...] bardzo cierpiełem fizycznie.”

Dziennikarz IV:

O sukcesie Pana zdecydował nie tylko upór. Córka księżnej Racheli – Anna, późniejsza poetka i przyjaciółka Prousta tak opisywała pierwsze spotkanie z maestrem: „Zobaczyłam jakiegoś archaniola o rudych włosach i niebieskich oczach, których czyste, mocne, badawcze i dumne spojrzenie wnikało w samą duszę. Mocną czerwoną szyję odsłaniał rozchylony kołnierz, z którego spływały końce białego fularu. Była to smutna, mglista biel kwiatu jabłoni. Smukłość ciała podkreślał czarny frak ze skromnej materii, który kontrastował z niezwykle dumą malującą się na twarzy, przekreślonej krótkim złocistym wąsem i obramionej złocistym zarostem na mocnym podbródku...” Kobiety traciły dla Pana głowę, recenzent „New York Herald” donosił z koncertu w Carnegie Hall 16 grudnia 1899 r.: „Armia Amazońek, wielbicielki Paderewskiego, rzuciła się wczoraj po południu na Carnegie Hall, wzięła szturmem okopy bileterów, popędziła ławą w dół, prowadząc ich na ostrzu parasolek i po pięciu minutach, gdy przednie straże kobiet odpoczywały, inne zajęły wszystkie miejsca od pierwszego rzędu na parterze do ostatniego na galerii”.

Paderewski:

Byłem dwukrotnie żonaty, moja pierwsza żona – Antonina – zmarła niedługo po tym, jak urodziła syna – Alfreda. W 1899 r. po kilkunastu latach oczekiwania, moją drugą żoną została ukochana Helena, tak czule opiekującą się moim niepełnosprawnym synem z pierwszego małżeństwa. „Wydaje mi się, że szczególnie w dzisiejszych czasach ludzie robią sobie z rozwodu rodzaj sportu, że staje się on nałogiem, a specjalnie w Ameryce już prawie instytucją. Dla wielu jest po prostu sposobnością do nowej zabawy, nowego stosunku czy nowego małżeń-

stwa. Zawsze odczuwałem doń silną niechęć i oto – mimo że jestem stanowczym jego przeciwnikiem, mimo mojego wrogiego się doń ustosunkowania – rozwód umożliwił mi drugie małżeństwo”.

Dziennikarz III:

Wszyscy wiemy jak wielkim wsparciem jest dla Pana Pani Helena, jeździła z Panem w trasy koncertowe po całym świecie, wspierała po śmierci kalekiego syna, pomagała zbierać fundusze na rzecz pomocy ofiarom I wojny światowej, a podczas posiedzenia rady ministrów potrafiła je przerwać pod pretekstem, by już nie męczyć męża i dać mu zjeść obiad. Pani premierowa ma też nietypowe hobby – hodowlę rasowych kur, która – choć profesjonalna i nagradzana – dla żony męża stanu jest zajęciem dość kontrowersyjnym. Ale, ale wracając do polityki, pochodzę z Poznania, a jak Pan wie to właśnie Pana przejazd przez Poznań w grudniu 1918 r. stał się iskrą, która zapoczątkowała powstanie wielkopolskie.

Paderewski:

„Pojechaliśmy do Poznania. Na ulice wyległa cała ludność, jakieś sto pięćdziesiąt tysięcy ludzi. Zapadł już wieczór i mnóstwo ludzi trzymało w rękach pochodnie. Naprawdę nieczęsto można ujrzeć takie powitanie. Wszyscy mnie pozdrawiali. Nie chodziło oczywiście o moją osobę, ale okoliczności uczyniły mnie przez chwilę symbolem idei. To wielki zaszczyt, gdy człowiek staje się symbolem idei”.

Moderator:

Dziękuję Panie Premierze za wyczerpujące odpowiedzi, dziękuję Państwu za ciekawe pytania, podsumowując naszą konferencję wspomnę słowa krytyka muzycznego Philipa Hale’a, który w swoim czasie sugerował panu Paderewskiemu zmianę zawodu pisząc: „Osobiste zalety pana Paderewskiego zaprowadziłyby go daleko, jeśliby wybrał bardziej spokojne zajęcie, jak dyplomacja, wojsko, prawo, medycyna lub stan duchowny, albo jeśli sprzedawałby mydło na rogu ulicy”, jak widzicie Państwo, jego słowa okazały się prorocze, bowiem w przyszłości, jak pokazuje historia Pan Paderewski, choć oczywiście nigdy nie został ulicznym sprzedawcą mydła, osiągnął wielkie sukcesy w polityce i stał się znanym i cenionym działaczem niepodległościowym.

(W tle słychać muzykę Ignacego Jana Paderewskiego)

Bibliografia:

Pozycje zwarte:

1. IGNACY Jan Paderewski : twórca w świecie kultury / red. T. Brodniewicz, H. Kostrzewska, J. Tatarska. – Poznań : Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego, 2001. – 156 s.
2. IGNACY Jan Paderewski : zarys biografii politycznej / Marian Marek Drozdowski. – Wyd.3. – Warszawa : Interpress, 1986. – 310 s.
3. IGNACY Paderewski : ulubieniec kobiet / Iwona Kienzler. – Wydanie 2. – Warszawa : Bellona, copyright 2017. – 358 s.
4. PADEREWSKI / Adam Zamoyski ; tł. Agnieszka Kreczmar. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1992 (Biografie Sławnych Ludzi). – 315 s.
5. PADEREWSKI : między muzyką a polityką / Henryk Przybylski. – Katowice : Unia, 1992. – 398 s.
6. PAMIĘTNIKI : 1912-1932 / Ignacy Jan Paderewski ; spisała Mary Lawton ; wstęp, tł. z ang. Andrzej Piber. – Kraków : Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1992. – 184 s.
7. PAMIĘTNIKI. T.1-2 / Ignacy Jan Paderewski ; spisała Mary Lawton ; tł. z ang. Wanda Lisowska, Teresa Mogilnicka. – Wyd.2. – Kraków : Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1972. – 2 t. (248; 241 s.)

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

A u nas powstanie! / Magda Podbylska; il. Katarzyna Bukiert. – Warszawa : Wydawnictwo Bis, 2018. – 142 s. : il.

Publikacja dla dzieci dotycząca Powstania Wielkopolskiego

AKTA sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego : lata 1668-1675 / wyd. Michał Zwierzykowski, Robert Kołodziej, Andrzej Kamieński; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2018. – XX, 673 : fot.

Tekst także w jęz. łańskim i niemieckim

BIBLIOTEKA, która przyciąga jak magnes : 70 lat Biblioteki Publicznej Gminy Suchy Las im. Jerzego Mańkowskiego / Ilona Starosta, Urszula Habrych. – Suchy Las : Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Suchy Las, 2018. – 82 s. : fot., portr., tab.

BRALIN, pocztowa historia. Cz. 2 / Marian Kucharzak. – Bralin : Towarzystwo Rozwoju Gminy Bralin, 2018. – 58 s. : fot.

BUDOWA dworca autobusowego i „małej obwodnicy” w Kępnie / pod red. Mirosława Łapy. – Kępno : Władysław Markiewicz, 2018. – 139 s. : fot., portr.

BUDZYŃ i jego powstańcy / Ewa Kabat. – Piła : Wydawnictwo „Media” Edmund Wolski, 2018. – 296 s. : fot., portr.

Dot. Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

CHRZEŚCIJAŃSKA Demokracja w Poznańskim w latach Drugiej Rzeczypospolitej / Zbigniew Dworecki. – Poznań : Instytut Historii UAM, 2018. – 240 s. – (Publikacje Instytutu Historii UAM; 154)

Bibliografia s. 231-239

CMENTARZ, park, podwórko : poznańskie przestrzenie pamięci / Małgorzata Fabiszak, Anna Weronika Brzezińska. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2018. – 253 s. : fot., mapy, wykr.

Bibliografia s. 229-241

Dot. pamięci zbiorowej

CZERWCOWE ulice : ulicznik poznański / Paweł Cieliczko. – Poznań : Wydawnictwo „Druga Strona Poznania”, 2018. – 99 s. : fot., mapy, portr. – (Ulicznik poznański; [1])

Bibliografia s. 86-94

Dot. osób związanych z Poznańskim Czerwcem 1956 r.

[DWUDZIESTA piąta] 25 DYWIZJA Piechoty Wielkopolskiej / Krzysztof Drozdowski. – Warszawa : Edipresse Polska, 2018. – 92 s. : fot., mapy, portr. – (Wielka księga piechoty polskiej 1918-1939; t. 25)

DZIAŁALNOŚĆ Ludowych Zespołów Sportowych w granicach administracyjnych powiatu nowotomyskiego w latach 1946-2017 / Tomasz Siwiński. – Nowy Tomyśl : Drukarnia Beyga, 2018. – 300 s. : fot., portr.

DZIEJE adwokatury w Wielkopolsce i na Pomorzu Nadwiślańskim w latach 1772-1945 : podstawy prawne, organizacja, personalia, funkcjonowanie / Janusz Kutta. – Bydgoszcz : Okręgowa Rada Adwokacka, 2017. – 534 s. : fot., mapy, portr. – (BP Biblioteka Palestry)

Bibliografia s. 467-482

DZIEJE Kurkowego Bractwa Strzeleckiego w Czarnkowie / Paweł Redlarski. – Czarnków : PM Logo, 2018. – 196 s. : fot.

DZIENNIK Polskiego Sejmu Dzielnicowego w Poznaniu w grudniu 1918 / wyd. Andrzej Gulczyński. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2018. – 214 s. : portr. – (Wielkopolska Dawniej i Dziś. Studia, źródła i materiały; 6)

FORMY i zakres partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego w Poznaniu / Michał Wójcicki. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2018. – 187 s. : fot., mapy, wykr. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 31)

GMINA Bojanowo traktem i znakami pocztowymi opisana / Witold Mikołajczyk. – Bojanowo : Gmina Bojanowo, 2018. – 310 s. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 298-311

GÓRKA Duchowna na przedwojennych pocztówkach i fotografiach : [album] / Łukasz Jędrzejewski. – Lipno : Agencja Jagart Jarosław Głapiak, 2017. – 104 s. : fot.

JAKOŚĆ e-komunikacji w relacjach władarzy gmin z ich mieszkańcami na przykładzie województwa wielkopolskiego : raport z badań / Mikołaj Tomaszuk [i in.]; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, 2018. – 140 s. : fot., wykr.

JAROCIN – Libercourt : Polska – Francja : 25 marca 1978 r. : fakty, wydarzenia, dokumenty / Czesław Robakowski. – Jarocin : Muzeum Regionalne, 2018. – 46 s. : fot.

Współpraca miast partnerskich

JERZY Suszko (1889-1972) / Wiesław Z. Antkowiak; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2017. – 456 s. : fot., portr. – (Biografie Rektorów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Profesor, chemik, rektor w latach 1952-1956 Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

JUBILEUSZ 700-lecia Gołęczewa. T. 2 / wyb., oprac., red. zbioru Maria Bajer; Stowarzyszenie Gołęczewian. – Gołęczewo ; Suchy Las : ZOOM Design, 2017. – 224 s. : il., fot., portr., tab. – (Arkusze Gołęczewski; nr 6/2017)

Dot. historii Gołęczewa

KROTOSZYN i okolice : opracowania i materiały źródłowe : praca zbiorowa. T. 14 / red. Józef Zdunek. – Krotoszyn : Towarzystwo Miłośników i Badaczy Ziemi Krotoszyńskiej, 2018. – 285 s. : fot., mapy, portr.

KULINARNE podróże po Wielkopolsce : ludzie, miejsca, potrawy / red. Michał Kopiński. – [Gdańsk] ; Poznań : Polska Press. Oddział, 2018. – 144 s. : fot.

LEGENDY i podania ziemi krotoszyńskiej / treść legend opracowano na podstawie tekstów Heleny Kasperskiej i Antoniego Nawrockiego; oprac. Piotr Mikołajczyk. – Krotoszyn : Muzeum Regionalne im. Hieronima Ławniczaka, 2018. – 55 s. : il.

MAGISTER farmacji Elżbieta Taterczyńska [z Poznania] : wizjonerka, która swoją charyzmą zdystansowała koncerty farmaceutyczne / Hanna Cytryńska. – Poznań : Wydawnictwo Astore, 2017. – 76 s. : fot., portr.

MASZ to jak w banku / Ryszard Ćwirlej. – Warszawa : Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, 2018. – 477 s.

Akcja powieści toczy się w Poznaniu

MIĘDZY Fajum a Kaliszem : (fakty i myśli z mojego życia) / Wojciech Bachor. – Kalisz : Media i Rynek, 2018. – 415 s. : fot., portr.

Autobiografia doktora nauk ekonomicznych, samorządowca, prezydenta Kalisza w latach 1990–1998

MIĘDZY samorządem a administracją : rozwój i działalność samorządu w Ostrowie Wielkopolskim w latach 1919-1999 / Józef Pietrzak. – Ostrów Wielkopolski : Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, 2017. – 381 s. : fot., mapy. – (Biblioteka Ostrowska; 51)

MIROSŁAW Ferić (1915-1942) : mieszkaniec Ostrowa, pilot Dywizjonu 303, patron Szkoły Podstawowej nr 11 w Ostrowie Wielkopolskim : ostrowski as podniebnych przestworzy / materiały zebrał i oprac. Roman Nyklewicz. – Ostrów Wielkopolski : [Zakład Wydawniczo-Drukarski Poligrafia], 2018. – 147 s. : fot., mapy, portr.

Pilot dywizjonu 303 (1915-1942) związany z Ostrowem Wlkp. w okresie międzywojennym

MOŻLIWOŚCI rekultywacji i biologicznego zagospodarowania składowisk odpadów komunalnych na przykładzie Składowiska Odpadów w Suchym Lesie niedaleko Poznania. T. 1 / Szymon Łukasiewicz. – Poznań : Wydawnictwo Pozańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2018. – 209 s. : fot.

MUZEUM Regionalne imienia Hieronima Ławniczaka w Krotoszynie 1957-2017 : informator w 60-tą rocznicę istnienia / Piotr Mikołajczyk. – Krotoszyn : Muzeum Regionalne im. Hieronima Ławniczaka, 2017. – 64 s. : fot., portr., err.

MUZYKA : rodzaje i style / red. Karolina Bittner, Dorota Skotarczak. – Poznań : Oddział Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu : Instytut Historii UAM, 2017. – 439 s. : il., fot. + 1 płyta audio CD. – (W kręgu kultury PRL; 3)

Dot. m.in. przemian muzyki w czasach PRL-u w Wielkopolsce, płyta CD zawiera m.in. koncert zespołu Dzięcioły z Poznania

PO PRAWEJ stronie Noteci : przyroda powiatu pilskiego : [album] / red., teksty Edmund Wolski. – Piła : Wydawnictwo „Media” Edmund Wolski, 2018. – 80 s. : fot., mapa, portr.

POWSTANIE Wielkopolskie 1918-1919 : [album] / Marian Olszewski. – Poznań ; Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2018. – 228 s. : fot., pl., portr. – (Historia i Edukacja; t. 1)

POWSTAŃCY wielkopolscy Ziemi Książkiej : 100-lecie wybuchu powstania wielkopolskiego / Tomasz Jankowski, Katarzyna Gwincińska, Bohdan Kaczmarek. – Książ Wielkopolski : Stowarzyszenie Nasza Gmina, 2018. – 189 s. : fot., mapy, portr.

POZNAŃSKA 3. Brygada Saperów 1929-1934 / Przemysław Dymek. – Oświęcim : Wydawnictwo Napoleon V, 2018. – 317 s. : fot., portr., tab.

POZNAŃSKA szkoła architektury wnętrz 1927-2017 = Poznań interior design school 1927-2017 / red. Joanna Andrzejak, Elżbieta Lijewska. – Poznań : Uniwersytet Artystyczny, 2018. – 351 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim

Dot. Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu

ROCZNIK Statystyczny Poznania / Urząd Statystyczny w Poznaniu. – 2017, R. 25. – Poznań : Urząd Statystyczny, 2017. – 228 s. : tab., wyk.

Tekst także w jęz. angielskim

Informacje statystyczne za lata 2015-2016

ROCZNIK Statystyczny Województwa Wielkopolskiego / red. Tomasz Klimanek; Urząd Statystyczny w Poznaniu. – 2017. – Poznań : Urząd Statystyczny, 2017. – 354 s. : tab., wyk.

Tekst także w jęz. angielskim

Informacje statystyczne za rok 2017

ROZWÓJ społeczeństwa informacyjnego w województwie wielkopolskim oraz jego wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy regionu : publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego / zespół badawczy w składzie: Agnieszka Jeran [i in.]. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. Departament

tament Polityki Regionalnej. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, 2017. – 212 s. : mapy, wykr.

RZEŹBIARZE Ziemi Gnieźnieńskiej / Marta Romanow-Kujawa, Stanisław Pasiciel. – Dziekanowice : Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, 2017. – 183 s. : fot., portr. – (Biblioteka Studiów Lednickich; t. 37) – (Biblioteka Studiów Lednickich. Seria A; t. 9)

Sylwetki i dorobek dwudziestu rzeźbiarzy amatorów, działających na obszarze ziemi gnieźnieńskiej od lat międzywojennych XX wieku do czasów współczesnych

SKARBY z dawnej zakrystii : zabytkowe szaty liturgiczne z Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu / Ewa Andrzejewska. – Kalisz : Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej, 2018. – 195 s. : fot.

Bibliografia s. 174-186

Katalog towarzyszący wystawie prezentowanej w Centrum Rysunku i Grafiki im. Tadeusza Kulisiewicza w Kaliszu

SREBRA kaliskie XIX wieku w zbiorach Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej / Ewa Andrzejewska. – Kalisz : Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej, 2018. – 206 s. : fot.

Katalog zbiorów

SREBRO z Poznania : biżuteria i galanteria Spółdzielni Pracy Rękodzieła Artystycznego „Rytosztuka” / Michał Myśliński. – Warszawa : Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2018. – 175 s. : fot.

STAN i perspektywy rozwoju budownictwa i rynku mieszkaniowego w aglomeracji poznańskiej / Henryk Gawron, Łukasz Strączkowski. – Poznań : Katedra Inwestycji i Nieruchomości. Uniwersytet Ekonomiczny, 2018. – 111 s. : wykr.

SWARZĘDZ wczoraj i dziś : album z okazji 380. rocznicy lokacji miasta / red. Aurelia Bartoszek [i in.]. – Swarzędz : Urząd Miasta i Gminy ; Kwidzyn : Vega Studio Adv. Tomasz Müller, 2018. – 96 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim

SZKICE niedokończone : historia parafii pw. św. Małgorzaty PM i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmitowie. Cz. 2 / Jerzy Jan Ptach. – Bydgoszcz : Centrum Promocji i Reklamy Piotr Florek, 2018. – 79 s. : fot., portr.

SZKOŁA dwojga imion : dzieje Gimnazjum i Liceum Anny Jagiellonki i Mikołaja Kopernika w Kaliszu / pod red. Krzysztofa Walczaka. – Wyd. 2 zm. i uzup. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2018. – 419, [4] s. : fot., portr.

Bibliografia s. 406-416

ŚWIĘCENIA duchowieństwa w diecezji gnieźnieńskiej w latach 1482-1493 / Krzysztof Kaczmarek. – Poznań : Instytut Historii UAM, 2018. – 401 s. – (Publikacje Instytutu Historii; 153)

Bibliografia s. 373-381

TADEUSZ Simiński : wielkopolski los / Krzysztof Galubiński; Urząd Miasta Leszna. – Leszno : Urząd Miasta Leszna, 2017. – 172 s. : il., fot., portr. – (Cives Nostri; t. 9)

Bibliografia s. 157-163

Wielkopolski prawnik, sędzia i adwokat (1899-1950)

TAK to pamiętam : Sanatorium Kolejowe w Chodzieży / Jerzy Sapuła. – Piła : Wydawnictwo „Media” Edmund Wolski ; Chodzież : Towarzystwo Miłośników Ziemi Chodzieskiej, 2018. – 166 s. : fot., il., portr.

Wspomnienia chirurga pracującego w szpitalu w Chodzieży

WIELKOPOLSKIE czasopisma regionalistyczne po II wojnie światowej w świetle źródeł, literatury i poglądów / Ryszard Kowalczyk. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, 2017. – 256 s. – (Wielkopolskie szkice regionalistyczne; t. 6)

Bibliografia s. 196-252

WIELKOPOLSKIE tradycje czasopiśmiennictwa regionalistycznego do 1939 roku w świetle źródeł, literatury i poglądów XIX/XX wieku / Ryszard Kowalczyk. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, 2017. – 223 s. – (Wielkopolskie szkice regionalistyczne; t. 5)

Bibliografia s. 168-220

Z KRONIKI muzeum / red. i tekst Karolina Różewska, Marcin Wiatrak. – Kępno : Muzeum Ziemi Kępińskiej im. T. P. Potworowskiego, 2018. – 27 s. : fot., portr.

Historia i działalność muzeum

ZJEŻONA / Anna Kapczyńska. – Chorzów : Wydawnictwa Videograf, 2018. – 329 s.

Akcja powieści toczy się na Jeżycach w Poznaniu

ŻYCIORYSY lokalne [XX w.] : piszemy biografie bohaterów lokalnych z Turku i powiatu tureckiego / red. Jerzy Borowczyk, Mariola Maciaszek. – Turzek : Miejska Biblioteka Publiczna im. Włodzimierza Pietrzaka, 2018. – 182 s. : fot., portr. – (Bibliotheca Turcoviana; nr 27)

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(wrzesień–listopad 2018)

W programach działalności bibliotek wielkopolskich na stałe zagościła akcja „Cała Polska czyta dzieciom”, często poszerzona o imprezy towarzyszące. Trwa Narodowe Czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego. Rozwija się też działalność Dyskusyjnych Klubów Książki, powstaje coraz więcej Dyskusyjnych Klubów Filmowych. Imprezy cykliczne związane były z nadejściem jesieni, dniem Wszystkich Świętych, urodzinami Kubusia Puchatka (październik) i Światowym Dniem Pluszowego Misia (listopad). Trwają obchody setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i wybuchu Powstania Wielkopolskiego oraz rocznic urodzin i śmierci pisarzy.

Wrzesień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Choroby dietozależne” – spotkanie z dietetykiem Agatą Szalewską
- „Piątki z planszówkami” – eliminacje do Mistrzostw Polski w grę „Wizard”

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Rozstrzygnięcie konkursu „Wypożycz książeczkę – wygraj walizeczkę”
- Wystawa z okazji „100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości”

Czempiń (pow. Kościan)

- „Książki w kolorze jesieni” – wystawa książek o wyglądzie i tematyce jesiennej

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- Jesień tuż, tuż – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- Na grzyby – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- Zabawa kolorami – popołudniowe zajęcia piątkowe
- Spotkanie autorskie z Pawłem Beręsewiczem (Filia w Żydowie)
- Dzień spadającego liścia – popołudniowe zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- „Książki o ogrodach a natura” – wycieczka czytelniczek do arboretum w Wojślawicach
- „Bohaterowie STU lat NIEPODLEGŁOŚCI: Rodzina generała Stanisława Thieła. Mieszkańcy Doruchowa” – wystawa zdjęć
- „Piknik On: Czytamy (razem) Niepodległej” – zaproszeni goście oraz grupy WTZ i ŚDS z rejonu byłego województwa kaliskiego i Południowej Wielkopolski czytali Antologię Niepodległości w parku przed Biblioteką (we współpracy z WTZ i ŚDS Doruchów)
- „O książkach obcojęzycznych” oraz przedstawienie teatryku kamishibai „Przygody Myszki Pipi” – zajęcia dla dzieci klas II

Gniezno

- Narodowe Czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego oraz utworów o Powstaniu Wielkopolskim 1918/1919 z udziałem senatora RP Roberta Gawła
- „Pejzaż miejski” – wernisaż wystawy malarskiej Zdzisława Niteckiego
- „Pyry z zikiem” – warsztaty dla dzieci w ramach Festiwalu Dziedzictwa Kulturowego Gniezna „Fyrtel” realizowanego wspólnie przez Bibliotekę Publiczną Miasta Gniezna, Urząd Miejski i Miejski Ośrodek Kultury

Gostyń

- Pikniki czytelnicze w ramach projektu „Czytaj z Franciszką: „Lapbooki w Siemowie”; „Lapbooki w Czachorowie”; „Lapbooki w Goli”; „Lapbooki w Ziółkowie”
- „Literacka wspinaczka w bibliotece” – konkurs urodzinowy
- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne Haliny Radoty dla przedszkolaków
- Niedziela w Bibliotece „Niedziela z motoryzacją”
- Zajęcia Pracowni Komiksowej prowadzone przez Witolda Tkaczyka (także w październiku i listopadzie)
- Zajęcia Pracowni Literackiej prowadzone przez dr Małgorzatę Nawrocką-Żarnecką (także w październiku i listopadzie)
- Spotkanie robocze grupy wsparcia dyrektorów bibliotek

- „Ocean to pikus” – spotkanie autorskie z Łukaszem Wierzbickim – dla dzieci
- „Polska Moja Ojczyzna” – wystawa prac pokonkursowych

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- Ogłoszenie akcji „Książka na start” dla dzieci 3-letnich

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie młodzieży biorącej udział w projekcie „Tu mieszkam, tu wzrastam” (realizowany przez Stowarzyszenie „Razem dla Dubina”) z Honoratą Dmyterko, dziennikarką „Życia Rawicza” (Filia w Dubinie)
- Eliminacje szkolne do Konkursu Recytatorskiego „Pan Tadeusz”

Kalisz

- „Psiwitanie jesieni” – głośne czytanie i promocja książek o psach (korty Centrum Kultury i Sztuki)
- „Będziecie światłem, które ludzkość cieszy”. Edycje utworów Adama Asnyka w kaliskich bibliotekach – prezentacja różnych wydań (Villa Calisia; współorganizacja)
- XIV Rajd „Śladami przodków” (współorganizacja)
- „Kaliskie drogi do niepodległości” – wykład i prezentacja multimedialna Moniki Sobczak-Waliś w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa „Niepodległa dla wszystkich” (także w październiku i listopadzie)
- „Arkham czyta i ogląda” – spotkanie członków Stowarzyszenia Klubu Fantastyki (także w październiku)
- „Genealogia genetyczna – nowoczesne źródło pozyskiwania danych genealogicznych” – prelekcja Adama Ćwikłaka i spotkanie członków Towarzystwa Genealogicznego „Kalisia”
- „Będziecie światłem, które ludzkość cieszy” – spotkanie Towarzystwa Przyjaciół Książek (Filia nr 1; współorganizacja z Kaliskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk)
- „Mirabelka – kielująca historia w 100licy” – spotkanie z dziećmi, w ramach ogólnopolskiej akcji czytelniczej z okazji obchodów 100-lecia Niepodległości (Filia nr 1, Oddział dziecięcy)
- Prezentacja wystawy „Ze wszystkich nauk medycyna jest najszlachetniejsza. Sylwetki kaliskich lekarzy od Zemełki do Hindemitha” oraz zajęcia z przysposobienia czytelniczego dla uczniów Zespołu Szkół Hotelarsko-Gastronomicznych (Filia nr 5)
- „Misja Southampton-Aurora” – spotkanie z Konradem Mazurem, uczestnikiem wyprawy rowerowej Polska – Wielka Brytania (Filia nr 7)
- Wczesnojesienne spotkanie z poezją – w ramach projektu „BIBKA z czytaniem” (Filia nr 9)

- Wystawy:
  - ~ „W kaliskim atelier fotograficznym” – wystawa w ramach obchodów Święta Ulicy Niecałej
  - ~ Wystawa poświęcona twórczości Adama Asnyka w witrynie Księgarni Staromiejskiej
  - ~ „Kaliskie drogi do niepodległości” – wystawa mobilna w ramach obchodów „100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości” (także w październiku i listopadzie)
  - ~ „Wolność i poeci” – wystawa w ramach obchodów „100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości”
  - ~ „Miłość” – wystawa oparta na tekstach Janusza Korczaka (Filia nr 1)
  - ~ „Historia na zdjęciach – ulice Kalisza” (Filia nr 4)
  - ~ „Rower na tak – sposób na wakacje” – wystawa fotograficzna (Filia nr 7)
  - ~ „W kaliskim atelier fotograficznym” (Filia nr 9)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Współorganizacja Rodzinnego Pikniku Seniorada – Aktywni razem, dla mieszkańców gminy Kiszkowo

Kłecko (pow. Gniezno)

- Wystawa – 100. rocznica wybuchu Powstania Wielkopolskiego 1918-2018

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „79. rocznica wybuchu II wojny światowej” – wystawa (Filia w Łagiewnikach)
- „Miłośnicy Baszkowskiej Biblioteki w Kobylinie” – rajd rowerowy; zwiedzanie klasztoru o. Franciszkanów w Kobylinie; w siedzibie biblioteki rozmowy o literaturze

Koło

- Zajęcia z elementami biblioterapii – głośne czytanie, gry i zabawy czytelnice, zajęcia manualne, zabawy ruchowe (Filia dla Dzieci; także w październiku i listopadzie)
- Akademia Plastyki – zajęcia rozwijające aktywność twórczą (Filia dla Dzieci; także w październiku i listopadzie)
- Głośne czytanie oraz propagowanie ogólnopolskiej kampanii Instytutu Książki „Mała książka – wielki człowiek” (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- Narodowe czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego (wspólne odczytywanie fragmentów powieści, literackie łamigłówki, Escape room „Zapo-

- mniany szyfr” (uczestnicy musieli odtworzyć szyfr do sejfu, w którym znajdował się bezcenny maszynopis jednej z książek Adama Tomaszewskiego)
- „Lekcja języka polskiego” z dr Emanuelą Tatarkiewicz – Nowe odczytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego
  - Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: Andrzej Skibiński: „Zwierzęta lasów Doliny Obrzańkiej”
  - „Do dzieła” – zajęcia plastyczne dla najmłodszych (także w październiku i listopadzie)
  - Rozpoczęcie zajęć w Klubie Trąbka Bombka
  - „Picture book dla dzieci i nie tylko” – wystawa książek obrazkowych
  - „Była sobie kiedyś jabłoń, która kochała małego chłopca” – spotkanie z okazji Światowego Dnia Drzewa dla grup przedszkolnych
  - Spotkanie autorskie z Pawłem Beręsewiczem, pisarzem i tłumaczem, autorem opowiadań i wierszy dla dzieci, znanym z serii książek o rodzinie Ciumków

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- „Szumiął las, śpiewał las, gubił złote liście...” – spotkanie powakacyjne z grupą przedszkolaków ze szkoły podstawowej; dzieci wysłuchały historii o Kici Koci oraz odgadywały po dotyku zwiastuny jesieni
- „Konfrontacje z haftem” – spotkania kółka hafciarskiego w bibliotece (Filia Stary Lubosz; także w październiku)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Narodowe czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego – fragmenty utworu czytały znane osoby z terenu miasta; na pianinie przygrywały uczennice szkół podstawowych; koncert Koźmińskiej Orkiestry Dętej
- Spotkanie autorskie z Elizą Piotrowską dla dorosłych czytelników

Krotoszyn

- Święto Ulicy Batalionów Chłopskich – festyn rodzinny
- „Krotoszyn zmienia się dla mieszkańców” – wystawa fotografii (organizacja: Urząd Miejski w Krotoszynie)
- Spotkanie autorskie z Elizą Piotrowską, autorką książki „Obczyzno moja”
- Promocja tomiku wierszy Józefa Zdunka „Labirynt” (organizacja: TMiBZK, KBP)
- Spotkanie „Powiększenie zbiorów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej wraz z digitalizacją „Panoramy Leszczyńskiej” (organizacja: Miejska Biblioteka Publiczna w Lesznie)
- „Przyjdź i się Zapisz! Zyskasz nie stracisz!” – akcja promocyjna dla dzieci w wieku 7-14 lat (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)

- Klub Mam: Kolorowa jesień, Dzień Kundelka -zajęcia w plenerze, Kocham zwierzęta, Jesienne kompozycje (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Dzień Przedszkolaka – zabawy i warsztaty plastyczne dla dzieci z przedszkoli na krotoszyńskim rynku (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Piknik z Latawcem (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży; organizator: Rada Osiedla nr 6)
- Międzynarodowy Dzień Piśmiennictwa – wystawa (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- „Moja ulubiona postać z książki” – wystawa pokonkursowa prac dzieci z krotoszyńskich przedszkoli (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- Wystawy: „Światowy Dzień Umiejętności Czytania”; „Tydzień Zakazanych Książek”; „100-lecie Niepodległości”; „Jesień w poezji”; „Jesienne nowości wydawnicze” (Krzemieniewo)
- „Piknik z kapustą” – impreza zorganizowana wspólnie z Kołem Gospodyń Wiejskich w Pawłowicach (Izba Regionalna w Pawłowicach)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Zajęcia plastyczne – cotygodniowe zajęcia dydaktyczno-manualne (także w październiku i listopadzie)
- Zajęcia taneczne – cotygodniowe zajęcia (także w październiku i listopadzie)
- Matematyka EZO – cotygodniowe zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, podczas których najmłodszy mają możliwość rozwoju swoich umiejętności matematycznych (także w październiku i listopadzie)
- „Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Francuskiej” – comiesięczne spotkania krzywińskiego oddziału TPPF (także w październiku i listopadzie)
- „Nigdy więcej wojny” – wystawa z okazji Światowego Dnia Pokoju (Filia w Jerce)
- „Bohaterowie książek Janiny Porazińskiej w 120 rocznicę urodzin” – wystawa (Filia w Jerce)
- Cykliczne spotkania Klubu Motyli Książkowych (Filia w Jerce; także w październiku i listopadzie)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami w celu popularyzacji literatury (Filia w Lubiniu; także w październiku i listopadzie)
- „Wakacyjne wspomnienia” – wystawa prac wykonanych przez dzieci na zajęciach plastycznych (Filia w Lubiniu)

Leszno

- Wystawy:

- ~ „Leszczyńskie śluby” – wystawa prezentująca zdjęcia ślubne użyczone przez mieszkańców Leszna, telegramy ślubne, pozwolenia na zawarcie związku małżeńskiego, stroje oraz akcesoria związane z uroczystością zaślubin (Galeria Dworcowa; współorganizacja: Archiwum Państwowe w Lesznie we współpracy z historykiem Krzysztofem Handke)
- ~ „Sztuka dla Leszna” – wystawa prac podopiecznych Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Nasz Dom – Nasz Świat” w Lesznie (Galeria Dworcowa; także w październiku)
- ~ Wystawa ilustracji Krystyny Michałowskiej, graficzki, malarki, legendarnej postaci Polskiej Szkoły Ilustracji (Galeria za Regalami)
- ~ „Inspiracje” – wystawa obrazów Aliny Matykiewicz (Galeria Lochy; także w październiku)
- Promocja książki „Obłąd” – spotkanie dotyczące najnowszej powieści kryminalnej Jolanty Bartoś, autorki związanej z Lesznom
- II Leszczyńskie Dni Książki – w programie m.in.: Narodowe czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego, otwarcie Filii Bibliotecznej nr 4 po remoncie, czytelnia pod chmurką, bookcrossing, dmuchańce, warsztaty muzyczne, wiersze Kazimierzy Kempy, modelowanie balonów, występ uczniów Szkoły Podstawowej nr 4, koncert zespołu Gładek Brothers Band
- Otwarcie wystawy obrazów Aliny Matykiewicz
- Spotkanie dotyczące digitalizacji zasobów regionalnych w ramach projektu „Powiększenie zasobów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej z digitalizacją Panoramy Leszczyńskiej”; gościem był redaktor naczelny „Panoramy Leszczyńskiej” Robert Lewandowski; prowadzenie: Andrzej Przewoźny, digitalizator, pracownik MBP
- Spotkanie autorskie z prof. Waldemarem Handke – prezentacja najnowszej książki z serii Cives Nostri „Lwowskie dziecię. Ppłk Feliks Motyka 1898-1958”
- „Rozstrzelani za uratowanie kobiety” – promocja książki Krzysztofa M. Kaźmierczaka o wydarzeniach jakie miały miejsce na leszczyńskim dworcu PKP w 1947 r.
- Wykład dr. Rafała Sierchuły na temat Adama Misiaka, działacza Stronnictwa Narodowego w Lesznie w okresie międzywojennym – dla młodzieży
- Warsztaty plastyczno-rzeźbiarskie w ramach projektu Stwórz Niepodległość”; prowadzenie: Zofia Skrzypczak-Czekajło i Mirosław Małecki
- „Środa z poezją kawy” – cykliczne spotkanie literackie prowadzone przez Bożenę Łuczak (także w październiku)
- Warsztaty mozaiki szklanej – zajęcia dla młodzieży prowadzone przez Zofię Skrzypczak-Czekajło

- Inauguracja Stowarzyszenia „Sztuka Dla Wszystkich” działającego przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Lesznie
- Stick and Bass Tour – koncert Tomása Díaza i Mauricio Nadera, artystów soulowych pochodzących z Chile
- Miasto Grochowiaka – IV edycja festiwalu poświęconego pamięci poety, prozaika, dramatopisarza i publicysty. W programie:
  - ~ Gala Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego im. Stanisława Grochowiaka
  - ~ Pokaz filmu „Chłopcy” w reż. Bogdana Bera
  - ~ Koncert Julii Sawickiej
- Spotkanie z Hansem Bollingerem, autorem książki „W drodze przez Polskę. Spotkania z ludźmi, ich historią i ojczyzną”
- „Nasza gmina, nasze sprawy. Życie codzienne w przedwojennej gminie Włoszakowice” – promocja książki Damiana Szymczaka, dziennikarza i regionalisty
- Spotkania z Jackiem Piekara – pisarzem, dziennikarzem, czołowym przedstawicielem nurtu fantasy w literaturze polskiej – będące częścią Leszczyńskich Dni Fantastyki
- Koncert Flow Garden, formacji muzycznej z Kościana

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Książki i pluszaki z naszych bajek” – wystawa
- „Rodzina Addamsów” – wyjazd z mieszkańcami do operetki w Poznaniu

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- „Jestem ciekawski – wszystko mnie interesuje” – warsztaty literacko-plastyczne dla dzieci wczesnoszkolnych

Nowy Tomyśl

- Z cyklu Barwy świata: „W kręgu tańca – spotkanie z tradycją bretońską”, o której opowiedzieli Marta Tomczak i Krzysztof Rogulski, pasjonaci tradycyjnych tańców i muzyki, założyciele stowarzyszenia Bał Folk w Poznaniu
- Z cyklu Twórca i jego dzieło: „Nie tylko o Islandii” – spotkanie z Hubertem Klimko-Dobrzanieckim, autorem powieści, nowel, zbiorów opowiadań, książek dla dzieci oraz filmów krótkometrażowych
- Z cyklu Wyszli stąd: „O Ziemi Świętej i życiu współczesnego Kościoła” – spotkanie z o. dr. Jakubem Waszkowiakiem – bibliścią, obecnie mieszkającym w Izraelu, autorem książki „Ależ księżę proboszczu...”
- Z cyklu Seniorzy w natarciu: „Na grzyby, póki czas!” – spotkanie seniorów z Domu Dziennego Pobytu z Andrzejem Rodziewiczem, specjalistą Służby Leśnej z Nadleśnictwa Bolewice

- „Na pożegnanie lata... Ptaki w akwarelach i na tkaninach” – otwarcie wystawy Marii Gostylli-Pachuckiej; oprawa muzyczna: Inez Dybizbanska (Galeria na Piętrze)
- „Indie – intrygujące Południe” – spotkanie z Katarzyną Mazurkiewicz, podróżniczką, autorką wystaw fotograficznych i książek o Himalajach, prekursorką profesjonalnych pokazów slajdów podróżniczych w Polsce
- VIII Przystanek: Biblioteka! – impreza plenerowa pod hasłem: Wolność – z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości; pięć Przystanków: (Do)Wolność ruchu, (Do)Wolność tworzenia, (Do)Wolność pisania, (Do)Wolność słuchania i (Do)Wolność czytania
- „O chłopcu, który sięgnął do gwiazd” – spotkanie dla dzieci z Marcinem Przewoźniakiem, autorem m.in. książki „Mikołaj Kopernik. Chłopak, który sięgnął do gwiazd” – w ramach projektu: „Mali wielcy Polacy”
- Oryginalne torby na zakupy – warsztaty malowania toreb prowadzone przez Martynę Kasperek
- „Listy w butelce” – gra plenerowa dla uczniów szkół podstawowych poświęcona postaci Ireny Sendlerowej – w ramach projektu: „Mali wielcy Polacy”
- Narodowe Czytanie podczas cyklicznego spotkania: Między nami kobietami (Filia w Bukowcu)

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty tworzenia kolorowych wydrapywanek

Ostrzeszów

- Narodowe Czytanie 2018 ze Stanisławem Czernikiem – odsłonięcie przed budynkiem placówki rzeźby figuralnej Stanisława Czernika (patrona Biblioteki) połączone z głośnym czytaniem „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego
- Tydzień Zakazanych Książek 2018 – wystawa książek; akcja „Przyłapani na czytaniu zakazanych książek” – możliwość wykonania zdjęcia z zakazaną lekturą na specjalnym „policyjnym tle”
- Początek realizacji projektu dla trzylatków „Z Książką na Start! Mała książka – wielki człowiek”

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Dla Polski. Najwięksi polscy sportowcy” – wystawa

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Spotkanie autorskie z regionalistą Krzysztofem Rybką na temat książki „Pogorzela Pogorschella Brandenstein. II wojna światowa”
- Udział w akcji Instytutu Książki „Mała książka – wielki człowiek” – rozdanie wyprawek czytelniczych dla dzieci urodzonych w 2015 r.

Poniec (pow. Gostyń)

- „Ocean to pikus” – spotkanie autorskie z Łukaszem Wierzbickim – dla dzieci
- Spotkanie autorskie z Tomaszem Pacanowskim i Andrzejem Cichockim – autorami książki „Cierpienia szczęścia”
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania: „Adaś Mickiewicz – łobuz i mistrz” – spotkanie z autorem książek dla dzieci Jakubem Skworzem; impreza wpisana w obchody 100-lecia odzyskania niepodległości (Filia w Żytowiecku)

Powidz (pow. Słupca)

- Filharmonia Pomysłów z Poznania – cykl 10 spotkań (także w październiku i listopadzie)
- Spotkania z bajką w przedszkolu (także w październiku i listopadzie)

Rawicz

- Jarmark Historyczny z okazji 380-lecia lokacji Rawicza połączony z Narodowym Czytaniem „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego; czytała Krystyna Czubówna
- Spotkanie autorskie z Edytą Świętek; prowadzenie: Dariusz Rekosz
- Leszczyńska Biblioteka Cyfrowa/Panorama Leszczyńska – spotkanie
- „Jesienny spacer” – spotkania w Bibliotece: czytanie jesiennych opowieści; sprawne ręce – wykonanie drzewka; zakładka dla każdego (także w październiku)

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Konferencja „Rozdrażewscy i Rozdrażew, możni panowie i ich gniazdo”, podczas której swoje referaty wygłosili:
  - ~ „Wprowadzenie do tematu konferencji” – prof. Tomasz Jurek
  - ~ „Najstarsze dzieje Rozdrażewa na podstawie badań archeologicznych” – dr Janusz Tomala
  - ~ „Budowa mineralogiczna Idola z Dąbrowy” – prof. Maciej Pawlikowski
  - ~ „Szlachta polska w średniowieczu” – prof. Jan Wroniszewski
  - ~ „Genealogia rodu Rozdrażewskich” – dr Rafał Prinke
  - ~ „Podróże w czasie i przestrzeni. Szkice biograficzne niektórych potomków Jana Rozdrażewskiego” – Andrzej Krzyżanowski, wicekanclerz SPSW
  - ~ „Gmina Rozdrażew w świetle źródeł (do 1793), miejscowości, parafie, właściciele” – Jerzy Łojko
  - ~ „Surowce mineralne rejonu Rozdrażewa” – prof. Maciej Pawlikowski
  - ~ „Zabytkowe obiekty na terenie gminy Rozdrażew” – dr Janusz Tomala

- Wycieczka – zwiedzanie kościołów ufundowanych przez Rozdrażewskich w Krotoszynie, Benicach i Rozdrażewie

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- „Droga do niepodległości” – wystawa

Śmigiel (pow. Kościan)

- Narodowe Czytanie „Przedwiośnia” Stefana Żeromskiego – udział w akcji zorganizowanej przy współudziale grupy teatralno-literackiej „Przyjaciele” działającej przy CK w Śmiglu oraz zaproszonych gości: aktorów Izabelli Tarasiuk-Andrzejewskiej i Janusza Andrzejewskiego oraz prof. UAM Michała Januszkiewicza i pracowników CK w Śmiglu
- Warsztaty biblioteczne – dla przedszkolaków cykl spotkań „Przedszkolaku, czy znasz swój kraj? Poznajemy symbole narodowe” (Filia Czacz)

Święciechowa (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie ze Zbigniewem Kołąbą

Turek

- Promocja książki z serii Bibliotheca Turcoviana – „Życiorysy lokalne. Pi-szemy biografie bohaterów lokalnych z Turku i powiatu tureckiego”
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania – akcja głośnego czytania przed-szkolakom połączona z zajęciami plastycznymi
- Rocznice literackie – wystawa (także w październiku i listopadzie)
- Program 50+:
  - ~ Warsztaty rękodziela (także w październiku i listopadzie)

Witkowo(pow. Gniezno)

- Sobotnie poranki w bibliotece

Zagórów (pow. Sępca)

- „Awantura o Przedwiośnie. Spór wokół powieści Stefana Żeromskiego” – wykład dr Katarzyny Sobolewskiej w ramach akcji Narodowe Czytanie
- Spotkania z uczniami szkoły podstawowej i gimnazjum w ramach akcji Ty-dzień Zakazanych Książek

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Rola czytania w rozwoju dziecka” – wykład Elżbiety Olszewskiej, członka zarządu i dyrektora programowego Fundacji „ABCXXI Cała Polska czyta dzieciom”
- „Jaś i Małgosia” – spektakl Teatru Lalek „Bum Cyk Cyk” z Poznania (tak-że: Baszków, Konarzew)
- „Pożegnanie lata” – rajd rowerowy (Baszków)

- Tydzień zakazanych książek – wystawa i pogadanka dla dzieci z klas I-III szkoły podstawowej (Baszków)
- „W świecie legend – poznajemy legendy” – spotkanie z dziećmi i młodzieżą ze SOSW (Konarzew)

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Bajka „Łakocie dla Jasia i Małgosi” o zdrowym żywieniu – w wykonaniu Teatru Krak-Art z Krakowa – dla dzieci z klas I-IV szkoły podstawowej

Październik

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Promocja książki Witolda Mikołajczyka „Gmina Bojanowo traktem i znakami pocztowymi opisana”
- Biblioteczne spotkania teatralne „Zadanie z patriotyzmu”
- „Strofy na 100-lecie” – wieczór poetycko-muzyczny
- Finał 3-go kwartału Ligi Gier Planszowych w Tarchalinie

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Zajęcia edukacyjne w przedszkolu – Akademia Młodego Czytelnika
- Spotkanie z podróżnikiem Piotrem Kowalczykiem ph. „Indie egzotyczny kraj kontrastów”

Czempiń (pow. Kościan)

- Wystawa poświęcona twórczości Leszka Adamczewskiego – pisarza i historyka
- „Wiersze Brzechwy bawią dzieci” – zajęcia literacko-plastyczne: zabawa z wierszami o zwierzętach, wspólne czytanie, pantomima, czytanie z różną intonacją głosu, zagadki
- Wystawa towarzysząca zajęciom o życiu i twórczości Jana Brzechwy z okazji 120. rocznicy urodzin poety

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- Jak powstaje chleb – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- Lokomotywa – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- Herbatka u Kubusia Puchatka – popołudniowe zajęcia piątkowe
- Spotkanie dla dzieci z przedstawicielami Polish Garrison 501st Legion
- Co nam w duszy gra? – drużynowy turniej kulturalny dla seniorów w ramach Senioraliów 2018
- Tydzień Zakazanych Książek – prelekcja dla młodzieży ze szkoły podstawowej (Filia w Żydowie)

- Światowy Dzień Drzewa – zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Trening pamięci w każdym wieku – zajęcia dla seniorów w ramach Senioraliów 2018 (Filia w Żydowie)
- Święto Dyni – zajęcia dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Symbole narodowe – zajęcia z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę dla przedszkolaków (Filia w Żydowie)

Gniezno

- „Gnieźnieński Nokturn” – wystawa fotograficzna członków klubu Foto 50+ w ramach 4. Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki
- „Polscy bohaterowie” – spotkanie autorskie dla dzieci z Małgorzatą Strękowską-Zarembą w ramach programu edukacyjnego „A ja jestem Polak mały”
- „Kubuś Puchatek i Tygrys na dodatek” – impreza czytelnicza dla dzieci przedszkolnych z okazji urodzin Kubusia Puchatka

Gostyń

- „Niebo w kolorze indygo. Chiny z dala od wielkiego miasta” – spotkanie z Anną Jaklewicz, pisarką, archeologiem i podróżniczką
- „Śpiewana historia Polski” – koncert Kuby Michalskiego
- „Architektura czerni i bieli” – wernisaż i wystawa Alicji Galon; w ramach IV Festiwalu im. Ireneusza Zjeżdżałki
- 5 lat Klubu Mam – spotkanie jubileuszowe i wystawa fotograficzna dokumentująca jego działalność
- Niedziela w bibliotece: „Tworzymy fantastyczne stroje” – zajęcia plastyczne
- Spotkanie z kosmonautą Mirosławem Hermaszewskim
- Wystawa Związku Miast Polskich „Samorządni i niepodlegli”
- Wiersze patriotyczne – recytowali uczniowie szkoły podstawowej w Żytowieku

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Pani Jesień” – zajęcia plastyczne dla dzieci (Filia w Szkaradowie)
- „Starość to radość, a młodość trwa wiecznie” – spotkanie seniorów z psycholog Bogdaną Niemierko, która mówiła na temat pogodnej starości (Filia w Dubinie)

Kalisz

- „Dzień Asnyka” – Przegląd Młodzieżowych Prezentacji Edukacyjnych i koncert w ramach obchodów Roku Adama Asnyka w Kaliszu (współorganizacja)
- „Pięć siedem pięć, czyli haiku po polsku” – spotkanie z siostrą Bożeną Anną Flak

- „Polak Węgier dwa bratanki... czyli historia kołem się toczy” – spotkanie z Anną Katarzyną Raczko (współorganizacja z Towarzystwem Genealogicznym KALISIA)
- „Rodzinnemu miastu – pamiętamy o Marii Konopnickiej” – prelekcja i pokaz multimedialny dla uczniów ze szkoły podstawowej
- „Metamorfozy miasta” – prelekcja i pokaz multimedialny – spotkania dla uczniów ze szkoły podstawowej
- „Z Kalisza do Kamerunu. Stefana Szolca-Rogozińskiego podróż niezwykła” – pogadanka dla dzieci przedszkolnych
- Wycieczka do biblioteki – dla podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 w Kaliszu
- „Najmłodszy w bibliotece” – spotkanie dla dzieci z przedszkola (Filia nr 1, Oddział dziecięcy)
- O bibliotece i zawodzie bibliotekarza – pogadanka dla uczniów kl. II szkoły podstawowej (Filia nr 2)
- „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego – występ grupy teatralnej EPIZOD z Oddziału Zewnętrznego Aresztu Śledczego w Ostrowie Wielkopolskim (Filia nr 3; współorganizacja)
- Spotkanie autorskie z Moniką Jagodzińską – w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki (Filia nr 4)
- Dialogi Literackie: „Śmierć w bunkrze. Opowieść o moim ojcu” Martina Polacka – spotkanie w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki (Filia nr 4)
- „Wirtualny spacer po Piskorzewiu” – spotkanie z Piotrem Sobolewskim (Filia nr 5)
- „Co nieśmiertelne, musi żyć!” – prelekcja Urszuli Włodarskiej i Justyny Szolc o życiu i twórczości Adama Asnyka – w ramach obchodów Roku Adama Asnyka w Kaliszu oraz wystawa okolicznościowa i spotkanie dla uczniów kl. VII szkoły podstawowej (Filia nr 7)
- „Współcześni” – konkurs recytatorski dla uczniów szkół gimnazjalnych, klas VII-VIII oraz ponadgimnazjalnych w Gminnej Bibliotece Publicznej w Blizanowie (współorganizacja)
- Wystawy:
  - ~ „Z dziejów kaliskiego szkolnictwa” (Filia nr 3)
  - ~ „Perłki z książek. Exlibrisy ze zbiorów Marii Kubackiej-Gorweckiej” (Filia nr 5)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Udział w konkursie „Przerwa na wspólne czytanie” – akcja mająca na celu rozpowszechnianie kultury czytania książek przez rodziców z dziećmi

- Współorganizacja występu Kabaretu Młodych Panów, dla mieszkańców gminy Kiszkowo
- Otwarcie bezpłatnej „Wypożyczalni Trójkołowych Rowerów”, w ramach realizacji projektu z Fundacją ECO TEXTIL od WAS dla WAS – wraz ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk” Kiszkowo

Kobyła Góra (pow. Ostrzeszów)

- Warsztaty „Mirabelka” – dla uczniów IV klasy szkoły podstawowej

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Podchody z książką – impreza popularyzująca czytelnictwo i zachęcająca do korzystania ze zbiorów biblioteki; rozwiązywanie zagadek i łamigłówek związanych z treścią książek dziecięcych oraz młodzieżowych
- Święto Pieczonego Ziemniaka w Szkole Podstawowej w Zalesiu Małym: promocja akcji głośnego czytania, konkursy gwarowe; spotkanie z Jackiem Łazarskim, podróżnikiem (także Filia w Łagiewnikach)
- „Nagroda Nike dla Marcina Wichy” – wystawa (także Filia w Łagiewnikach)
- „Karol Wojtyła (Jan Paweł II) – 40. rocznica wyboru na papieża” – wystawa książek (Filia w Smolicach)
- Wizyta w bibliotece młodzieży z Dyskusyjnego Klubu Książki ze Szkoły Podstawowej w Smolicach; rozmowy i dyskusje na temat upodobań czytelniczych oraz ulubionych książek, a także warsztaty dot. spędzania wolnego czasu przez uczniów (Filia w Smolicach)
- Wernisaż prac malarskich Aleksandry Sikorskiej, 7-letniej dziewczynki z autyzmem; spotkanie poprowadził tata małej artystki Dominik Sikorski, który przedstawił zgromadzonym gościom czym jest autyzm, jak się objawia; dyskusja na temat autyzmu i malarstwa (Filia w Smolicach)

Koło

- Wizyta bibliotekarek w Domu Pomocy Społecznej – wymiana książek, głośne czytanie
- Spotkanie autorskie z Jakubem Żulczykiem
- Spotkanie autorskie z Andrzejem Sochajem
- Kurs komputerowy dla seniorów
- Głośne czytanie „Grzybów i króla” Bohdana Butenki oraz warsztaty plastyczne (Filia dla Dzieci)
- Przedstawienia Teatru Tak: „Pipi nadchodzi” oraz „W 7 dni dookoła bajek” (Filia dla Dzieci)

- Warsztaty „Mirabelka – kielkująca historia” – projekt realizowany w ramach obchodów stulecia odzyskania niepodległości – przez Lustro Biblioteki i Zieloną Sowę (Filia dla Dzieci)
- Spotkanie autorskie z Anną Łaciną (Filia dla Dzieci)
- Warsztaty ilustratorskie z Aleksandrą Przybylską (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna Kościan

- Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: lek. wet. Stanisław Kacprowicz „Rola pszczół w środowisku i pożytki pszczele”
- „Psim zaprzęgiem przez życie” – spotkanie z Darią i Krzysztofem Nowakowskimi oraz promocja książki „23 kilometr” K. Nowakowskiego
- Sesja popularnonaukowa „Adam Tomaszewski – życie i dzieło” współorganizowana przez MBP w Kościanie z okazji 100. rocznicy urodzin patrona kościańskiej biblioteki
- „Picture book dla dzieci i nie tylko” – wystawa komiksów dla dzieci
- Wykład dr. Emiliana Prałata: „Czerwona Wieś – Chłapowscy, Jackowscy i zapomniana historia” – spotkanie z cyklu: Z historią przy kawie
- Wyjazd w ramach projektu „Kultura dostępna”: Kościan – Poznań (Muzeum Martyrologii Wielkopolan, Muzeum Armii Poznań, Wielkopolskie Muzeum Niepodległości) – Śmiełów (Muzeum – wykład, koncert) – Kościan
- „O wszystkim i o niczym” – spotkanie dla młodzieży w klubie czytelniczym

Biblioteka Gminy Kościan z/s w Kielczewie

- „Drogie Dzieci, miłe Panie zapraszamy na grzybobranie!” – zajęcia z grupą przedszkolaków ze szkoły podstawowej; prezentacja multimedialna dotycząca darów lasu, wskazanie poprawnych zachowań podczas wędrówek po lesie
- „Każda Żabka Wam to powie, że należy dbać o zdrowie!” – zajęcia z grupą przedszkolną ze szkoły podstawowej; wysłuchanie wiersza „Katar żyrafy” oraz rozmowa o tym, jak należy dbać o zdrowie
- „Moja ulubiona książka” – konkurs plastyczny dla kl. I-III (Filia Stare Oborzyska)
- „Drogi do niepodległości w literaturze polskiej” – konkurs plastyczny dla kl. IV-VIII i III gimnazjum (Filia Stare Oborzyska)
- „Dzieje polskiego hymnu” – zajęcia w klasie IV (Filia Racot)
- „Musisz to przeczytać...” – warsztaty plastyczne w klasie VIII (Filia Racot)
- Misiowe inspiracje w bibliotece – zajęcia literacko-plastyczne dla trzech grup przedszkolnych oraz dla uczniów klas I-III ze szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)

- Zajęcia plastyczne dla przedszkolaków – rysowanie i kolorowanie postaci z bajek (Filia Turew)
- W ramach akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom” – zapoznanie małych czytelników z książką Z. Staneckiej „Basia i dentysta” oraz dyskusja dlaczego warto dbać o zęby; tworzenie kwiatów z jesiennych liści (Filia Widziszewo)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- „Portret z podróży niecodziennej” – wystawa fotograficzna Grzegorza Pierzchały
- „Opowieści z teczki Profesora Książeczki” – spektakl dla dzieci w wykonaniu Teatru Edukacji i Profilaktyki „Maska” z Krakowa
- „100-lecie odzyskania niepodległości – symbole narodowe” – lekcja patriotyzmu dla przedszkolaków
- „Śpiewana historia Polski” – koncert z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości w wykonaniu Kuby Michalskiego
- „Witamy w bibliotece” – zajęcia dla wychowanków SOSW Borzędiczki

Krobia (pow. Gostyń)

- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne Haliny Radoły dla przedszkolaków (także Filia w Pudliszkach)
- Literackie Zaduszki „Polsko, Ty zawsze wiernych miałaś synów”

Krotoszyn

- Spotkania z cyklu „Wiara, nauka, sens – kultura europejska wobec spraw ostatecznych”:
  - ~ „Przedchrześcijańskie oblicza starożytnego racjonalizmu” – wykład dr. Jacka Kępy
  - ~ „Historia Izraela” – wykład ks. dr Ryszarda Kempia
- Wernisaż wystawy fotografii Andrzeja Chmielarza „Dąbrowy Krotoszyńskie, Baszków-Rochy” – w ramach 4. Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. I. Zjeżdżałki
- „Jesienne wieczory nie muszą być nudne” – warsztaty plastyczne
- Mini Galeria – wystawa prac (wianków) w ramach projektu rewitalizacji skwerku przy bibliotece
- Wernisaż wystawy ekslibrisów Jana Pawła II z kolekcji Józefa Zdunka w 40. rocznicę wyboru papieża Polaka
- Spotkanie autorskie z Katarzyną Ryrych w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- „Tajemnice szafy” – konkurs czytelniczy na podstawie lektury „Lew, czarownica i stara szafa” dla uczniów szkół podstawowych klas 4-6 (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)

- Klub Mam: Ulubione zwierzątko; Najbardziej znane postacie bajkowe (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Światowy Dzień Informacji – wystawa (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Europejski Tydzień Kodowania – spotkania dla uczniów klas I-III szkół podstawowych (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- Spotkania Koła Twórczych Czytelniczek – wykonanie kwiatów hortensji ze wstążek (Pawłowice)
- „Jesień wokół nas” – warsztaty twórcze, dla uczniów SOSW w Rydzynie oraz Zespołu Szkół z Górzna
- Spotkanie czytelnicze z Dorotą Rucińską, weterynarzem – dla uczniów Szkoły Podstawowej Nr 5 z Leszna
- „Jesienne liście” – zajęcia plastyczne (Garzyn)
- „Kiszenie kapusty” – lekcje regionalne dla przedszkolaków oraz uczniów szkół podstawowych (Izba Regionalna w Pawłowicach)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Robotyka – zajęcia pozalekcyjne dla dzieci w wieku 4-12 lat, podczas których w trakcie zabawy klockami lego uczestnicy poznają różnorodne aspekty robotyki oraz informatyki (także w listopadzie)
- „Jesienne drzewa”, „Dyńa” – cotygodniowe zajęcia dla dzieci (Filia w Bieżyńiu)
- „Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek” – głośne czytanie oraz zabawy rozwijające koncentrację i sprawdzające znajomość bajek i baśni (Filia w Bieżyńiu)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne: „Jesień – wykonanie jesiennych ozdób na okna”, „Październik Miesiącem Różańca Świętego” – wykonanie prac związanych z różańcem (Filia w Lubiniu)
- „Październik Miesiącem Różańca Świętego” – wystawa prac w Opactwie Benedyktynów w Lubiniu (Filia w Lubiniu)
- „Od papirusa do e-booka” – wystawa (Filia w Jerce)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Obiektywem malowane” – wystawa prac Bogdana Ludowicza, kościańskiego fotoreportera i dokumentalisty; ekspozycja przygotowana w ramach IV Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki (Galeria Dworcowa; także w listopadzie)
  - ~ „20 lat festiwalu muzycznych im. Romana Maciejewskiego” – retrospektywna ekspozycja poświęcona festiwalom, które od 20 lat odbywają się

- w Lesznie pod patronatem kompozytora związanego z Leszнем (Galeria za Regałami; współorganizacja: Leszczyńskie Towarzystwo Muzyczne im. Romana Maciejewskiego)
- „Populizm – zmora czy błogosławieństwo demokracji?” – spotkanie z Piotrem Andrzejewskim z Instytutu Studiów Politycznych PAN (współorganizacja: Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Poznaniu)
  - Promocja książki „Maryja z Ostrej Bramy. Strażniczka Polskich Kresów. Koronacja Matki Bożej Ostrobramskiej 2 lipca 1927 roku” – spotkanie z ks. dr Jarosławem Wąsowiczem, salezjaninem, duszpasterzem kibiców oraz inspiratorem i organizatorem dorocznej Patriotycznej Pielgrzymki Kibiców na Jasną Górę
  - Koncert zespołu I-Rey – spotkanie z muzyką reggae (Biblioteka Ratuszowa)
  - CAT – book reading event – spotkanie współorganizowane przez Fundację Centrum Aktywności Twórczej
  - „Laboratorium Sztuki i Ruchu – Czytając Siebie” – prowadzone przez Bożenę Łuczak
  - Warsztaty teatralne z Katarzyną Kaczmarek – dla młodzieży: praca nad interaktywnym przedstawieniem tematycznie związanym z odzyskiwaniem niepodległości przez region
  - „Orzeł Biały wzłata wzwyż – opowieść o narodowcu, oficerze WP, żołnierzu wyklętym i adwokacie Jerzym Gronowskim” – promocja książki red. Jerzego Zielonki
  - „Ewangelicy w walce o niepodległą Polskę” – wykład dr. Łukasza Barańskiego, historyka i teologa, w ramach XVI Sympozjum z cyklu „Ewangelicy w Lesznie” (współorganizacja: Parafia Ewangelicko-Augsburska w Lesznie)
  - Żużlowy wieczór wspomnień – z udziałem Romana Jankowskiego, Dariusza Balińskiego, Dariusza Michalewicza, Jana Nowickiego i Piotra Kępi, czyli osób związanych z Unią Leszno w latach 1987-1989; prowadzenie: Wiesław Dobruszek, autor książek o tematyce żużlowej
  - Spotkanie z Hiszpanią – w programie: prezentacja kraju, pokaz flamenco, degustacja potraw (współpraca z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej; w ramach cyklu „Historia i kultura państw” współfinansowanego z programu Erasmus+)
  - „Niby umierający, a oto żyjemy (2 kor 6,9) Osiecka gmina ewangelicka w niespokojnych czasach 1656-1793” – wykład Adriana Gendery, historyka i teologa katolickiego, badacza dziejów wyznań chrześcijańskich, pasjonata historii regionu leszczyńskiego

Lipno (pow. Leszno)

- „Dyniowy dzień jesieni w bibliotece” – dla dzieci i ich opiekunów

Łubowo (pow. Gniezno)

- Dzień Ziemiaka – wystawa rzeźb ziemniaczanych oraz książek o ziemniakach; gry, zabawy oraz degustacja ziemniaczanych potraw
- „Słodkości Jasia i Małgosi” – teatrzyk dla dzieci
- Warsztaty plastyczne: czarownice i sowa

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- Konkursy plastyczne: „Polska sercem malowana”, „Polska moja Ojczyzna”, „Projekt znaczka pocztowego z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości”, „Orzeł Biały nasza duma”, „Szanuj, kochaj, chroń”
- Konkurs literacki „Strofy dla Ojczyzny”; spotkanie przedszkolaków z laureatami konkursu literackiego i wysłuchanie nagrodzonych wierszy

Nowy Tomyśl

- Z cyklu Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne: Wieczór z włoskim tenorem – koncert dedykowany Biblioentuzjastom i darczyńcom, zaangażowanym w organizację tegorocznego Przystanku: Biblioteka!; wystąpili: włoski tenor Sergio Bettas oraz piosenkarka i poetka – Agata Amelia Wawrzyniak
- Z cyklu Ku niepodległości: „Praca organiczna i jej przedstawiciele” – wykład dr. Emilianą Prałata z Instytutu Filologii Słowiańskiej i Instytutu Historii Sztuki UAM w Poznaniu
- Z cyklu Kolekcja pasji niecodziennych: „Psim zaprzęgiem przez życie” – spotkanie z Krzysztofem Nowakowskim, który wraz z żoną Darią zajmuje się psimi zaprzęgami, wyprawami i długodystansowymi wyścigami na Dalekiej Północy
- Z cyklu Seniorzy w natarciu: „Wpadnij na partyjkę do biblioteki” – spotkanie seniorów z Domu Dziennego Pobytu z szachistą Wojciechem Nadstogą
- Nowotomyskie Piętro Wyrazów Literackich: „Rewizja osobista” – promocja tomiku poezji Zdzisławy Jaskulskiej-Kaczmarek; oprawa muzyczna: Tomasz Kasper z uczniami, Jacek Szofer i Kacper Baran
- „Wybrane karty z historii Nadleśnictwa Bolewice” – otwarcie wystawy i prezentacja książki: „Wybrane karty z historii Nadleśnictwa Bolewice”; prezentacja Andrzeja Rodziewicza, specjalisty służby leśnej z Nadleśnictwa Bolewice, na temat historii nadleśnictwa, jego zasobów, bogactwa i specyfiki (Galeria na Piętrze)
- W ramach projektu Alfabet Tradycji –Wielkopolska:
  - ~ „Kozioł w ogrodzie, matulu!” – interaktywne spotkanie adresowane do dzieci w wieku wczesnoszkolnym oraz nauczycieli; dzieci poznawały region Kozia wraz z Karoliną Ociepką, Martyną Żurek i Adamem Kaiserem (w partnerstwie z firmą edukacyjną „Mozaika”)

- ~ „Zagrej mi, ty groczyku!” – poznawanie przez dzieci kultury tradycyjnej Ziemi Kaliskiej z kapelą „Przodki” oraz firmą edukacyjną „Mozaika”
- „Chcę być kimś!” – warsztaty motywacyjne prowadzone przez Michała Zawadkę – pisarza, autora książek motywacyjnych i społecznych dla dzieci i młodzieży
- „Kopernik dla Skłodowskiej!” – dzieci ze szkoły podstawowej poznały najważniejsze fakty z życia patronki swojej szkoły – Marii Skłodowskiej oraz zwiedzały nowoczesną pracownię chemiczną
- „Być na szczycie. Opowieść o Jerzym Kukuczce i Wandzie Rutkiewicz” – spotkanie dla uczniów szkoły podstawowej z Anną Czerwińską-Rydel, muzykiem, pedagogiem, autorką ponad czterdziestu książek dla dzieci i młodzieży o tematyce muzycznej, historycznej, społecznej i biograficznej
- „Hen. Na północy Norwegii” – spotkanie z Iloną Wiśniewską, reporterką i fotografką, autorką książek m.in. „Białe. Zimna wyspa Spitsbergen” oraz „Lud”
- „Upcykling i grafika artystyczna” – warsztaty upcyklingu połączone z grafiką artystyczną prowadzone przez Agnieszkę Jęć
- „Promieniowanie ojcostwa” – obchody Dnia Papieskiego i czytanie fragmentów książki: „Jan Paweł II, czyli jak Karolek został Papieżem” (Filia w Bukowcu)
- Odwiedziny listonosza - spotkanie młodych czytelników z pracownikiem Poczty Polskiej – listonoszem Mateuszem Betcherem (Filia w Sątopach)

Osieczna (pow. Leszno)

- „Czytam, poznaję, uczę się” – spotkanie z przedszkolakami
- „Z książką za pan brat” – spotkanie z uczniami Szkoły Podstawowej w Kąkolewie
- „Drogi do niepodległości” – lapbook

Ostrowite (pow. Słupca)

- Konkurs plastyczny „100-lecie niepodległej Polski”
- Warsztaty tworzenia świec żelowych

Ostrzeszów

- Wieczór z Jackiem Cyganem
- Spotkanie autorskie z Anną Ficner-Ogonowską
- Podsumowanie Konkursu Fotograficznego „Mój czas, moje miejsce; Ślady niepodległości” (organizowany przez: Stowarzyszenie Regionalny Ośrodek Dokumentacji WIEŻA 1916, Miasto i Gminę Ostrzeszów, Starostwo Powiatowe w Ostrzeszowie, Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Ostrzeszów); konkurs odbywał się w ramach 4. Wielkopolskiego Festiwalu Foto-

grafii im. Ireneusza Zjeżdżałki organizowanego przez WBPiCAK (Oddział Dziecięcy)

- „Bajka o prawdziwym Szewczyku Dratewce” – teatrzyk kamishibai (Oddział Dziecięcy oraz Filia w Rogaszycach)
- Warsztaty tworzenia kostek do gry Story Cubes; gra w Story Cubes (Filia w Rogaszycach)

Pakośław (pow. Rawicz)

- „Wielki pontyfikat” – wystawa poświęcona świętemu Janowi Pawłowi II
- „Polscy innowatorzy i ich wynalazki” – wystawa
- „Jan Paweł II w naszej pamięci” – wystawa

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne Haliny Radoły dla przedszkolaków (także w Skoraszewicach)

Piaski (pow. Gostyń)

- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne Haliny Radoły dla przedszkolaków

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Spotkanie z Anną Jaklewicz – pisarką, archeologiem i podróżniczką
- „Czary-mary” – cotygodniowe spotkania plastyczne (także w listopadzie)
- Wystawa z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości

Rawicz

- Spotkanie autorskie z Jolantą Bartoś
- Klub Melomana „Muzyka jest wspaniałym zjawiskiem, a jej tworzenie wielkim przywilejem, a wielkim darem jest to, że możemy jej słuchać i ją rozumieć”
- „Urodziny Kubusia Puchatka” – spotkanie w Bibliotece: czytanie jesiennych opowieści; sprawne ręce – wykonanie drzewka; zakładka dla każdego
- „Ludzie różnych zawodów” – spotkanie w Bibliotece: poznajemy zawody – „Bibliotekarz”; sprawne ręce – wykonanie kwiatka z małą książką; zakładka dla każdego
- „Mitologia po zmroku – Noc z mitologią grecką” – warsztaty przygotowane i poprowadzone przez Dariusza Rekosza

Słupca

- Powiatowy konkurs plastyczny dla szkół podstawowych, klas IV-VIII „Moja ulubiona książka”

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Wystawa twórczości Aleksandry Sikorskiej

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Śmigielaczek” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 1-2 lat (także w listopadzie)
- „Klub Maluszka” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat (także w listopadzie)
- „Urwiski” – grupa zabawowa, zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 1-3 lat i ich rodziców (Filia Stare Bojanowo; także w listopadzie)
- „Maluszki” – grupa zabawowa, (zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców (Filia w Czaczu; także w listopadzie)
- „Czy znam porę roku – jesień” – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków oraz cykl spotkań „Przedszkolaku, czy znasz swój kraj? Stolica Polski – Warszawa”

Święciechowa (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie ze Zbigniewem Kołbą

Trąbczyn (pow. Słupca)

- Zajęcia dla uczniów klasy V szkoły podstawowej w ramach w akcji „Mirabelka – kielkująca historia w 100-licy”

Turek

- Europejski Tydzień Kodowania – zajęcia z podstaw kodowania dla przedszkolaków oraz uczniów szkół podstawowych (także w listopadzie)
- Program 50+:
  - ~ Spotkanie z Karolem Fornalczykiem, fotografem i miłośnikiem fotografii przyrodniczej
  - ~ „Żywa lekcja historii” – spotkanie z Danutą Chmielewską

Wijewo (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie ze Zbigniewem Kołbą

Witkowo (pow. Gniezno)

- Ogólnopolski Dzień Seniora połączony z wieczorkiem poetyckim Czesławy Rybarczyk

Zagórów (pow. Słupca)

- „Maluchy czytane wiedzą co jest grane” – spotkania z uczniami klas zerowych w ramach Tygodnia Kodowania
- Lokalny Klub Kodowania – zorganizowanie kursu SketchUp dla początkujących prowadzonego przez wolontariuszy (także w listopadzie)

- Zajęcia z kodowania dla uczniów szkoły podstawowej: kodowanie bez prądu, gra Scottie Go i roboty Photon (także w listopadzie)
- „Ajpadki dla ekogromadki” – zajęcia edukacyjne dla przedszkolaków z wykorzystaniem iPadów (także w listopadzie)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty szydełkowania – spotkanie Klubu Rękodzieła Artystycznego „BIBLIOnitki” (Konarzew)
- Spotkanie autorskie z Katarzyną Bondą
- Warsztaty teatralne dla dzieci w ramach projektu „Do biblioteki po książkę i do teatru” (także Baszków i Konarzew)
- „Czym jest teatr w rozwoju dziecka” – wykład Małgorzaty Strońskiej
- „Skąd się biorą kolory?” – interaktywny spektakl (także Baszków i Konarzew)
- „Skąd się bierze głód?” – spotkanie w ramach programu „Globalnie w bibliotekach” realizowanego przez Polską Akcję Humanitarną oraz Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego
- „Powstanie Wielkopolskie na ziemi krotoszyńskiej” – wystawa

Listopad

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Wandą Szymanowską i promocja książki „Tomcio Telefoncio”
- Spotkanie autorskie połączone z warsztatami z Joanną Krzyżanek
- Jesienne spotkanie z muzyką w wykonaniu Grzegorza Hermana
- Kurs komputerowy dla Seniorów
- Biblioteczne Spotkania Teatralne: „Bajka do zjedzenia” – w wykonaniu Teatru TAK
- Wystawa prac plastycznych dzieci z przedszkoli na 100-lecie odzyskania niepodległości

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Tydzień Obchodów Światowego Dnia Pluszowego Misia – zajęcia edukacyjne i lekcje biblioteczne, wystawa, prezentacja multimedialna
- Konkurs wiedzy z okazji „100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości”
- Akademia Młodego Czytelnika w przedszkolu – zajęcia edukacyjno-czytelnicze

Czajków (pow. Ostrzeszów)

- „Sercem malowane” – wernisaż wystawy obrazów Agnieszki Sapińskiej – niepełnosprawnej artystki malującej ustami, warsztaty dla kl. 5 i 6 demonstrujące sztukę malowania ustami, zwiedzanie wystawy kl. 0, 1, 4
- „Listy z Kocich Gór” – poetycki poranek z Bolesławem Grobelnym, lokalnym artystą, poetą, regionalistą

Czempiń (pow. Kościan)

- Spotkanie z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę – wieczór muzyczno-recytatorski z udziałem dzieci z Kółka Teatralnego działającego przy Centrum Kultury w Czempiniu oraz Katarzyny Chudzińskiej-Gintrowskiej z chórem dziewcząt z Zespołu Szkół w Krośnie
- „Lekcje czytania” – akcja społeczna organizowana przez Fundację Tygodnika Powszechnego – rozbudzanie zainteresowania literaturą przez rozmowę o wybranych tekstach z wybitnymi pisarzami, krytykami i profesorami. Lekcję w bibliotece na temat wiersza Zbigniewa Herberta „Pan Cogito myśli o krwi” prowadził prof. Piotr Śliwiński z udziałem uczniów kl. VIII szkoły podstawowej
- Niepodległa w Bibliotece „Kto ty jesteś” – zajęcia literacko-plastyczne: historia Polski, wspólne recytowanie wiersza Bełzy, symbole narodowe; zajęciom towarzyszyła wystawa okolicznościowa o tematyce niepodległościowej
- „Pluszowy miś ma święto dziś” – rozmowa o misiach, wiersze i piosenki o misiach, wystawa książek o tematyce „misiowej”

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Krzysztofem Nowakowskim oraz Darią Nowakowską
- Dzień Jeża – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- W świecie Disneya – zajęcia literacko-edukacyjne dla przedszkolaków
- „Każdy miś kocha swą Ojczyznę nie od dziś” – konkurs plastyczny dla dzieci
- Dzień Postaci z Bajek – popołudniowe zajęcia piątkowe
- Literackie żniwa – spotkanie dla dorosłych, prezentacja nowych książek
- Patriotyczne kotyliony – zajęcia z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę dla dzieci z kl. II szkoły podstawowej (Filia w Żydowie)
- „100-lecie odzyskania niepodległości przez Polskę” – wystawa książek (Filia w Żydowie)
- Wpływ czytania na rozwój dzieci i młodzieży – prelekcja dla rodziców w Szkole Podstawowej w Żydowie (Filia w Żydowie)

- Poznajemy kolory – zajęcia w Klubie Malucha „Miś Uszatek” w Czerniejewie, przedstawienie bajki kamishibai (Filia w Żydowie)
- „Święta tuż tuż...” – zajęcia dla dorosłych (Filia w Żydowie)
- „Na misiowych urodzinach najważniejsza jest rodzina” – spektakl teatralny w wykonaniu aktorów teatru MASKA i rozstrzygnięcie konkursu plastycznego „Miś z książki” (Filia w Żydowie)

Doruchów (pow. Ostrzeszów)

- Warsztaty szkolnej kaligrafii przedwojennej dla harcerzy z 8 WDH Hubalczyki; prowadzenie: Zuzanna Chróścik
- Dzień Pluszowego Misia – spotkanie edukacyjno-profilaktyczne z przedszkolakami; występ Teatru Maska „Na misiowych urodzinach najważniejsza jest rodzina”

Gniezno

- „Walczyli o Niepodległą” – wernisaż wystawy Pawła Trygalskiego orędownika tradycji Powstania Wielkopolskiego 1918/1919
- „Offeliada Dzieciom – Basia w bibliotece” – impreza kończąca cykl spotkań dla dzieci w ramach XII Festiwalu Filmowego „OFFELIADA”
- W ramach programu edukacyjnego „A ja jestem Polak mały” odbyły się następujące imprezy czytelnicze:
  - ~ „Odzyskana niepodległość” – spotkanie autorskie dla dzieci z Grażyną Bąkiewicz
  - ~ cykl warsztatów dla dzieci z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości i 100. rocznicy wybuchu Powstania Wielkopolskiego
  - ~ „Czytajki z kotylionem”, głośne czytanie dzieciom opowiadań mówiących o historii Polski połączone z zabawą
- „Misie Tu, Misie Tam” – Święto pluszowego misia – spotkanie dla dzieci z Karoliną Fiutak-Łachowską, specjalistą Służby Leśnej ds. ochrony lasu, edukacji leśnej i turystyki

Gostyń

- Męskie Czytanie w Swojskiej Izdebce – spotkanie z Tomaszem Duszyńskim
- „Jak wychować miłośnika książek” – spotkanie z Dorotą Zawadzką
- Pracownia Literacka z Pawłem Wielopolskim – ocena zewnętrzna prac uczestników
- Niedziela w bibliotece – otwarcie wystawy „Kraina mlekiem i miłością płynąca – Karmię, jem zwyczajnie” oraz „Budowa wioski smerfów”
- „Syberia – życie, ludzie, studia” – spotkanie GUTW z Szymonem Przebindą
- Spotkanie autorskie z Honoratą Jankowiak – dla GUTW

- Tygodniowy blok zajęć dla najmłodszych z okazji Światowego Dnia Pluszowego Misia
- Wystawa „Dla Niepodległej” – prace dzieci z Przedszkola nr 1 w Gostyniu
- Warsztaty literackie z aktorem Piotrem Witoniem jako Franklinem
- „Z przyjacielem nie boję się ciemności i potworów” – zajęcia biblioterapeutyczne Haliny Radoły dla przedszkolaków

Grabów nad Prosną (pow. Ostrzeszów)

- 92. rocznica urodzin Kubusia Puchatka – zabawy, konkursy, gry dla najmłodszych (także Filia w Bukownicy)
- „Bajkowy Świat Pluszowego Misia” – przedstawienie teatralne

Jutrosin (pow. Rawicz)

- X edycja Konkursu Recytatorskiego dla przedszkolaków pod hasłem: „Patriotyzm w sercu dziecka” przy współpracy pań z przedszkola (Sławomiry Jarus i Justyny Łańczak)
- Międzyszkolny Konkurs Poezji Patriotycznej – w ramach współpracy z nauczycielkami klas I-III szkoły podstawowej (Iwoną Kubinką i Anną Kaczor)
- Spotkania autorskie z Moniką A. Oleksą, pisarką, autorką powieści „Tylko morze zapamięta” (także w filiach)

Kalisz

- Promocja książki Mirosława Przędzika „Muzyczny Kalisz. 1870-1914” (Klub Komoda)
- „Niech się wieść niesie... Sto Lat... Niepodległa! – wyślij kartkę!” – akcja wysyłania kartek z życzeniami w 100. rocznicę nadania depechy podpisanej przez Józefa Piłsudskiego i przesłanej do przywódców światowych – realizacja projektu „Mamy Niepodległą!”
- Promocja VII tomu Zeszytów Kaliskiego Towarzystwa Genealogicznego „Kalisia”
- „Pierwsze lata Niepodległej w kolekcjonerskim pokazie współczesnego Markoluba” – prezentacja dr. inż. Jerzego Dudy, w ramach obchodów 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości
- Spotkanie z Robertem Buciakiem – w ramach Salonu Literackiego Arkadiusza Pacholskiego
- Spotkanie z Zofią Nawrocką – w ramach Salonu Literackiego Arkadiusza Pacholskiego
- „Z Kalisza do Kamerunu. Stefana Szolca-Rogozińskiego podróż niezwykła” – pogadanka
- „Kalisz – moja mała ojczyzna” – spotkanie dla dzieci z przedszkola (Filia nr 1 Oddział dziecięcy)

- Czytanie bajek w ramach cyklu „Zaproszenie do świata baśni” – spotkanie dla dzieci z przedszkola (Filia nr 2)
- Pogadanka dla przedszkolaków z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości – spotkanie dla dzieci z przedszkola (Filia nr 3)
- Spotkanie kaliskich szczypiornistów Łukasza Zakrety i Zbigniewa Kwiatkowskiego (Energa MKS Kalisz) z uczniami liceum ogólnokształcącego oraz szkół podstawowych (Filia nr 4)
- „Co się zdarzyło 100 lat temu” – pogadanka, warsztaty z tworzenia kokard oraz spotkanie dla uczniów kl. II szkoły podstawowej (Filia nr 5 Oddział dziecięcy)
- „Gałązka heliotropu” – XIII międzyszkolny konkurs recytatorski (współorganizacja)
- Podsumowanie konkursu „Mały poeta” (Filia nr 3; współorganizacja z Przedszkolem Niepublicznym „Szczęśliwa Trzynastka”)
- „100 lat szczypiorniaka w Polsce” – wystawa (Filia nr 4)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Konkurs plastyczny dla młodzieży w wieku 12-15 lat na plakat pt. „100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości”
- Współorganizacja „Spotkania andrzejkowego” dla członków działającego przy bibliotece stowarzyszenia osób niepełnosprawnych wraz ze Stowarzyszeniem Rehabilitacyjno-Kulturalnym „Słoneczny Promyk” Kiszkowo

Kłecko (pow. Gniezno)

- Warsztaty plastyczne: bożonarodzeniowe stroiki – dla dorosłych; bombka choinkowa – dla dzieci

Kobyła Góra (pow. Ostrzeszów)

- Dzień Postaci z Bajek: ogłoszenie plebiscytu dla dzieci z klas I-III gminnych szkół podstawowych na wytypowanie ulubionej postaci bajkowej; stworzenie galerii obrazów, na których dzieci uwieczniły swoich ulubieńców
- Włączenie się w projekt Szlachetna Paczka
- Inauguracja spotkań teatralnych z dziećmi

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Kobylin – moje miasto” – spotkanie z przedszkolakami; głośne czytanie, prezentacja starych map miasta, najstarszych książek ze zbiorów biblioteki
- Spotkanie autorskie z Olgą Rudnicką
- „Patriotycznie w przedszkolu” – wizyta w Przedszkolu w Zalesiu Wielkim z okazji odzyskania przez Polskę niepodległości: przedstawienie dzieciom informacji dotyczących historii Polski, ciekawostek z życia Józefa Piłsud-

skiego, pokazanie elementów stroju powstańców wielkopolskich oraz strojów ludowych z różnych stron Polski – prezentacja lalek (także Filia w Łagiewnikach)

- „Święto Niepodległości 11 listopada” – wystawa z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę (Filia w Smolicach i Łagiewnikach)
- Warsztaty ze stylizacji i wizażu, zorganizowane we współpracy z czasopiśmie „Gospodyni” oraz firmą Cellbes (Filia w Smolicach)

Koło

- Finał konkursu plastycznego „Warta” (Filia dla Dzieci)
- Koncert Kuby Michalskiego „Śpiewana historia Polski” – w setną rocznicę odzyskania niepodległości (Filia dla Dzieci)
- Finał konkursu plastycznego „Poradnik o oszczędzaniu” – we współpracy ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym w Kole (Filia dla Dzieci)

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- 41. Międzynarodowy Listopad Poetycki: lekcje poetyckie w szkołach prowadzone przez poetów (Krystynę Mazur, Annę Andrych i Joannę Słodyczkę) – uczestników Międzynarodowego Listopada Poetyckiego
- „Jesień wierszem malowana” – wystawa komiksów dla dzieci
- Spotkanie w „BiblioTVteka” z książką Mario Ramos „Jestem najpiękniejszy” – dla grup przedszkolnych
- „Kartka z kalendarza – 11 listopada” – spotkanie dla uczniów klas I-III z okazji Narodowego Święta Niepodległości
- Wykład dr. Emiliana Prałata: „Zaświaty, ich geografia i mieszkańcy” – spotkanie z cyklu: Z historią przy kawie
- Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: mgr Janusz Pawicki „Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki w Kościanie w latach 1920-1939”
- Spotkanie dla dzieci z Małgorzatą Śwędrowską – zabawy z książką, „smakowanie” literatury

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan z/s w Kiełczewie

- „Któż to w czerwonym płaszczu, na białym koniu jedzie?” – spotkanie z uczniami kl. I i III oraz z przedszkolakami ze szkoły podstawowej z okazji Dnia Świętego Marcina
- „Nasz Pluszowy Przyjacielu!” – spotkanie z przedszkolakami, historia powstania pluszowego misia oraz opowiadania o niedźwiadkach
- „Mali bohaterowie” – zajęcia przygotowane w ramach projektu realizowanego przez przedszkole w Racocie „Piękna nasza Polska cała” (Filia Racot)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty czytelnicze „Drzewo Pamięci” dla uczniów IV klasy szkoły podstawowej
- Biesiada Seniora „Nie liczę godzin i lat”
- „Polska Walcząca” – wystawa prac wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Koźminie Wlkp.
- Turniej warszawowy – dla uczniów szkół podstawowych
- „Dzień Pluszowego Misia” – zajęcia dla dzieci z grup zerowych z koźmińskich szkół podstawowych

Krobia (pow. Gostyń)

- Literackie Zaduszki

Krotoszyn

- Spotkanie z Krzysztofem Piersem, autorem książek „Komputerowy ćpun” i „Trener marzeń” – dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych
- Spotkanie z poetą Jerzym Grupińskim
- „Powstanie Wielkopolskie na Ziemi Krotoszyńskiej” w 100. rocznicę wybuchu powstania – wystawa ze zbiorów Muzeum Regionalnego w Krotoszynie
- Spotkanie autorskie z Moniką A. Oleksą
- „Judaizm u początku ery chrześcijańskiej” – wykład ks. dr. Ryszarda Kempia – spotkanie w ramach cyklu wykładów dr. Jacka Kępy „Wiara, nauka, sens – kultura europejska wobec spraw ostatecznych”
- Biblioteczny turniej w grę FIFA na konsolach PlayStation 4
- Ogólnopolski Dzień Biblioterapii – wystawa i zajęcia z dziećmi z przedszkola „Kolega, mój najlepszy przyjaciel” (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Turniej szachowy – organizator Przemysław Gustowski (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Mam: Jesienne bajeczki, Spotkanie z misiami, Wesole misie (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Światowy Dzień Pluszowego Misia, spotkania z przedszkolakami: Miłe misie, Zaczarowane misie, Odważne misie, Najbardziej znane misie, Misio-we spotkanie, Kochane misie, Kolorowe misie, „Smaczne” misie (Oddział Dla Dzieci i Młodzieży)
- Spotkanie autorskie z Dorotą Combrzyńską-Nogalą w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „80-lecie sportu żużlowego w Lesznie” – wystawa

- Spotkanie Wolontariuszy
- „Liga Gier” – gry planszowe
- Spotkanie wolontariuszy – gry planszowe dla dzieci – KAT
- „Moja ulubiona książka” – zajęcia plastyczne dla dzieci
- „Wokół Kubusia Puchatka” – gry i zabawy dla dzieci przedszkolnych (Garzyn)
- „Szopka” – warsztaty świąteczne organizowane wspólnie z KGW (Izba Regionalna w Pawłowicach)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Kino od kulis” – dla uczestników zajęć i warsztatów organizowanych przez BPMiG Krzywiń
- „Jestem stąd – gmina Krzywiń w oczach dziecka” – konkurs plastyczny dla dzieci przedszkolnych oraz z klas I-III szkół podstawowych (współpraca z bibliotekami szkolnymi)
- „Moja Mała Ojczyzna w obiektywie” – konkurs fotograficzny dla uczniów oraz dorosłych (współpraca z bibliotekami szkolnymi)
- „Zwykły a Niezwykły” – cykl służący promocji lokalnych talentów; przedstawienie sylwetki Krzysztofa Ostrowskiego, fotografa amatora, który od wielu lat upamiętnia gminne uroczystości, imprezy i wydarzenia; wystawa
- „Wielkopolska w dobie Powstania 1918 r.” – okolicznościowa wystawa
- „Nie obejdzie się bez misia” oraz „Zaczarowanym pociągami w świat bajek i baśni” – zajęcia dla przedszkolaków w ramach obchodów Światowego Dnia Pluszowego Misia (Filia w Jerce)
- „Wieczornica andrzejkowa” – zajęcia dla dzieci przedszkolnych i ze szkoły podstawowej (Filia w Jerce)
- „Senior w sieci” – warsztaty komputerowe dla seniorów (Filia w Jerce)
- „Aktywny senior” – spotkanie organizacyjne i warsztaty ozdób bożonarodzeniowych (Filia w Jerce)
- „Wolności bije dzwon” – wystawa z okazji Święta Niepodległości (Filia w Jerce)
- Cotygodniowe zajęcia szachowe (Filia w Bieżyniu)
- „Nowe książki pachną tak ładnie” – wystawa z okazji 110. rocznicy urodzin Astrid Lindgren (Filia w Jerce)
- „Nasze andrzejki” – dzieci dowiedziały się o przesądach, wierzeniach i tradycjach związanych z „andrzejkami” (Filia w Bieżyniu)
- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne: „Pani Jesień” – praca wykonana z „darów jesieni” i in. (Filia w Lubiniu)
- „Lokalni twórcy”, „Świąteczne życzenia” – wystawa kartek świątecznych wykonanych przez mieszkankę Lubinia (Filia w Lubiniu)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „O miłości, która została nad Obrą. Adam Tomaszewski – życie i twórczość” – wystawa ze zbiorów MBP w Kościanie, poświęcona pisarzowi, podróżnikowi, działaczowi emigracyjnemu, Patronowi Roku 2018 na Ziemi Kościańskiej (Galeria Dworcowa)
  - ~ „Twórz Niepodległość” – w ramach XXVIII Leszczyńskich Dni Kultury Chrześcijańskiej (Galeria za Regałami)
  - ~ „Plenery 2018” – wystawa prac sekcji plastycznej członków UTW, powstałych podczas plenerów w Miastku koło Brenna i Rydzynie oraz podczas zajęć w Klubie „OBOK” (Galeria Lochy)
- „Zaduszki jazzowe” – koncert Iuri Gaspar International Jazz Trio w składzie: Iuri Gaspar (muzyk, pianista, kompozytor i aranżer), Jarosław Maćkowiak (perkusista), Roman Chraniuk (kontrabasista)
- „Titanic – dotyk historii” – prelekcja Krzysztofa Mędrali o najszlachetniejszym statku świata, jego wnętrzach i artefaktach wydobytych z wraku; ekspozycja unikalnych pamiątek pochodzących z Titanica
- „Twórz Niepodległość” – otwarcie wystawy prezentującej postacie leszczyńskich działaczy doby odzyskania niepodległości oraz unikatowe pozycje książkowe z tego okresu; przygotowana w ramach XXVIII Leszczyńskich Dni Kultury Chrześcijańskiej
- „Ze szkoły Romana Dmowskiego – Adam Misiak (1900-1967)” – promocja książki Rafała Sierchuły, wydanej w ramach CIVES NOSTRI z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości
- Dzień Leszczyński XLI Międzynarodowego Listopada Poetyckiego organizowany wspólnie z poznańskim Oddziałem Związku Literatów Polskich i leszczyńskim Oddziałem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W programie: „Poranek poetycki pod ratuszową wieżą” z udziałem środowiska twórczego oraz lekcje i spotkania poetyckie w szkołach i bibliotekach Leszna, w których udział wzięło 4 poetów: Mariusz Olbromski, Zbigniew Niedźwiecki Ravicz, Lam Quang My, Teodozija Zarivna
- Country speed dating – spotkanie zorganizowane na wzór szybkich randek, podczas którego można było poznać różne kraje (współorganizacja z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej)
- Horácká muzika w Bibliotece Ratuszowej – koncert morawskiego zespołu folkowego
- „Biblioteka Niepodległości” – otwarcie interaktywnego Muzeum Niepodległości
- Festyn niepodległościowy na rynku: warsztaty plastyczne dla dzieci „Flagi i proporczyki”, quest „Leszno w drodze do Niepodległości”, bookcrossing;

- promocja książek wydanych w serii Cives Nostri, okolicznościowe pocztówki ze zbiorów MBP oraz specjalna karta pocztowa i datownik, jednodniówka „Głos Leszczyński” (współorganizacja: Miasto Leszno)
- „Dowódca grupy Leszno – ppłk dr Bernard Śliwiński” – promocja książki prof. Bogusława Polaka w ramach serii CIVES NOSTRI
  - „Laboratorium Sztuki i Ruchu – Czytając Siebie” – spotkanie prowadzone przez Bożenę Łuczak
  - „Jest taka droga” – spotkanie z dziennikarką Lidią Matuszewską w ramach cyklu „Wokół Globusa”, poświęcone pieszej wędrówce Drogą Świętego Jakuba
  - Spotkanie z Tajlandią w ramach cyklu „Historia i kultura państw” – wieczorek kulturowy; w programie: opowieści o „Kraju Uśmiechu”, nauka tajlandzkiego tańca, degustacja potraw (współorganizacja z Fundacją Centrum Aktywności Twórczej)
  - „Herbert i Pan Cogito” – spotkanie z twórczością wybitnego poety, dramaturga, eseisty, publicysty, w ramach obchodów Roku Herberta; udział wzięli poeci: Sabina Klak, Bożena Łuczak, Dobrochna Pietrowska, Gabriel Roszak, Aldona Szymanowska; muzyczna oprawa: duet Barbara Stencel i Przemysław Maćkowiak; prowadzenie: Bożena Łuczak – w ramach cyklu „Środa z Poezją Kawy...” (współpraca ze Stowarzyszeniem Sztuka Dla Wszystkich)
  - „Kultura cyfrowa 2018” – konferencja podsumowująca projekt „Powiększenie zasobów Leszczyńskiej Biblioteki Cyfrowej z digitalizacją Panoramy Leszczyńskiej” z udziałem m.in.: Mirosława Górnego – eksperta Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, Roberta Lewandowskiego – redaktora naczelnego gazety „Panorama Leszczyńska”, Hanny Szczygieł-Śliwińskiej – dyrektor Biblioteki Uczelnianej PWSZ w Lesznie, Andrzeja Przewoźnego – digitalizatora, Krzysztofa Taciaka – wicedyrektora MBP w Lesznie
  - „Koncert z ludźmi, których lubię” czeskiego pieśniarza Petra Rimskiego, z udziałem gitarzysty Marka Bojda
  - Lech Niedźwiedziński Funky Band – koncert gitarzysty, weterana wielkopolskiego rocka, twórcy licznych projektów muzycznych
  - Benefis na sto dwa – jubileusz 25-lecia debiutu literackiego leszczyńskiej poetki Krystyny Gryś; wystąpili: Gabriel Roszak, Sabina Klak, Barbara Stencel, Przemysław Maćkowiak oraz grupy dzieci i młodzieży (współorganizacja: Stowarzyszenie Sztuka dla Wszystkich)
  - „Mała książka – wielki człowiek” – spotkanie dla 3-latków promujące ogólnopolską kampanię społeczną Instytutu Książki

- „Nowy Jedwabny Szlak” – wykład prof. Przemysława Osiewicza, współorganizowany z Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej w Poznaniu

Łubowo (pow. Gniezno)

- Jubileusz 70-lecia Biblioteki Łubowo – wystawa najstarszych dokumentów i książek oraz fotografii i kronik; występ o książkach i czytaniu w wykonaniu dzieci z 4 szkół i 2 przedszkoli
- „Historia Biblioteki” – prezentacja multimedialna
- Warsztaty plastyczne – bombka choinkowa
- Przygotowania i próby do amatorskiego przedstawienia musicalu „Mamma Mia by Łubowo”

Mikstat (pow. Ostrzeszów)

- Spotkanie autorskie z Olgą Rudnicką w klubie „Senior +”
- Test historyczny „100 pytań na 100-lecie odzyskania niepodległości”

Niechanowo (pow. Gniezno)

- Otwarcie Sali Historii Gminy Niechanowo w budynku biblioteki

Nowy Tomyśl

- Z cyklu Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne: „Wiersze (pod) różne” – koncert Kuby Błokesza utworów poetów czeskich, ukraińskich i polskich
- Z cyklu Ku niepodległości: „Wielkopolski rozdział starań o odzyskanie niepodległości” – wykład dr. Emiliana Prałata z Instytutu Filologii Słowiańskiej i Instytutu Historii Sztuki UAM w Poznaniu
- „Kodowane na start” – zajęcia z kodowania dla dzieci w wieku 6-12 lat, prowadzone przez uczniów Technikum Informatycznego Zespołu Szkół nr 2 w Nowym Tomyślu w ramach Pogotowia Informatycznego
- „Polscy superbohaterowie – Rotmistrz Pilecki i Marszałek Piłsudski” – spotkania dla dzieci ze szkół podstawowych w Bukowcu i Wytomyślu, młodych czytelników wraz z dorosłymi oraz nowotomyskich harcerzy z 19 DH „BUKI” im. Aleksandra Kamińskiego z Małgorzatą Strękowską-Zarembą, autorką serii książek dla młodych czytelników „Polscy superbohaterowie”
- „Podróż z Kornelem Makuszyńskim” – literacka wycieczka dla uczniów szkół podstawowych szlakiem Kornela Makuszyńskiego z Kaliną Jerzykowską – polonistką, teatrologiem, autorką wierszy, powieści, piosenek, sztuk i scenariuszy teatralnych
- „Komputer nie taki straszny” – zajęcia komputerowe dla dorosłych, prowadzone przez uczniów Technikum Informatycznego Zespołu Szkół nr 2 w Nowym Tomyślu w ramach Pogotowia Informatycznego

- Z cyklu Godziny dla rodziny: „Spotkanie z Misiem Paddingtonem” – w którego wcielił się aktor Piotr Witoń
- „Pod ciemną skórą Filipin” – spotkanie z Tomaszem Owsianym, autorem pokazów podróżniczych oraz stałym współpracownikiem miesięcznika „Poznaj Świat”, autorem książek: „Madagaskar. Tomek na Czerwonej Wyspie” oraz „Pod ciemną skórą Filipin”
- „Jak powstaje książka” – zajęcia dla dzieci szkoły podstawowej o powstawaniu książki (Filia w Jastrzębsku Starym)

Osieczna (pow. Leszno)

- „Osieczna w walce o niepodległość” – promocja książki
- „Droga do niepodległości” – wystawa prac konkursowych uczniów szkoły podstawowej

Ostrowite (pow. Słupca)

- Warsztaty tworzenia lampionów
- Konkurs plastyczny „List do Mikołaja”
- „Japońskie malarstwo tuszem na papierze ryżowym” – warsztaty
- „Na Misiowych urodzinach najważniejsza jest rodzina” – przedstawienia dla dzieci

Ostrzeszów

- Spotkanie autorskie z Adamem Wiedemannem
- Wieczór poetycki Bolesława Grobelnego, lokalnego poety, regionalisty
- Dzień Postaci z Bajek oraz 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości (Filia w Szklarcze Przygodzickiej)
- „Niepodległość w oczach dziecka” – podsumowanie konkursu plastycznego dla najstarszych grup przedszkolnych (Oddział Dzieciący)
- Spotkanie autorskie z pisarzem Wiesławem Drabikiem – promocja książki „Ostrzeszów: opowieść gęsim piórem spisana” (Oddział Dzieciący)
- XVIII Powiatowy Konkurs Recytatorski „Jak kamień z serca...” (Oddział Dzieciący)

Pakosław (pow. Rawicz)

- „O Polsce. Najwięksi polscy pisarze” – wystawa
- „Rozmowy o Powstaniu Wielkopolskim” – spotkanie autorskie z Gabrielem Roszakiem
- „Oto wielcy Polacy, którym oddajemy hołd w Święto Niepodległości” – wystawa

Pępowo (pow. Gostyń)

- Zajęcia dla dzieci z okazji Światowego Dnia Pluszowego Misia w Pępowie i spotkanie z Piotrem Witoniem w roli misia Paddingtona w Skoraszewicach

Piaski (pow. Gostyń)

- Światowy Dzień Pluszowego Misia – impreza dla dzieci
- Lego w bibliotece
- „Legenda o Poznańskich Koziółkach” – zajęcia dla przedszkolaków (Filia w Szelejewie)

Poniec (pow. Gostyń)

- „Moja ulubiona książka” – konkurs czytelniczy dla dzieci (Filia w Żytowiecku)
- „Spotkanie z żółwiem Franklinem” – impreza czytelnicza z udziałem aktora Piotra Witonia (Filia w Żytowiecku)

Powidz (pow. Słupca)

- Warsztaty komiksowe ze Zbigniewem Masternakiem – dla kl. III-V szkoły podstawowej
- Warsztaty tworzenia świec żelowych
- Wystawa zdjęć i książek poświęconych Powstaniu Wielkopolskiemu „Powidz – Powstanie Wielkopolskie”

Rawicz

- Listopad poetycki „Niepodległa”: promocja książki „Bronić ziemi ojców” Gabriela Roszaka; oprawa muzyczna: Agata Nadrowska – śpiew, Przemysław Maćkowiak – gitara i Hubert Samelczak – perkusja
- Klub Melomana „Sentymentalne wspomnienia”
- „Narodowe Święto Niepodległości”: teatryk „Kamishibai” – opowieść o Orle Białym; poznajemy symbole narodowe; sprawne ręce – wykonanie flagi Polski; rozwiązywanie krzyżówki
- „Na misiowych urodzinach najważniejsza jest rodzina” – spotkanie z teatrem „Maska” z Krakowa
- „Ludzie różnych zawodów” – spotkanie w Bibliotece: poznajemy zawody – „Drukarz”; czytanie opowiadania „Drukarz”; sprawne ręce – warsztaty plastyczne o pracy drukarza; zakładka dla każdego
- Galeria Jednego Obrazu:
  - ~ „Drzewo” – Daniel Wiatrowski
  - ~ „Portret dziewczyny” – Halina Murkowska

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Magdą Podbylską, autorką książki dla młodzieży „A u nas powstanie!” – dla uczniów szkół podstawowych w Rozdrażewie i Nowej Wsi

Słupca

- Święto Postaci z bajek
- Światowy Dzień Pluszowego Misia. Konkurs plastyczny dla przedszkolaków „Mój Miś”
- Konkurs literacki ogłoszony w ramach 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości „Polska – moja Ojczyzna – na imię Jej Niepodległa. Życzenia dla Niepodległej”
- Spotkanie autorskie z Marcinem Pałaszem, autorem książek dla dzieci i młodzieży, połączone z nagrodzeniem laureatów konkursu plastycznego na „Ilustrację do książek Marcina Pałasha”

Święciechowa (pow. Leszno)

- „Światowy Dzień Pluszowego Misia” – gry i zabawy dla dzieci przedszkolnych

Turek

- Kiermasz wydawnictw MBP podczas wernisażu wystawy „Czerwonym tramwajem do przystanku niepodległości”
- Gala Poetycka i rozstrzygnięcie XIX edycji Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Włodzimierza Pietrzaka „Dążenie do wolności jest wielką siłą człowieka”
- Rozstrzygnięcie Powiatowego Konkursu Plastycznego dla przedszkolaków „Miś świętuje odzyskanie niepodległości”
- Program 50+:
  - ~ „Śpiewana historia Polski” – koncert Kuby Michalskiego z okazji obchodów stulecia niepodległości
  - ~ Rozstrzygnięcie konkursu na najciekawszą prezentację multimedialną „Sławne turkowianki (1918-2018)” oraz konkursu „Piłsudski na plakat” połączone z prelekcją dyrektora Muzeum Miasta Turku

Wijewo (pow. Leszno)

- „Dzieci lubią misie, misie lubią dzieci” – zajęcia dla dzieci
- „Sto lat głosu kobiet” – spotkanie z okazji 100. rocznicy uzyskania przez kobiety w Polsce praw wyborczych: pokaz multimedialny – historia praw wyborczych kobiet, przegląd literatury o niepodległości, dyskusja

Witkowo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Wojciechem Jagielskim

Włoszakowice (pow. Leszno)

- „Barwy jesieni” – pokonkursowa wystawa plastyczna
- „100 rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę” – wystawa historyczna (Filia Bukówiec Górny)
- „Kolorowa jesień” – wystawa plastyczna (Filia Bukówiec Górny)
- Wieczór poetycki z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę (Filia Krzycko Wielkie)

Zagórów (pow. Sępca)

- Zajęcia dla uczniów klas II w ramach w akcji „Mirabelka – kielkująca historia w 100-licy”
- Literacki „Flirt z Niepodległą” z uczniami klasy III LO

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Co się dzieje jak się nie je?” – spotkanie dla dzieci w ramach programu „Globalnie w bibliotekach” realizowanego przez Polską Akcję Humanitarną oraz Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (Baszków)
- „Czerwony Kapturek” – przedstawienie kończące warsztaty teatralne w ramach projektu „Do biblioteki po książkę i do teatru” (Baszków, Konarzew)
- „Jaś i Małgosia” – przedstawienie kończące warsztaty teatralne w ramach projektu „Do biblioteki po książkę i do teatru”
- „Życie z pasją” – spotkanie dla młodzieży gimnazjalnej z podróżniczką Ewą Szajną
- „Jazz między regałami” – koncert
- „Dzień pluszowego misia” – spotkania z przedszkolakami (także Baszków i Konarzew)
- V Bal Wszystkich Świętych – integracyjny bal dla dzieci i młodzieży ze SOSW i przedszkolaków (Konarzew)
- Spotkanie z onkologiem w bibliotece – prelekcja dr. Dariusza Godlewskiego (Konarzew)

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

700 [SIEDMIUSET] fotografów. W: *Monitor Wielkop.* – 2018, nr 10, s. 6
Zaproszenie na wystawy, spotkania i warsztaty organizowane w ramach
4. Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii.

À LA guerre comme à la guerre / Halyna Dubyk. W: *Nowe Książki.* –
2018, nr 9, s. 20-21

Recenzja tomu poezji Lubow Jakymczuk „Morele Donbasu” wydanego przez
WBPICAK.

ALBUM o zrywie. W: *Monitor Wielkop.* – 2018, nr 12, dod. s. I
Zapowiedź artykułu o „Encyklopedii Powstania Wielkopolskiego 1918-1919”.

ALBUM o zrywie : mamy powstańczą encyklopedię! / RAK. W: *Monitor
Wielkop.* – 2018, nr 12, dod. s. VIII

Promocja albumu „Encyklopedia Powstania Wielkopolskiego 1918-1919”
w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Wielkopolskiego.

CO SŁYCHAĆ w poezji? / Agnieszka Budnik. W: *Głos Wielkop.* – 2018,
nr 280, dod. Kultura u podstaw s. 4-5

Poetyckie nowości Wydawnictwa WBPICAK.

DAWNY, piękny świat zaklęty w szklanych kliszach Czesława Maćkowiaka /
Aleksander Karwowski. W: *Przem. na Szlaku Piast.* – 2018, nr 44,
s. 19

Wernisaż wystawy „Czesław Maćkowiak. Fotografie” współorganizowanej
przez WBPICAK w Poznaniu w ramach Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii
im. Ireneusza Zjeżdżałki.

DWIE wystawy w jednym miejscu, czyli otwarcie festiwalu fotografii / Nicole
Młodziejewska. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 237, s. 5

Zapowiedź 95. wydarzeń w ramach 4. Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii
im. I. Zjeżdżałki.

ENCYKLOPEDIA Powstania Wielkopolskiego. W: *IKS.* – 2018, nr 12, s. 91
Nowa publikacja WBPICAK w grudniu 2018.

FOTOGRAF prawnikiem, prawnik fotografem / Monika Piotrowska. W: I K S . – 2018, nr 11, s. 38-39

Sylwetka Tadeusza Cypriana, fotografa przypomnianego podczas IV Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. I. Zjeżdżałki.

FOTOGRAFIA o stuleciu niepodległej Polski na przykładzie Gniezna. Wyjątkowa wystawa w MPPP / Aleksander Karwowski. W: Przem. na Szlaku Piast. – 2018, nr 44, s. 18

Wystawa w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie, jako część Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki organizowanego przez WBPICAK.

„GDZIE kapliczka – tam Polska” / Jarosław Walerczak. W: Przem. na Szlaku Piast. – 2018, nr 44, s. 15

Wernisaż wystawy „Kapliczki w fotografii i rękodzielach członków Stowarzyszenia Artystyczno-Rehabilitacyjnego Promyk Dębica” w Szkole Podstawowej w Dębicy, na której Władysław Nielipiński, pracownik WBPICAK w Poznaniu, omówił część fotograficzną. Informacja o wystawie została włączona do katalogu Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki.

HISTORIA Gniezna w fotografii oraz Virginia Woolf. „Czytelnia na piętrze” zaprasza po przerwie wakacyjnej / Aleksander Karwowski. W: Przem. na Szlaku Piast. – 2018, nr 40, s. 18

Plany wystaw w I Liceum Ogólnokształcącym w Gnieźnie. Jedna z nich „Gniezno – 100 lat wolności” będzie częścią Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki, organizowanego przez WBPICAK w Poznaniu.

ILE kosztowało powstanie wielkopolskie? Niezwykłe wydawnictwo na 100-lecie / Tomasz Cyłka. W: G a z . W y b o r c z a . – P o z n a ń . – 2018, nr 265, s. 2

„Encyklopedia Powstania Wielkopolskiego 1918-1919” wydana przez WBPICAK w Poznaniu.

LIMINALNE sny Małgorzaty Lebdy / Anna Matysiak. W: T w ó r c z o ś ć . – 2018, nr 10, s. 110-113

Recenzja tomu poezji Małgorzaty Lebdy „Sny uckermärkerów” wydanego przez WBPICAK.

„PEJZAŻ wiejski” w Trzemesznie / (kar). W: Przem. na Szlaku Piast. – 2018, nr 45, s. 18

Wielkopolski Festiwal Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki zorganizowany z udziałem Domu Kultury w Trzemesznie przez WBPICAK.

POPCORN i pierwotność / Jakub Beczek. W: *Nowe Książki*. – 2018, nr 9, s. 18-19

Recenzja tomu poezji Grzegorza Wróblewskiego „Choroba Morgellonów” wydanego przez WBPICAK.

PRZYCZYNY rozpacz / Krzysztof Lisowski. W: *Nowe Książki*. – 2018, nr 6, s. 70-71

Recenzja tomu poezji Anny Augustyniak „dzięki bogu” wydanego przez WBPICAK.

RUSZA druk Encyklopedii Powstania Wielkopolskiego / Grzegorz Okoński. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 265, s. 4

O najnowszym wydawnictwie WBPICAK na 100-lecie Niepodległości i Powstania Wielkopolskiego.

ŚWIECA jasnej pamięci / Jan Burnatowski. W: *Nowe Książki*. – 2018, nr 6, s. 72-73

Recenzja tomu poezji Adama Lizakowskiego „Jak zdobyto Dziki Zachód” wydanego przez WBPICAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *IKS*. – 2018, nr 12, s. 99

Imprezy w grudniu 2018 – wystawa pokonkursowa Wielkopolska Press Photo 2018.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *IKS*. – 2018, nr 11, s. 92

Nowości wydawnicze WBPICAK w listopadzie 2018: Adam Kaczanowski, „Cele”.

ZDJĘCIA, które wkręcają w życie / RAK. W: *Monitor Wielkop.* – 2018, nr 12, s. 8

Rozstrzygnięcie konkursu fotograficznego „Wielkopolska Press Photo”, organizowanego przez WBPICAK.

ZDJĘCIA, które wkręcają nas w życie / Sebastian Gabriel. W: *Głos Wielkop.* – 2018, nr 259, s. 25

Podsumowanie konkursu Wielkopolska Press Photo 2018.

ZDJĘCIE dnia. W: G ł o s W i e l k o p . – 2018, nr 259, s. 2

Zwycięska fotografia w konkursie Wielkopolska Press Photo 2018.

ZOBACZONE na nowo / Violetta Szostak. W: G a z . W y b o r c z a . – P o -
z n a ń . – 2018, nr 232, s. 2-3

Wystawa fotografii Stanisława Wiktora „Niehistorie” w CK Zamek w ramach Wielkopolskiego Festiwalu Fotografii im. Ireneusza Zjeżdżałki 2018, organizowanego przez WBPiCAK w Poznaniu.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę im. Janusza Zajdla** za 2017 rok otrzymali: *Rafał Kosik* za powieść „Różaniec” i *Marta Kisiel* za opowiadanie „Szaławiła”.
- **Nagrodę Nike** w 2018 roku otrzymał *Marcin Wicha* za książkę „Rzeczy, których nie wyrzuciłem”.
- **Nagrodę Poetycką im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego Orfeusz** za najlepszy tom poetycki roku 2017 otrzymała *Joanna Kulmowa* za „tom 37”, natomiast **Orfeusza Mazurskiego** za najlepszy tom wydany w Polsce północno-wschodniej (Warmia, Mazury, Podlasie) otrzymał *Michał Książek* za tom „Północny wschód”. **Orfeusza Honorowego** otrzymał *Krzysztof Kuczkowski* za tomik „Ruchome święta”.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Booker Prize** 2018 otrzymała *Anna Burns* za powieść „Milkman”.